

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ**

KATILIM SİGORTACILIĞI SİSTEMİNDE RETEKÂFÜL

Yüksek Lisans Tezi

Nafiye Aydın

İslam Ekonomisi ve Finansı

Aralık 2024

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ**

KATILIM SİGORTACILIĞI SİSTEMİNDE RETEKÂFÜL

Yüksek Lisans Tezi

Nafiye Aydın

İslam Ekonomisi ve Finansı

Doç. Dr. Mahmut Samar

Aralık 2024

ÖN SÖZ

Sosyal güvenlik ve riskin yönetilmesi amaçları itibari ile İslami prensiplerle örtüşmektedir. Ancak problematik husus, çağdaş sigortacılık sistemini İslam hukukunun gereklerine uygun hale getirmektir. Bu hedefe yönelik ortak bir çaba ile geleneksel sisteme alternatif olarak geliştirilen tekâfûl büyük ölçüde İslam toplumlarının onayını almış gözükmemektedir. Tekâfûlün gelişimiyle birlikte ise geleneksel sigortacılıktaki reasürans ihtiyacına paralel şekilde tekâfûl sistemini destekleyecek retekâfûl uygulamalarına gereksinim doğmuştur.

Retekâfûl mekanizması katılım sigortacılığı açısından önemli işlevler gerçekleştirmektedir. Retekâfûl amaçları ve yöntemleri açısından geleneksel reasürans ile benzer eğilimler sergilerken, temelde ayrışan özellikleri katılım finans prensipleri bağlamında önem arz etmektedir. Tezimiz, teknik olarak karmaşık bir konu olan retekâfûl mekanizmasının işleyişini kapsamlı bir bakış açısıyla ele alırken, katılım finansın en temel iddiası olan şer'î uyuma odaklanarak konvansiyonel sistemle bütünleşik yürütülen operasyonları ve retekâfûlün gelişimini sorgulamaktadır. Katılım sigortacılığına dair eserlerde genellikle sınırlı olarak yer bulan retekâfûl konusunda müstakil bir literatürün oluşmasında öncü olunması çalışmanın hedeflerindendir.

Tezimiz giriş bölümünün ardından 3 ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tekâfûl sistemi hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir. Tekâfûl felsefesi ve işleyişinin arka planı hakkında bilgi verilerek geleneksel sigortadan ayrışan noktaların altı çizilmiştir. Araştırma konumuz olan retekâfûlün daha doğru anlaşılabilmesi için tekâfûl sisteminin genel özellikleri, tarihsel arka planı ve konu hakkındaki fikhî görüşler ana hatları ile incelenmiştir. İkinci bölümde retekâfûl mekanizmasının çıkış noktası olan reasürans sisteminin işlevleri ve uygulama modelleri açıklanmıştır. Reasürans ile retekâfûl genel hatları ile mukayese edilerek, retekâfûle konsept ve işleyiş açısından giriş yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise, retekâfûl ayrıntılı bir şekilde incelenerek uygulamalar geleneksel reasürans ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Retekâfûl, şer'î uyum ekseninde ele alınarak, Türkiye'de ve dünya ülkelerindeki uygulamalara, pratikteki aksaklıklar değerlendirilerek retekâfûl sistemini güçlendirebilecek bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Çalışmamızın her aşamasında özveriyle desteğini esirgemeyen, kıymetli vakitlerini ayıran saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Mahmut Samar'a, çalışmamızı jüri üyesi olarak okuyup değerlendiren ve ASBÜ çatısı altında yüksek lisans eğitimim boyunca bana katkılar sunan tüm hocalarıma ve her daim yanımda olan kıymetli aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Nafiye AYDIN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
TABLO LİSTESİ	x
GİRİŞ: TEORİK ÇERÇEVE VE ESASLAR	1
A. ARAŞTIRMANIN SORUSU, AMACI VE YÖNTEMİ	1
B. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	4
C. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	4
1. BÖLÜM: TEKÂFÜL SİSTEMİ VE TARİHSEL ARKA PLAN	7
1.1. Sigorta Kavramı ve Önemi	7
1.2. İslam Hukuku'nda Sigorta ve Tartışmalı Hususlar	8
1.3. Tekâfül: Kavramsal Çerçeve ve Ortaya Çıkışı	10
1.3.1. Tekâfül: Sözlük ve Terim Anlamı	10
1.3.2. Tekâfül: İşleyiş ve Temel Prensipler	12
1.3.3. Tekâfül ve Geleneksel Sigortacılık Mukayesesi	12
1.4. Dünyada Tekâfül Sigortacılığının Genel Görünümü	14
2. BÖLÜM: REASÜRANS VE RETEKÂFÜL	20
2.1. Reasürans Kavramı ve Temel Özellikleri	20
2.2. Reasüransın Amaç ve İşlevleri	23
2.3. Reasürans Uygulamalarının Tarihçesi ve Gelişimi	24
2.4. Reasürans Anlaşma Yöntemleri	28
2.4.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Reasürans	28
2.4.2. Trete (Zorunlu/Otomatik) Reasürans	29
2.4.2.1. Kot-par Reasürans (Quota-Share)	30

2.4.2.2. Eksedan Reasürans (Surplus-Share)	31
2.4.2.3. Hasar Fazlası Reasürans (Excess of Loss)	32
2.4.2.4. Hasar Oranı Reasürans (Stop Loss)	33
2.5. Retekâfûl ve Reasürans Mukayesesi	33
3. BÖLÜM: RETEKÂFÛL UYGULAMALARI	37
3.1. Retekâfûl'ün Ortaya Çıkışı ve İlk Uygulamalar	37
3.2. Retekâfûl Uygulamalarında Temel İlkeler, Amaç ve İşlevleri	39
3.3. Retekâfûl Anlaşma Yöntemleri	40
3.3.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Retekâfûl	41
3.3.2. Trete (Zorunlu/Otomatik) Retekâfûl Yöntemleri	41
3.4. Dünyada ve Türkiye'de Retekâfûl	43
3.5. Retekâfûl İşletme Modelleri	48
3.5.1. Mudârebe Retekâfûl İşletme Modeli	49
3.5.2. Vekâlet Retekâfûl İşletme Modeli	50
3.5.3. Vekâlet & Mudârebe Karma Retekâfûl İşletme Modeli	52
3.5.4. Vekâlet-Vakıf Karma Retekâfûl İşletme Modeli	53
3.5.5. Vedia Retekâfûl İşletme Modeli	54
3.5.6. Teysir Retekâfûl İşletme Modeli (Türkiye Modeli)	55
3.6. Retekâfûl Uygulamalarında Fıkhî Temellendirmeler	57
3.7. Değerlendirme ve Öneriler	62
SONUÇ	67
KAYNAKLAR	69

ÖZET

Tekâfûl/katılım sigortacılığı, konvansiyonel sigortaya karşı alternatif olarak sunulmuş bir risk yönetimi anlayışıdır. Retekâfûl de aynı doğrultuda fikhî uyum iddiasıyla sigorta sisteminin ayrılmaz bir parçası olan reasüransa alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Tekâfûl sisteminin gücü ve istikrarı retekâfûl şirketlerinin mali kapasitelerine ve aynı zamanda retekâfûl uygulamalarının İslam hukuku ilkeleri ile uyumuna bağlıdır. Katılım finansın konvansiyonel sistemden ayrıştığı önemli bir husus olan şer'î yönetim retekâfûl programının uygulanmasında belirleyici olmalı ve retekâfûl anlaşmalarının düzenlenmesinden programlarının uygulanmasına sürecin her aşamasında aktif biçimde yürütülmelidir. Tekâfûl sigortacılığının ilk yıllarında sektörün sürdürülebilirliği amacıyla retekâfûl operatörlerinin sayı ve kapasite bakımından yetersiz oluşu zaruret bağlamında konvansiyonel reasüransla iş birliği uygulamalarına yol açmıştır. Bu çalışmada retekâfûl sistemi tüm boyutlarıyla ele alınırken zamanla ticari bir esnekliğe dönüşen uygulamaların sistemin bağımsızlaşmasına ve gelişmesine olan negatif yansımaları araştırılmıştır. Nitel yöntem ve keşifsel araştırma deseni kullanılarak retekâfûlün işleyişi ve gelişimi geleneksel reasürans ile mukayese edilerek incelenmiştir. Sektör raporları, şirket faaliyet raporları, ilgili mevzuatlar, standartlar ve resmi web sitelerinden elde edilen veriler aracılığıyla uygulamalar değerlendirilmiştir. Bu çalışmada önceki çalışmalardan farklı olarak retekâfûl bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmış, retekâfûl için olması planlanan sistem ile uygulamanın karşılaştırılmalı analizi yapılmaya çalışılmış, uygulamadaki problemlere bazı çözüm önerileri sunulmuştur. Bu kapsamda zaruretin varlığının dahi tartışıldığı ancak zaruret bağlamında değerlendirilen uygulamaların reformuna yönelik çabaların yetersiz olduğu öne çıkmaktadır. Zaruret fetvasının uygulanması sürecinde bazı parametreler geliştirmenin ve standartlar belirlemenin fikhî uyumu ve buna bağlı olarak retekâfûl sistemini güçlendireceği öngörülmektedir. Öte yandan retekâfûl sisteminin yeterince gelişmemesinin arka planında retekâfûlün teberra akdi üzerinden temellendirilmesi ve bu eksende tasarlanan işletme modellerinin karmaşıklığı ve teknik maliyetlerinin görece yüksek olması da yer almaktadır. Bu çerçevede önemli referans kaynağı olan ancak realiteyi tam anlamıyla yansıtamayan AAOIFI ve IFSB retekâfûl standartlarının revize edilmesinin de olumlu sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Sigortacılığı, Tekâfûl, Şer'î Uyum, Katılım Reasürans

ABSTRACT

Takāful /participation insurance is a risk management approach introduced as an alternative to conventional insurance. Just like reinsurance, which is an essential component of the insurance system, retakāful emerged as a Sharī‘ah-compliant form of reinsurance. The strength and stability of the takāful system depends on the financial capacity of the retakāful companies as well as the Sharī‘ah compliance of retakāful operations. Sharī‘ah governance, which is an important issue that differentiates participation finance from the conventional system, should be determinant in the retakāful programme and actively applied at every stage of the process, from the drafting of retakāful agreements to the implementation of the programs. The fact that the number and capacity of takāful operators were insufficient for the sustainability of the sector during the first years of takāful insurance led to co-operation with conventional reinsurance based on necessity. This study comprehensively analyses the retakāful system and examines the negative impacts of the practices that evolved into a commercial flexibility over time on the independence and development of the system. The qualitative method and exploratory research design are used to analyze the mechanism and development of retakāful in comparison with traditional reinsurance. Practices are evaluated through data provided from industry reports, annual company reports, legislations, standards and official websites. In this study, unlike previous studies, retakāful is discussed from a holistic perspective, and a comparative analysis of the system planned for retakāful and application is provided, and some solutions are offered to the problems in practice. In this sense, it stands out that even the existence of necessity is discussed. However, efforts to reform necessity-based practices are insufficient. It is envisaged that developing some parameters and setting standards in the process of implementing the fatwa of necessity will strengthen Sharī‘ah compliance and, accordingly, the retakāful system. Besides, the underdevelopment of retakāful is attributed to the fact that retakāful is based on tabarru‘ contracts and the operating models designed on this line are complicated and the technical costs are relatively high. In this framework, revisions to the AAOIFI and IFSB retakāful standards, which are important reference sources but do not fully reflect the reality, are envisaged to yield positive results.

Key Words: Islamic Finance, Participation Insurance, Takāful, Sharī‘ah Compliance, Participation Reinsurance

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Institutions (Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	: Anonim Şirket
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BNM	: Bank Negara Malaysia
IFSB	: Islamic Financial Services Board (İslami Finansal Hizmetler Kurulu)
IIFA	: International Islamic Fiqh Academy (Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi)
ISRA	: International Shariah Research Academy (Uluslararası İslami Finans Şariat Araştırma Akademisi)
KİK	: Körfez İş Birliği Konseyi
MAS	: Monetary Authority of Singapore
Md.	: Madde
PRCL	: Pakistan Reinsurance Company Limited
PRICL	: Principles of Reinsurance Contract Law (Reasürans Sözleşme Hukukunun Prensipleri)
SAC	: Malezya Merkez Bankası Şer'î Danışma Kurulu
SAMA	: Suudi Arabistan Merkez Bankası
SEDDK	: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
S&P	: Standard & Poor's
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TSB	: Türkiye Sigorta Birliği
UNIDROIT	: The International Institute for the Unification of Private Law (Uluslararası Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü)

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1. Reasürans ve Koasürans Karşılaştırması
- Şekil 2. Retekâfûl Anlaşma Yöntemleri
- Şekil 3. Mudârebe Retekâfûl İşletme Modeli
- Şekil 4. Vekâlet Retekâfûl İşletme Modeli
- Şekil 5. Vekâlet-Mudârebe Karma Retekâfûl İşletme Modeli
- Şekil 6. Vekâlet-Vakıf Karma Retekâfûl İşletme Modeli
- Şekil 7. Vedia Retekâfûl İşletme Modeli

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1. Tekâfûl Varlıklarında Ülke Sıralaması (Milyar ABD doları)**
- Tablo 2. Ülkeler Bazında Sigorta Sektörü İçinde Tekâfûl Payı (%) (2023/3.Çeyrek)**
- Tablo 3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Reasürans Şirketleri**
- Tablo 4. En Büyük 40 Reasürans Şirketi (2024)**
- Tablo 5. Örnek Kot-par Anlaşması Prim &Tazminat Ödemesi Dağılımı**
- Tablo 6. Örnek Eksedan Anlaşması Hasar ve Sorumluluk Dağılımı**
- Tablo 7. Örnek Risk Başına Hasar Fazlası Reasürans**
- Tablo 8. AAOIFI Retekâfûl ve Reasürans Mukayesesi**
- Tablo 9. Örnek İhtiyari Retekâfûl Dağılımı**
- Tablo 10. Retekâfûl Şirketleri**
- Tablo 11. Retekâfûl Operatörlerine Ait Kredi Notları**
- Tablo 12. Türk Katılım Reasürans A.Ş. Reasürans/ Retrosesyon Programı**
- Tablo 13. Örnek: Türkiye’de Katılım Reasürans Plasmanında Yer Alan Şirketler**
- Tablo 14. Vekâlet ve Mudârebe Retekâfûl İşletme Modellerinin Mukayesesi**

GİRİŞ

TEORİK ÇERÇEVE VE ESASLAR

İslam hukukunda modern bir mesele olarak sigorta, farklı eleştirilere ve fikhî değerlendirmelere konu olmuştur. Belirsizlik içermesi, kumara benzetilmesi ve faize konu olduğu gibi iddialar konvansiyonel sigortaya karşı çıkan İslam hukukçularının temellendirmeleridir. Bununla birlikte ilk olarak Sudan’da uygulanan tekâfûl (İslami sigortacılık veya ülkemizdeki isimlendirmesi ile katılım sigortacılığı), risk alışverişine değil risk paylaşımına dayanan ve felsefesi gönüllü yardımlaşma üzerine bina edilen bir seçenek olarak sunulmuştur. Sigorta sisteminin ayrılmaz bir parçası olan reasürans uygulamasına alternatif olarak ise şer’î uyumlu retekâfûl ortaya çıkmıştır. Konvansiyonel finans sektöründe reasürans, sigorta şirketleri tarafından üstlenilen ve özellikle büyük hasarların yol açtığı olumsuz durumlarda sigorta şirketlerinin finansal yeterliliklerini sürdürmelerini sağlayan bir üst risk yönetimi mekanizmasıdır. Günümüzde tüm geleneksel sigorta şirketlerinin bir reasürans planı ve programı bulunmaktadır. Retekâfûl ise tekâfûl (katılım sigortacılığı) şirketlerinin ve sektörün istikrarını tesis eden reasürans sistemine fikhî uyum ekseninde bir alternatiftir.

A. ARAŞTIRMANIN SORUSU, AMACI VE YÖNTEMİ

Sigorta, sigortalıları riskin gerçekleşmesinden kaynaklanan ekonomik kaybın olumsuz etkilerinden korunmak için riskin yönetilmesidir. Çağdaş bir olgu olan sigorta, en basit haliyle bir risk transferi olup teminatın prim adı verilen belirli bir ücret karşılığında satıldığı bir hizmet sözleşmesidir. İslam hukukunda yer alan klasik sözleşme türlerine benzemeyen sigorta çeşitli fikhî değerlendirmelere konu olmuştur. İslam hukukçuları bu konuyu İslam hukukunun genel ilkeleri çerçevesinde değerlendirip yorumlamışlardır.

Sosyal sigorta adı verilen ve devletler tarafından sunulan veya kanunla zorunlu tutulan sigortalar çoğunlukla meşru kabul edilmektedir. Öte yandan, hayat sigortaları ve ticari sigortalar İslam hukukçuları arasında ihtilaflı konulardır. Sigortanın fikhî uygunluk taşımadığını iddia edenler, sigortanın faiz (riba), kumar (meysir) ve belirsizlik (garar) unsurlarını içerdiğinden dolayı caiz olmadığını savunmaktadır. Tekâfûl, bu hususları ortadan kaldırmak için alternatif olarak geliştirilmiş bir çabanın ürünüdür ve İslam hukuk ilkelerine uyarlanmış sigortacılık faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir.

Tekâfûl sigortacılığının arka planında teâvün yani sosyal dayanışma fikri yer almaktadır. Sosyal yardımlaşma misyonuyla Müslümanların tek vücut halinde hareket ederek birbirlerinin yaralarını sarmaları amaçlanmıştır. Öte yandan, tekâfûl sistemi, geleneksel sigortacılıktan bazı temel özellikleri ile de ayrılmaktadır. Her ne kadar sözleşme konusu açısından tekâfûl gibi geleneksel sigortanın da fıkıh ile uyumlu olduğunu düşünen geniş bir kitle olsa da risk transferinden ziyade risk paylaşımını önceleyen tekâfûl, sosyal yardımlaşma anlayışını daha iyi temsil etmektedir.

Sigorta sistemi küresel bağlantıları olan ve riskin mümkün olduğu kadar fazla kişi arasında dağıtılarak minimize edilmesini hedefleyen bir mekanizmayı işletmektedir. Reasürans adı verilen üst risk devri sayesinde sigorta şirketleri kendi taşıdıkları yüksek riski transfer ederek finansal açıdan kendi risk yönetimlerini sağlamaktadırlar. Geleneksel sigortacılıktaki reasüransın, tekâfûl odaklı alternatifi ise “Retekâfûl, İslami Reasürans veya Katılım Reasürans” gibi isimlerle anılmaktadır.

Retekâfûl, literal açıdan tek bir kelime olarak ele alınırsa herhangi bir dil bilimsel kaynağı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, iki ayrı kelimenin “re” ve “tekâfûl” birleşimi olarak değerlendirilirse, etimolojik olarak incelenebilir. “Re” kelimesi, Latince’den aktarılan kelimelerde kullanılan bir ön ektir ve tekrarlamayı belirtmek için “tekrar” veya “yeniden ve bir daha” anlamında ya da hareketin geri alınmasını belirtmek için “geri” veya “arkaya doğru” anlamını vermek için kullanılmaktadır. Retekâfûl; garanti, kefalet, teminat, sorumluluk ve koruma olarak çevrilen Arapça tekâfûl kelimesi ve yeniden anlamına gelen “re” ön ekinin birleşimi olarak değerlendirildiğinde retekâfûl için “yeniden teminat” şeklinde bir sözcük anlamı verilebilmektedir (A. U. F. Ahmad, Mahbob, & Ayub, 2016).

Reasüransın “sigorta şirketleri için sigorta” olarak yaygın kullanılan nitelendirmesinin bir benzeri olan retekâfûl, “tekâfûl şirketleri için tekâfûl” olarak açıklanarak aslında tekâfûl şirketleri tarafından yönetilen “tekâfûl havuzları” için tekâfûl anlamına gelmektedir. Retekâfûl ilk kez resmi olarak şirket unvanına dahil edilerek ilk Asya retekâfûl operatörü olan Asean Retakaful International Limited tarafından kullanılmıştır (A. U. F. Ahmad vd., 2016).

Retekâfûlün çıkış noktası reasürans ile temelde aynıdır. Reasüransın sigortacılık sisteminin sigortası konumunda bulunmasına benzer şekilde, retekâfûl de en yalın ifadeyle “tekâfûlün tekâfûlü” olarak tanımlanabilir. Retekâfûl sözleşmesi özü itibari ile bir tekâfûl sözleşmesidir. Dolayısıyla tekâfûlün gerektirdiği tüm temel ilkelere uyulmalıdır (Archer, Karim, & Nienhaus, 2009).

Faizsiz Finans Kurumları Muhasebe ve Denetleme Kurumu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions [AAOIFI]) 41 Numaralı Faizsiz Finans

Standardı, İslami Reasürans başlığı altında retekâfûl için düzenlenmiş ve ilgili standartta İslami Reasürans şu şekilde tanımlanmıştır: *“İslami Reasürans, sigorta şirketlerinin kendi yönetimleri altındaki sigorta fonları adına, sigorta fonlarının karşılaşılabilecekleri riskin bir kısmından kaçınacak bir mekanizma oluşturmak üzere aralarında yaptıkları anlaşmayı ifade etmektedir”*. Bu anlaşmaya istinaden, sigortalıların bağış karşılığı ödedikleri sigorta fonlarından katkı payları alınmak suretiyle, ayrı bir tüzel kişiliğe ve bağımsız mali sorumluluğa sahip bir reasürans fonu kurulmaktadır. Bu şekilde oluşan reasürans fonu, sigorta fonlarının karşılaştığı risklerin bir kısmını karşılama görevini üstlenmektedir.” (AAOIFI, 2009)

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (Islamic Financial Services Board [IFSB]), tekâfûl ve retekâfûl uygulamalarının genel işleyişine dair yayınlamış olduğu standartta retekâfûl; *“Tekâfûl eden bir teşebbüsün, tekâfûl sözleşmesi kapsamındaki katılımcıların temsilcisi olarak risklerinin bir kısmını trete veya ihtiyari olarak devrettiği ve bu sayede belirli bir kayıp veya hasara karşı ortak bir fona teberru olarak katkıda bulunacağı bir düzenlemedir.”* şeklinde açıklamıştır (IFSB-27: *Core Principles for Islamic Finance Regulation (Takâful Segment)*, 2022).

1984 tarihli Malezya Tekâfûl Kanununda ise retekâfûl şu şekilde tanımlanmıştır: *“Retekâfûl, “yeniden tekâfûl”, tekâfûl işletmecisinin tekâfûl faaliyetini sürdürürken maruz kaldığı veya kalacağı risklere ilişkin yükümlülüklerin yeniden tekâfûlüne yönelik temel tekâfûl ilkeleriyle tutarlı bir düzenleme anlamına gelmektedir* (Takâful Act 1984, 1984).

Reasürans, işlevleri açısından sigorta sisteminin global gücünü ve kapasitesini yansıtmaktadır. Tekâfûl sisteminin gücü ve kararlılığı da aynı şekilde retekâfûl şirketlerinin İslam hukukunun prensiplerine uyumu ve finansal kapasitesine bağlıdır. Tekâfûl sisteminin güvencesi olan retekâfûl uygulamalarının geleneksel reasüransla birlikte yürütülmesi sistemin bağımsızlaşmasına engel olmakla birlikte fikhî görünüm açısından itibar kaybına yol açmaktadır. Nitekim zaruri olarak geçici süreyle izin verilen reasürans uygulamaları konvansiyonel sistemle bağ oluşturmaktadır. İlaveten, sürecin konvansiyonel finans ile ortaklaşa yürütülmesi tekâfûl sektörünün katılım finans esaslarına uyumunun sorgulanmasına yol açmaktadır. Hatta zaruretin varlığı dahi sorgulanmaktadır. Retekâfûl uygulamalarının zaruret kapsamında reasürans ile birlikte devam ettiği ancak zaruretin ortadan kaldırılması noktasında çabaların yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Bu anlamda araştırmanın temel sorusu; retekâfûlün neden gelişmediği şeklindedir.

Çalışmamızda nitel yöntem ve keşifsel araştırma tasarımıyla yararlanılmıştır. Konunun anlaşılabilirliğini güçlendirmek amacıyla otoritelerce yayınlanan belgeler kaynak gösterilerek deskriptif, açıklayıcı bir dil kullanılmıştır. Retekâfûl çatı kavram olarak Suudi Arabistan’daki

kooperatif reasürans ve ülkemizde uygulanan katılım reasürans dahil dünyada uygulanan diğer modelleri kapsayarak, İslami esaslar dairesinde yürütülen tüm reasürans faaliyetlerini ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Bu çerçevede sektör raporları ve finansal verilerden faydalanılarak dünyada ve ülkemizdeki retekâfûl uygulamalarının gelişimi mukayese edilmeye çalışılmıştır. Araştırmamızın amacı hem olan durumun yansıtılması hem de ideale ulaşmak için uygulamadaki aksaklıklar tespit edilerek çözüm önerilerinin sunulmasıdır.

B. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışmamızda retekâfûl uygulamaları bütünsel olarak incelenmiş, genel özellikleri, işleyişi, kapsam ve fonksiyonları değerlendirilmiş katılım sigortacılığındaki rolü araştırılmıştır. Konvansiyonel reasürans ile mukayese edilerek retekâfûl misyon ve konsepti açıklanmıştır. İslami bir alternatif olan tekâfûl sisteminin ayrılmaz bir parçası olan retekâfûl uygulamalarında konvansiyonel reasürans şirketleri ile yürütülen operasyonlar fikhî açıdan değerlendirilmiştir.

Retekâfûl uygulamalarında tekâfûl şirketlerinin yıllık risk yönetim programlarına tam erişim sağlanamadığından kısmi bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Şirket içi kurumsal bilgiler olduğu ifade edilerek retekâfûl/katılım reasürans anlaşmaları paylaşılmak istenmemiştir. Ayrıca, finansal tablolarda detaylı veri yer almadığından tekâfûl şirketlerinin risk yönetimini hangi oranda geleneksel reasürörlerle hangi oranda retekâfûl şirketleri ile gerçekleştirdikleri belirlenememiştir. Bu nedenle retekâfûl uygulamalarında fikhî uyum açısından ülke veya bölge değerlendirmesi tam anlamıyla yapılamamıştır. Öte yandan şirket bilançolarında reasürans ve retekâfûl kalemleri ayrıştırılmadığından, bilançolar üzerinden finansal değerlendirmeler de konunun dışında tutulmuştur.

Gelecekte retekâfûl/ katılım reasürans konusunda yapılacak çalışmalar için; fıkıh kurullarının retekâfûl plasmanlarında etkisi ve rolünün detaylı incelendiği nitel çalışmalar ile tekâfûl şirketleri açısından retekâfûl plasmanlarının oluşturulması süreci konusundaki nicel çalışmaların literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Şirketlerin finansal gücü, büyüklüğü, retekâfûl ihtiyacı ve buna bağlı olarak kullanılan anlaşma yöntemleri değişmektedir. Özellikle, tekâfûl şirketleri açısından optimal retekâfûl plasmanlarının oluşturulması konusunda yapılacak kapsamlı çalışmaların uygulamalara rehber niteliği taşıyabileceği düşünüldüğünden gelecek araştırmalar için tavsiye edilmektedir.

C. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Literatür incelendiğinde tespit edebildiğimiz kadarıyla, retekâfûl konusunda müstakil bir tez çalışması veya kitap yer almamaktadır. Türkçe, İngilizce ve Arapça kaynaklar tarandığında

tekâfûl konusunda yazılan eserlerde genellikle kitap bölümü olarak yer alan retekâfûl için kaynakların oldukça sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte retekâfûl ve reasürans mukayesesi yapan ve retekâfûl konusunu çeşitli açılardan inceleyen az da olsa bazı makaleler bulunmaktadır.

Alshammari & Altwijry (2023) makalelerinde tekâfûl şirketlerinin konvansiyonel reasürörlerle çalışmaya devam etmesi hakkındaki zaruret fetvasının geçerliliğini sorgulamıştır. Çalışmada, fıkıh kurullarında yer alan 6 İslam hukukçusu ile yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucu değerlendirmeler yapılmıştır.

Gönen & Umut (2023) ilgili makalelerinde reasürans ile retekâfûl arasındaki işlevsel benzerlik üzerinden retekâfûl sözleşmelerini teknik olarak incelemiş, grafiklerle Türkiye sektör verilerini değerlendirmiştir. Fıkıhî değerlendirmelere yer verilmeden retekâfûlün katılım sigortacılığı sektöründeki önemi ve gelişimi genel hatlarıyla vurgulanmıştır.

(Kerîme, 2022), (İ'âdetü't-tekâfûl kebedîl İslâmî li-i'âdetit-te'mîni't-taklîdî) “(إعادة التكافل كبدیل إسلامی لإعادة التأمين التقليدي)” isimli çalışmasında konvansiyonel reasüransa alternatif olarak geliştirilen retekâfûlün rolünü ve önemini ele almıştır.

“Retakaful – An Integrated Mechanism to Enhance Prudence, Cost Effectiveness and Efficiency” isimli makalede; Wan Ismail, Mohamed Yusof ve Ahmad (2021) tarafından retekâfûl kavramı ve önemi açıklanmış, retekâfûl yöntemleri ana hatlarıyla ele alınmıştır. Retekâfûl programının maliyet verimliliği bazı formülasyonlarla desteklenerek tekâfûl ile ilişkisi incelenmiştir.

Ali ve Markom (2021) çalışmalarında Malezya ölçeğinde retekâfûl uygulamalarını fıkıhî perspektiften ele almışlardır. Makalede, Malezya'ya ait yasal mevzuat ve mevcut sektör verileri paylaşılmış, retekâfûl şirketlerinin mevcut ihtiyacı karşılamadığı ifade edilmiştir.

Akoob (2019) “Reinsurance and Retakâful “ adlı kitap bölümünde, retekâfûl ile reasürans uygulamaları karşılaştırılarak retekâfûl sistemi, türleri açıklanmış, sektörün gelişim sürecindeki zorluklara odaklanılmıştır. Uluslararası retekâfûl standartları getirilerek, konvansiyonel sigortacılık mekanizmasına ve terminolojine bağımlılıktan kurtulması gerektiği vurgulanmıştır.

Ahmad, Mahbob ve Ayub (2016) “*Takâful and Islamic Cooperative Finance*” kitabındaki “The nature of retakâful : risk sharing or transferring risks?” başlıklı bölümde, konsept, işleyiş ve fonksiyonları açısından değerlendirmeler yaparak retekâfûlün risk paylaşımı temeline bina edildiğini vurgulamıştır. İlaveten, bu bölümde Vekâlet-vakıf karma retekâfûl şirket modeli incelenmiştir.

Retekâfûl konusunu kitap bölümü olarak ele alan çalışmalar arasında ayrıca Billah (2019) “Re-Takaful Products” isimli başlık ile yer almaktadır; çalışmada retekâfûl sistemi genel olarak incelenmiş ve sektörel performansa ilişkin veriler paylaşılmıştır.

(Celûlî, 2015), (İ‘âdetü’t-tekâfûl ke-âliye li-idâret mahâtiri’t-te’mîni’t-tekâfûlî-el-Memleketü’l-Arabiyye es-Suudiyye nemûzecen) “إعادة التكافل كآلية لإدارة مخاطر التأمين التكافلي) - (المملكة العربية السعودية نموذجاً” isimli çalışmada ise retekâfûl Suudi Arabistan uygulaması çerçevesinde incelenmiştir. Suudi Arabistan’daki sesyon sınırlaması üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

NuHtay & Hamat & Ismail & Salman (2014) makalelerinde tekâfûl ve retekâfûl ilişkisi ve modellerini açıklamışlar, kısaca tarihi gelişim süreci hakkında bilgi vermişlerdir.

Ab Rahman & Ahmad & Buang (2011) araştırmalarında reasürans ile retekâfûl karşılaştırılmış, retekâfûlün fonksiyonları ve önemi belirtilmiştir. Makalede özellikle retekâfûl sisteminde konvansiyonel reasürörlere müracaatın gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dinde zaruret kavramı, fikhî açıdan değerlendirilmiş ve sektörün mali yeterliliklerinin sağlanması durumunda zaruret ortadan kalkacağı için güncellenmesi gereken bir izin olduğu vurgulanmıştır.

Hasan (2011) makalesinde tekâfûl şirketlerinin geleneksel reasürörlerden güvence almaya devam etmeleri durumunu tartışmıştır. AAOIFI 41 numaralı İslami Reasürans standardı değerlendirilmiş ve şartların değiştiği ifade edilmiş ancak herhangi bir öneri getirilmemiştir.

Arbouna (2000) ise çalışmasında şer‘î açıdan kabul edilebilir retekâfûl işlemlerinin formüle edilmesi için temel ilkeleri özetlemektedir. Öte yandan retekâfûl işlemlerinin geleneksel reasürans şirketleri ile yürütülmesinin sınırlandırılması üzerinde durmaktadır.

Özetle, retekâfûl konusunu fikhî açıdan ele alan çalışmalarda genel olarak konvansiyonel reasürörlerle çalışma konusunda verilen izin ve zaruret fetvası üzerinde durulmuştur. Retekâfûl uygulamalarını teknik açıdan inceleyen çalışmalarda ise reasürans ile fonksiyonel benzerliği ve tekâfûl sigortacılığı için gerekliliği vurgulanmıştır. Ancak retekâfûl uygulamalarını bütünsel olarak ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Tezimizde, literatürde bu konudaki eksikliği doldurmak, şer‘î uyum açısından pratikteki aksaklıkları değerlendirirken retekâfûlün gelişimini destekleyecek çözüm önerileri sunmak ve konuyu bütünlük içerisinde ele almak amaçlanmıştır. Bu hususlar, tez çalışmamızın daha önce yapılmış çalışmalardan farkını göstermekle beraber özgün değerini de yansıtmaktadır. Çalışmamız, retekâfûl konusunda müstakil literatür oluşturma ilk adımı olma hedefindedir.

1. BÖLÜM

TEKÂFÜL SİSTEMİ VE TARİHSEL ARKA PLAN

1.1. Sigorta Kavramı ve Önemi

Sigorta kelime olarak dünyanın birçok ülkesinde farklı kullanımlara sahiptir. Türkçe kullanımı için İtalyanca, İspanyolca ve Portekizce söylenişine yakın bir biçimde sigorta ifadesi tercih edilmiştir (Uralcan, 2004). TDK güncel sözlüğünde sigorta: *“Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesi”* olarak tanımlanmıştır (“Sigorta TDK Sözlük Anlamı”, 2024). Sigortaya ilişkin işlemler gündelik hayatın farklı alanlarını ilgilendirmekte, bireysel ve ticari sigortalar giderek daha yaygın hale gelmektedir. Türk Ticaret Kanunu (TTK) 1401.maddede: *“Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir”* olarak tanımlanmıştır (Türk Ticaret Kanunu, 2011). Sigortanın temel amacı, gerçekleşmesi muhtemel mali kayıp ya da zararı telafi etmektir. Sigorta, daha az sayıda kişinin veya kurumun uğrayabileceği para ile ölçülebilir zararı telafi etmek için çok sayıda sigortalının fonlarının bir havuzda toplanmasına dayanmaktadır ve bu zararı telafi etmek için sigortalılar merkezi bir fona katkıda bulunmaktadır.

Sigorta ile ilgili faaliyetlerin başlangıcına bakıldığında riskin paylaşımına yönelik uygulamalar söz konusudur. Zamanla risk paylaşımı esaslı risk yönetimi riskin transferine evrilmiş ve önemli boyutlarda insan hayatına girmiştir. Risk yönetim türü olarak faaliyet gösteren sigorta, tesis ettiği zorunlu fonlar dolayısıyla ekonomik işlevler kazanmış ve vazgeçilmez mali kurumlar oluşturmuştur (Uralcan, 2004).

Günümüzde, İslam dininin çağdaş sigorta uygulamalarına bakışının yanı sıra ürün garantileri ve ticari güvenceler hakkındaki İslami hükümler de çokça sorgulanmaktadır (Ayaaz, 2018). Âkile ve velâ, İslam tarihinin erken dönemlerinde risk paylaşımı amacı taşıyan başlıca müesseseler olarak zikredilmektedir. Bu kurumlar, içinde bulundukları dönemin koşullarında, toplum için maddi tehdit oluşturan riskleri paylaşmayı ve diğer tehlikelere karşı bir tür dayanışma ve güven ortamı oluşturmayı hedeflemiştir. (Hacak, 2006).

Modern anlamdaki sigortaya yönelik değerlendirmeler de öncelikle İslam tarihinde yer alan yardımlaşma esaslı müesseseler dairesinde incelenmiştir. Bu doğrultuda, İslam alimlerinin büyük bir bölümü sigorta konusunu ikili bir değerlendirmeye tabi tutarak ticari bir müessese olan sigortayı ayırtmıştır.

1.2. İslam Hukukunda Sigorta ve Tartışılabilir Hususlar

Sigorta kavramının (security veya securite) ilk kez “sevkere” olarak Hanefi fakih İbn Âbidîn (ö.1836) tarafından, İtalyanca “sigurare” veya Türkçe “sigorta” kelimelerinden etkilenecek isimlendirildiği düşünülmektedir. İbn Âbidîn sigorta konusunu değerlendiren ilk fıkıh âlimi olarak bilinmektedir. İbn Âbidîn, nakliyat sigortaları için verilen sigorta güvencesi için kendisine yöneltilen soru üzerine görüş bildirmiştir ve bu görüşü ilk olması sebebiyle daha sonraki fetvalarda esas teşkil etmiştir (İbn Âbidîn, 1966). Arapça “te’mîn” kelimesi ise sigorta için ancak 20. yüzyılda kullanılmıştır. Bununla birlikte, birçok modern Müslüman tarihçi, çeşitli sigorta türlerinin İslam’ın başlangıcına kadar uzandığını iddia etmektedir (Rispler-Chaim, 1991).

Sigorta fikrine karşı çıkan fukâha fetva ve yorumlarını İbn Âbidîn’in 3.kişi olan sigorta acentesinin sigorta teminatı veremeyeceğine dair görüşlerine dayandırmaktadır. Bununla birlikte, İbn Âbidîn’in sigorta fikrinin kendisine doğrudan olumsuz fetva vermediği, döneminde sigortanın çok yeni bir uygulama olduğu ve çoğunlukla gayrimüslimler tarafından icra edildiği göz ardı edilmemelidir. Hakkında naşş bulunmayan içtihadî hükümler zamanla değişebilmektedir. İbn Âbidîn’in fetvaların zamanla örf çerçevesinde ve maslahat doğrultusunda güncellenebileceğini savunan ifadeleri de göstermektedir ki sigorta konusunun da hayatın akışı içinde tekrar değerlendirilmesi çok normaldir (Yaman, 2015).

İbn Âbidîn esasında sigorta sisteminin mahiyetini derinlemesine tahlil etmemiş, meseleyi teknik açıdan analiz etmeye ve teorik olarak açıklamaya çalışmamıştır. Bununla birlikte, konuya İslam ülkesinde geçici ikamet hakkına sahip gayri müslim sigorta acentelerinin işlemleri bağlamında yaklaşmıştır. İlgili işlemlerin klasik akit teorisine dayandırılmadığından caiz olmadığına yönelik verilen ve İbn Âbidîn’in sigortaya olumsuz yaklaşan bu fetvası İslam dünyasında uzun dönem etkili olmuştur. 1900’lü yıllarda Mısır’da sigortanın caiz olduğu yönünde görüş bildirenler olmuşsa da konunun derinlemesine incelenmesi gecikmiştir. Bu bağlamda meseleyi gerçek mahiyetiyle hem tarihsel bağlamında hem de İslam hukuku sözleşmesi çerçevesinde teorik olarak ilk ele alanlar Ali el-Hâfîf ve Mustafa Ahmed ez-Zerkâ olarak değerlendirilmektedir (Şimşek & Pekirbırlı, 2021).

Genel olarak, geleneksel sigortaya ilişkin fikhî görüşler üç farklı grup altında kategorize edilmektedir. Birinci grup, her türlü sigortayı tamamen reddetmektedir. İkinci grup, ticari sigortayı gayri meşru kabul ederken müşterek (karşılıklı) sigortayı kabul etmektedir. Üçüncü grup ise, iki sigorta türü arasında bir fark görmemekte ve ticari sigortanın da fikhî kurallara göre bir yardımlaşma ve risk paylaşım kurumu olduğunu belirtmektedir. (“Sigortanın Dini Hükümü”, 2005)

Geleneksel sigortanın caiz ve geçerli olduğunu savunanlar genellikle sigorta sözleşmesini İslam hukukunda uygulanan sözleşmelerden birine benzetmeye çalışmışlardır. Sigortanın, İslami bir sözleşmeye eşdeğer olduğunu ve bu nedenle şer’î hükümler dahilinde geçerli olduğunu ve dolaylı olarak meşru olduğunu savunmaktadırlar. (Khorshid, 2004)

Türkiye Din İşleri Yüksek Kurulu 07/04/2005 tarihinde toplanarak Sigortanın Dini Hükümü konusunda görüşmüşlerdir. Kurul, konu hakkında âlimlerin görüşlerini inceleyip değerlendirerek “ *Sosyal sigortalar, karşılıklı sigortalar ve ticarî sigortaların caiz olduğuna; kâr payı esasına dayalı çalışan birikimli hayat sigortası ile bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sisteminin ise, yatırılan primlerin, dinen helâl olan alanlarda değerlendirilmesi durumunda caiz olduğuna ve konusu din tarafından yasaklanmış olan sigortanın caiz olmadığına karar vermiştir.* ” (“Sigortanın Dini Hükümü”, 2005)

İslam dünyasında geleneksel sigorta ile ilgili genel kanı, garar, meysir ve riba gibi yasaklanmış unsurları içermesidir. Öte yandan, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’nun fetvasına göre ölüm şartlı hayat sigortaları dışında geleneksel sigorta kabul edilebilir ve bu tür unsurları barındırmamaktadır (“Sigortanın Dini Hükümü”, 2005).

Suudi Arabistan’ın Cidde kentinde 22-28 Aralık 1985 tarihlerinde gerçekleştirilen Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi (IIFA) 2. oturumunda sigorta ve reasürans sistemi ayrıntılı şekilde incelenmiş ve ticari sigortalara alternatif bir sistemin geliştirilmesine yönelik tavsiye kararları alınmıştır. İslam ülkeleri, sigortanın ekonomik bağımsızlık ve kalkınmada pozitif yansımaları göz önünde bulundurularak iş birliği ve yardımlaşma amacıyla faaliyet gösteren ve risk paylaşımı esasıyla işlemlerini yürüten sigorta ve reasürans şirketleri kurmaları için teşvik edilmiştir (Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi, 2021).

İslam Fıkıh Akademisinin sigorta ve reasüransa ilişkin 9 numaralı tavsiye kararı ve sonrasında tekâfül sisteminin güçlendirilmesi için yürütülen çalışmalar esasında İslam ülkelerinin finansal dayanıklılığının güçlendirilmesinin yanında şer’î uyumun gözetildiği bir sigorta sistemi aracılığıyla risk yönetiminin gerçekleştirilmesi hedefine yöneliktir.

İslam medeniyetinde toplumsal dayanışma her zaman merkezde yer almıştır. Modern hayatın gerektirdiği koşullar değerlendirildiğinde bireysel, sosyal ve ekonomik birçok faydası

olan ve özü itibari ile birlikten güç doğar bakış açısıyla geliştirilen sigorta sistemi İslami ilke ve prensiplerle son derecede uyumludur. Günümüz sosyal ve iktisadi hayatında işlevselliği açısından risk yönetim mekanizması olarak sigorta en etkili enstrümandır. Tekâfûl sigortacılığının ortaya çıkışında IIFA fetvası önemli bir rol oynamaktadır. Tekâfûl sisteminin teberru akdi ekseninde temellendirilmesinin altında özellikle bu kararın ve sigortayı meşru görmeyen fukâhanın bakış açısı olan sigorta akdini sarf veya satım akdi mahiyetinde değerlendirmeleri yatmaktadır. Ancak ne sigorta akdi bir sarf akdidir ne de tekâfûl safi bir teberru sözleşmesidir. Tekâfûl sigortacılığı veya konvansiyonel sigorta hizmetini satın alan kişilerin ortak gayesi ufak bir bedel karşılığında risk yönetimlerini sağlamaktır. Esasında bedel karşılığı satın alınan sigorta güvencesidir ve teslim-tesellüm akit düzenlendiğinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla, akit özünde haram olan bir unsur barındırmamaktadır (Günay, 2022). Bununla birlikte konvansiyonel sigorta şirketleri toplanan fonları mâlik olarak faize dayalı araçlarda nemalandırabilmektedir. Bir sigortalı açısından geleneksel sigortacılık sisteminde sigorta primlerinin şirket tarafından yatırıldığı fonlar akit tamamlandıktan sonra şirketin yaptığı farklı bir işlem olduğundan sakıncalı görülmebilmektedir. Ancak, sedd-i zerîa açısından bakıldığında, Müslümanların konvansiyonel sigortayı tercih etmeleri dolaylı olarak ekonomideki faize dayalı akışları etkilemektedir. Bu nedenle, tekâfûl hem sigortalılar hem de İslam’a uygun ekonomik hayatın tesisi için daha iyi bir alternatif olarak görülmektedir.

1.3. Tekâfûl: Kavramsal Çerçeve ve Ortaya Çıkışı

Bu başlık altında tekâfûlün sözlük ve terim anlamları incelenecek, genel özellikleri ve ortaya çıkışının fikri temelleri açıklanacaktır.

1.3.1. Tekâfûl: Sözlük ve Terim Anlamı

Arapça “كفل” (ke-fe-le) (birinin üzerinden acizliğin kaldırılması, garanti verilmesi) fiilinden türeyen tekâfûl kelimesi, karşılıklı sorumluluk, karşı tarafın borç ve kayıplarını üstlenme, kefil olma anlamlarına gelmektedir. Tekâfûl kavramı, katılımcılar arasında karşılıklı iş birliği, güvence, dayanışma ve yardımlaşma anlayışına dayanmaktadır (İbn Manzûr (ö.1311), 1119).

Finans terimi olarak tekâfûl; İslami prensipler altında iki taraf arasında karşılıklı iş birliğine dayanan sigorta güvencesini ifade eden bir işlemdir. Sigortalının maruz kalabileceği maddi risklere karşı finansal güvence sağlamak için oluşturulan tekâfûl işleminde, katılımcı (sigortalı) olarak adlandırılan taraf, poliçe süresi içinde sigorta konusunun neden olduğu beklenmeyen

kayıp veya hasara karşı finansal teminat sağlamak için tekâfûl operatörüne katkı payı (prim) olarak bilinen belirli bir miktar ücreti bir anlaşma dahilinde ödemektedir (Mohd Ma'Sum Billah, 2019).

Tekâfûl dayanışma prensibiyle oluşturulmuş bir sigorta sistemi olup, bu sistemde toplanan meblağ risk havuzunda biriktirilerek bu havuza üye kişilerin teminat altına alınan zararları tazmin edilmektedir. Tekâfûl, karşılıklı sigorta mantığına dayandığından her bir katılımcı diğerinin uğrayacağı zararı yüklenmektedir. Sigorta fonunun yetersiz kalması durumunda ise katılımcılardan gönüllü olarak ilave destek vermeleri beklenmektedir (Gürbüz, 2022).

Tekâfûl konusunda ilk yasal düzenleme olan ve 1984 yılında yürürlüğe giren Malezya Tekâfûl Sözleşmesi'nde tekâfûl şu şekilde tanımlanmaktadır: *"Katılımcılara ihtiyaç halinde karşılıklı mali yardım ve destek sağlayan, katılımcıların birlikte bu amaca yönelik katkıda bulunmayı kabul ettikleri kardeşlik, dayanışma ve karşılıklı yardıma dayalı bir sigorta programıdır."*(Takâful Act 1984, 1984).

IFSB standartlarında tekâfûl; sözleşme ve işlemlerinin şer'î kurallara ve ilkelere uygunluğunu gözetilen bir finansal koruma şekli olarak tanımlanmıştır (IFSB-27: *Core Principles for Islamic Finance Regulation (Takâful Segment)*, 2022). IFSB standartlarında tekâfûl aynı zamanda te'avün yani katılımcıların belirli risklerden kaynaklanan zararları karşılıklı olarak tazmin etmeyi kabul ettiği bir karşılıklı yardımlaşma konsepti olarak değerlendirilmiştir ve amaç kâr elde etmek değil karşılıklı yardımlaşmadır. Bu şekilde, İslam'da yasak olan spekülasyon riskten (meysir) kaçınılır ve akdi düzenlemenin doğasında var olan belirsizlik (garar) kabul edilebilir hale getirilmektedir (IFSB-28: *Revised Solvency Requirements for Takâful / Retakâful Undertakings*, 2022).

AAOIFI 26 numaralı şer'î standardında tekâfûl sigortacılığı; *"Belirli rizikolara maruz kalan şahısların bu rizikoların gerçekleşmesiyle ortaya çıkacak zararların telafisi üzerinde anlaşmalarıdır."* şeklinde tanımlanmıştır (AAOIFI Shari'ah Standard No. (26): *Islamic Insurance*, 2006).

Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi (IIFA) ise tekâfûl sigortacılığını kooperatif sigortası üst başlığı altında, *" Belirli risk(ler)le karşı karşıya olan bir grup kişinin, her birinin, imzalanan sözleşmeler ve yasal mevzuat uyarınca, söz konusu risk gerçekleştiğinde herhangi birinin karşılaşacağı zararları tazmin etmek için kullanılacak kâr amacı gütmeyen bir fona, iş birliğine dayalı olarak belirli bir miktarda katkıda bulunmayı taahhüt ederek katılımıdır."* olarak tanımlamıştır (IIFA, 2013) .

AAOIFI şer'î standardının Arapça ve İngilizce yayınlanan versiyonlarında "İslami Sigortacılık" isimlendirmesi yer alırken, Türkçe çeviride "Tekâfûl" adlandırılması

kullanılmıştır. “Tekâfûl” ve “(Kooperatif) İslami Sigortacılık” ifadelerinin birbirlerinin yerine sıkça kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu kullanımların dışında aynı kavramı karşılayan ve Türkiye mevzuatlarında da yer alan “Katılım Sigortacılığı” isimlendirmesi de dünyada kabul görmektedir.

Ali Muhyiddin Karadağı ise tekâfûl; bağımsız mali yükümlülüğe sahip, kâr amacı gütmeyen ve katılımcıların katkı sağladığı bir fon kurulması suretiyle potansiyel riskleri üstlenmek üzere bir grup kişinin iş birliği yapması olarak tanımlamıştır (Celûlî, 2015).

Tekâfûl, risklerin bir grup katılımcı tarafından birlikte ve gönüllü olarak paylaşıldığı, İslam hukuku çerçevesinde karşılıklı yardımlaşma ve gönüllü katkıya dayalı geleneksel sigortacılığa alternatif bir risk yönetimi sistemidir (Samar, 2021).

Tekâfûl tanımları değerlendirildiğinde, hepsinde benzer biçimde katılımcıların iş birliğinin ve ortaklaşa hareket edilerek meydana gelebilecek rizikolardan kaynaklı zararların telafisi üzerinde yardımlaşma amacıyla ortaya konmuş bir fon havuzu oluşturulmasının vurgulandığı söylenebilir.

1.3.2. Tekâfûl: İşleyiş ve Temel Prensipler

Tekâfûl işleyişi açısından, Birleşik Krallık’ta derin kökleri olan ve yerel toplulukların üyelerini belirli risklerden korumak için ortak bir havuza para koymalarına dayanan ve bugün hala uygulanan karşılıklı sigorta kavramıyla oldukça benzeşmektedir. Bununla birlikte karşılıklı sigorta uygulaması tekâfûl uygulamasının teknik bir özelliğini oluştururken, fikhî uyum konusunda gözetilen ilkeler tekâfûl sistemine mahsustur (Karbani, 2015).

Geleneksel sigortacılık, tekâfûl sisteminin dayandığı risk paylaşımı ile tarih sahnesine çıkmış olsa da günümüzde çoğunlukla risk transferine dayalı olarak gerçekleştirilmektedir. Riskin belirli bir prim karşılığında devredilmesi suretiyle uygulanan geleneksel sigortanın garar, meysir ve riba içerip içermemesi tartışmaları tekâfûl sisteminde büyük ölçüde son bulmuştur. Poliçe sahiplerinin ortak menfaatleri için iş birliği ve yardımlaşması; risk unsurunun azaltılarak dağıtılması ve gönüllü katkıyı merkeze alması ile tekâfûl sigortacılığı, İslam hukukçularının genel kabulünü kazanmıştır (Mohd Ma’Sum Billah, Ghlamallah, & Alexakis, 2019).

1.3.3. Tekâfûl ve Geleneksel Sigortacılık Mukayesesi

Tekâfûl, doğası gereği şer’î kurallara ve ilkelere uygunluk arz etmelidir. Sigorta konusu dinin izin verdiği alanlarla sınırlı olup, toplanan fonların katılım finans prensipleri dairesinde faizsiz araçlar ile değerlendirilmesi esası gözetilmelidir.

Tekâfûl şirketleri, Şer'î Danışma Kurulu (Sharī'ah Supervisory Board) adı verilen kurum içi bir konsey veya kurul tarafından denetlenmektedir. Danışma kurulları, sigorta faaliyetlerinin İslam Hukuku'na uygun olarak yürütülmesini sağlamak için tekâfûl şirketi tarafından yürütülen İslami sigortacılık faaliyetlerinin denetleyicisi olarak işlev görmektedir. İslami finansa özgü olan şer'î yönetim tekâfûl şirketleri için mevzuat açısından da bir zorunluluktur. Tekâfûl şirketlerinin faaliyet göstermesinin bir ön koşulu olarak şer'î danışma kurulları, tekâfûl sigortacılığını geleneksel uygulamalardan ayırtıran en önemli husustur (Mohd Ma'Sum Billah vd., 2019).

Tekâfûl, konvansiyonel sigortadan riski kimin taşıdığına bağlı olarak da ayrılmaktadır. Geleneksel sigortacılıkta risk sigorta şirketine devredilmekte ve sigorta şirketi teminat altına alınan riskleri sigorta primi karşılığında üstlenmektedir. Tekâfûl sisteminde ise risk herhangi bir üçüncü tarafa devredilmemekte, toplam risk havuz üyeleri arasında paylaşılmaktadır (Karbani, 2015).

IIFA, kooperatif sigorta üst başlığı altında incelediği tekâfûlün ticari sigortalardan farklarını sıralamıştır. Buna göre tekâfûl; kâr amacı gütmeyen risk paylaşımına dayandığından bir muavaza sözleşmesi teşkil etmez ve içerdiği garar (belirsizlik) derecesi affedilebilir. Geleneksel sigorta ise tersine risk alım-satımına dayandığından yüksek garar söz konusudur ("Shariah Rulings and Standards for the Foundations of Cooperative Insurance", 2013) .

Konvansiyonel sigortacılık sisteminde toplanan fonlar şirkete ait olduğundan yatırımlar için herhangi bir sınır yoktur; tekâfûl havuzunda toplanan fonlar ise katılımcılara aittir ve tekâfûl şirketi fonların işleticisi olarak fon yatırımlarını İslami kurallara göre düzenlenmeli, faizsiz enstrümanlarda değerlendirmeli ve dinen meşru görülmemeyen alanlara yönlendirmemelidir (Çipil, 2019).

Tekâfûl sisteminde, geleneksel sigortacılıktan farklı olarak, tekâfûl fonuna aktarılan sigorta primleri, dönem içi hasar ödemeleri ve işlem masrafları mahsup edildikten sonra sigortalılar arasında paylaştırılarak bakiye iadesi gerçekleştirilmektedir. Bakiye iadesinin uygulama şekli, herhangi bir karışıklığa sebebiyet vermemek için sözleşme düzenlenirken peşinen belirlenmek kaydıyla farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir. Söz konusu bakiye iade tutarı, dönem içinde tazminat alıp almadığına bakılmaksızın tüm tekâfûl katılımcıları arasında dağıtılabileceği gibi, sadece tazminat almayan sigortalılara da tahsis edilebilir veya tazminat ödemeleri düşüldükten sonra tüm katılımcılar arasında da paylaştırılabilir (*AAOIFI Shari'ah Standard No. (26): Islamic Insurance*, 2006).

Karşılıklı yardımlaşmanın Kur'an-ı Kerim nassı ile sabit olması (el-Maide 5/2),¹ helalliğine yönelik şüpheler bulunmaması ve sigortanın akit olarak caiz olmadığının vurgulanması büyük ölçüde tekâfül sigortacılığının ayrıştırılmasına etki etmiştir (ez-Zerkâ & en-Neccâr, 2017). Tekâfülün fıkhi uyumu gözetmek için konvansiyonel sisteme alternatif olduğu ancak akdin konusu açısından teberru fikri arka planı olsa bile oldukça benzer amaçları olduğu ifade edilmelidir. Öte yandan branş bazında ve dağıtım kanalı ölçeğinde değerlendirildiğinde de tekâfülün konvansiyonel sigortacılıkla benzer eğilimler sergilediğini söylemek mümkündür.

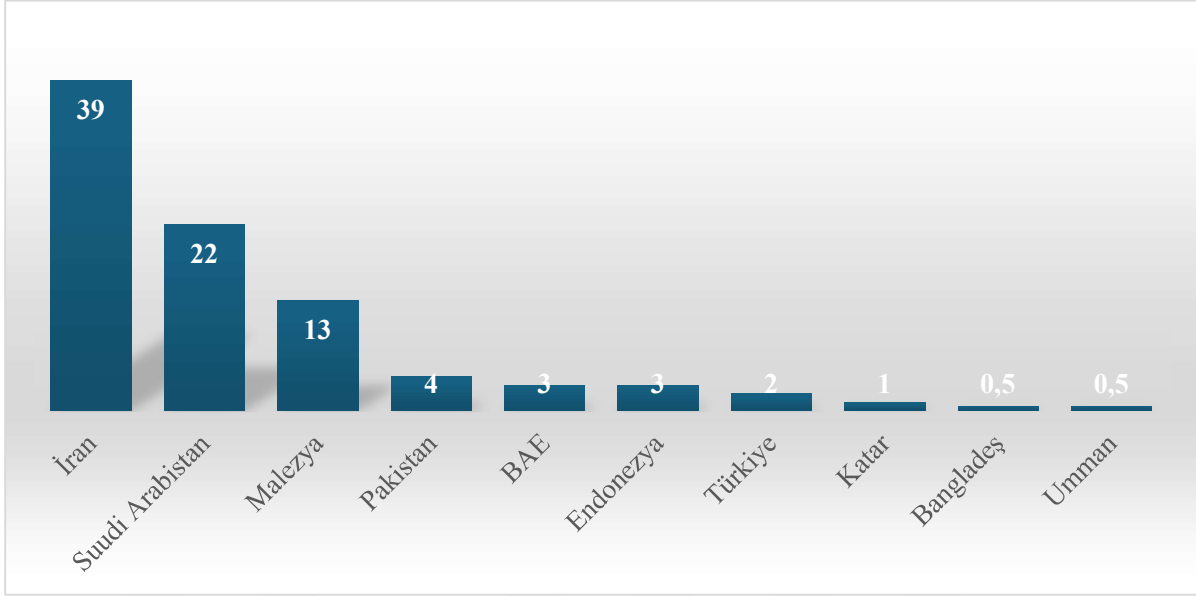
1.4. Dünyada Tekâfül Sigortacılığının Genel Görünümü

Tekâfülün fikri zemini ilk kez 1976 yılında gerçekleştirilen Uluslararası İslami İktisat Kongresi'nde oluşturulmuş ve konvansiyonel sigortaya alternatif fikirler öne sürülmüştür (Alkış, 2019). İlk modern tekâfül uygulaması ise 1979'da Sudan'da gerçekleşmiştir. Temel olarak konvansiyonel sigortanın fikhî sorunlarına çözüm aramak için ortaya atılan fikirlerle şekillenen tekâfül, hukuki ve kurumsal sorunların üstesinden gelmenin yanı sıra, çoğunluğu Müslüman olan ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınması için de bir çaba olarak görülmektedir (Archer vd., 2009).

Tekâfül sigortacılığının gelişimi incelendiğinde 2012 yılı itibari ile 274 olan tekâfül ve retekâfül şirket sayısı 2022 yılı sonu itibari ile 344'e yükselmiştir. Sektör büyüklüğü ise üç kat artarak %16'lık büyüme ile yaklaşık 90 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Tekâfül pencerelerinin tam teşekküllü tekâfül şirketlerine dönüştürülmesi, özellikle Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gibi ülkelerde gerçekleştirilen satın almalar ve birleşmeler yoluyla daha büyük ve daha güçlü tekâfül şirketlerinin oluşturulması ve giderek artan günümüz sigorta ihtiyaçlarını daha iyi karşılayabilecek yeni tekâfül ürünlerinin sunulması gibi gelişmeler son yıllarda önemli ölçüde ivme kazanmıştır. Tekâfül, potansiyeli değerlendirildiğinde 2027 itibari ile küresel sektör büyüklüğünün 128 milyar ABD dolarına ulaşacağı öngörülmektedir (ICD & LSEG, 2023).

¹ Maide Suresi 5/2 : "...İyilik ve takvâda birbirinizle yardımlaşın; günah ve düşmanlıkta ise yardımlaşmayın..

Tablo 1. Tekâfül Varlıklarında Ülke Sıralaması (Milyar ABD doları)

Kaynak: (ICD & LSEG, 2023)

Tekâfül uygulamaları ülkeler bazında model ve uygulama açısından farklılık göstermektedir. Suudi Arabistan, İran ve Sudan’da konvansiyonel sigortacılık yer almamakta ve sigorta sektörünün tamamı İslami esaslı sigortacılık faaliyetlerinden oluşmaktadır. Malezya ve Türkiye’de ise ikili bir yapı söz konusu olup konvansiyonel ve İslami sigortacılık birlikte devam etmektedir. Tekâfül, özellikle Asya-Pasifik ve Körfez İş birliği Konseyi (KİK) ülkeleri gibi Müslüman nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde hızlı bir büyüme oranına sahiptir (*Katılım Finans Strateji Belgesi 2022-2025*, 2022).

Malezya kurumları ile tekâfül için operasyonel ve yönetim ile ilgili düzenlemeler içeren güçlü bir çerçeve oluşturmaya çalışmaktadır. Bu vizyon gerek mevzuat gerekse şirket ve varlık büyümesinde önemli gelişmelere yol açarak başarılı bir seyir sarfetmesini sağlamaktadır. Malezya, 2022 itibari ile tekâfül sektöründe İslami pencereler de dahil 19 tekâfül operatörü ile 13 Milyar ABD dolar varlığa ev sahipliği yapmaktadır. Malezya Merkez Bankası Bank Negara Malaysia (BNM) son olarak tekâfül sektörünün inovasyonu ve gelişimini desteklemek amacıyla 2024 yılında uygulamaya başlanması hedeflenen Dijital Sigortacı ve Tekâfül Operatörleri taslağını yayınlamıştır (ICD & LSEG, 2023).

İslami sigortacılık arenasında öncü ülkelerden bir diğeri olan BAE’de ilk tekâfül şirketi 1979 yılında Islamic Arab Insurance Company (SALAMA) - İslami Arap Sigorta Şirketi adı altında kurulmuştur. BAE, MENA bölgesinde tekâfül sigortasına ilişkin ilk düzenlemeyi de 2010 yılında hayata geçiren ilk ülke olmuştur. 2021 itibariyle BAE’de 12 tekâfül sigorta şirketi faaliyet göstermektedir. BAE Merkez Bankası, tekâfül sektöründe mevzuat gelişimini

desteklerken, sektörün güvenilirliği ve istikrarı için şer'î standartlar geliştirerek operasyonel uygulamalarını desteklemektedir (Central Bank of the UAE, 2022). BAE'de sigorta ve reasürans işlemleri 2007 tarihli 6 sayılı kanun ile düzenlenmiştir ve buna göre tüm işlemler BAE Sigorta Kurumu tarafından ruhsat ve lisans verilmiş sigorta ve tekâfûl şirketleri tarafından yürütülebilmektedir (Khan & Hasan, 2012).

Suudi Arabistanda ise tekâfûl sigortacılığı ilk lisanslı ulusal sigorta şirketi olan “Kooperatif Sigorta Şirketi (Tawuniya)” ile 1986 yılında başlamıştır (“Reliable Insurance Services in Saudi Arabia | Tawuniya KSA”, 2024). Kooperatif sigortacılığı ilkeleri doğrultusunda faaliyet gösteren tekâfûl ve retekâfûl şirketleri 2005 yılında sigorta sektörünün yasal otoritesi olan Suudi Arabistan Merkez Bankası (SAMA) tarafından çıkarılmış “Kooperatif Sigorta Şirketleri Kontrol Kanun’a” tabidir ve ülkedeki tüm sigorta şirketlerinin şer'î ilkeler doğrultusunda kooperatif sigorta modeliyle faaliyet göstermesi zorunlu kılınmıştır (Alshammari, Altwijry, & Abdul-Wahab, 2023). Suudi Arabistan hükümeti, ülkedeki tekâfûl sektörünün büyümesini ve gelişmesini teşvik etmek ve küresel olarak konumlandırmak amacıyla 2023 yılında Sigorta İdaresini kurmuştur. Ulusal Sigorta Sektörü Stratejisi'nin hazırlanması, kanun ve yönetmeliklerin gözden geçirilmesi ve sektöre ilişkin inceleme ve istatistiklerin hazırlanması kurumun görevleri arasında yer almaktadır (ICD & LSEG, 2023).

Dünya tekâfûl sıralamasında 6.sırada yer alan Endonezya'da 15 adet tam teşekküllü tekâfûl şirketi faaliyet göstermektedir. Endonezya dünya tekâfûl pazarında önde gelen ülkelerden olmasına rağmen, tekâfûl sigortacılığı ülkenin kendi İslami finans piyasasında en küçük paya sahip olup toplam varlıklarının yalnızca % 2,52'sini oluşturmaktadır. (Kholilul Rahman & Sepina, 2023). Endonezya'da tekâfûl sigortacılığı büyük ölçüde İslami pencereler üzerinden faaliyet göstermektedir. Tekâfûl uygulamalarının Ekim 2024'e kadar tamamıyla pencere sisteminden bağımsız kuruluşlara dönüştürülmesi çalışmaları Aralık 2026 tarihine ertelenmiştir. Yüksek giderler ve sermaye gereksinimleri bu sürecin yavaş ilerlemesine sebep olmuştur (ICD & LSEG, 2023).

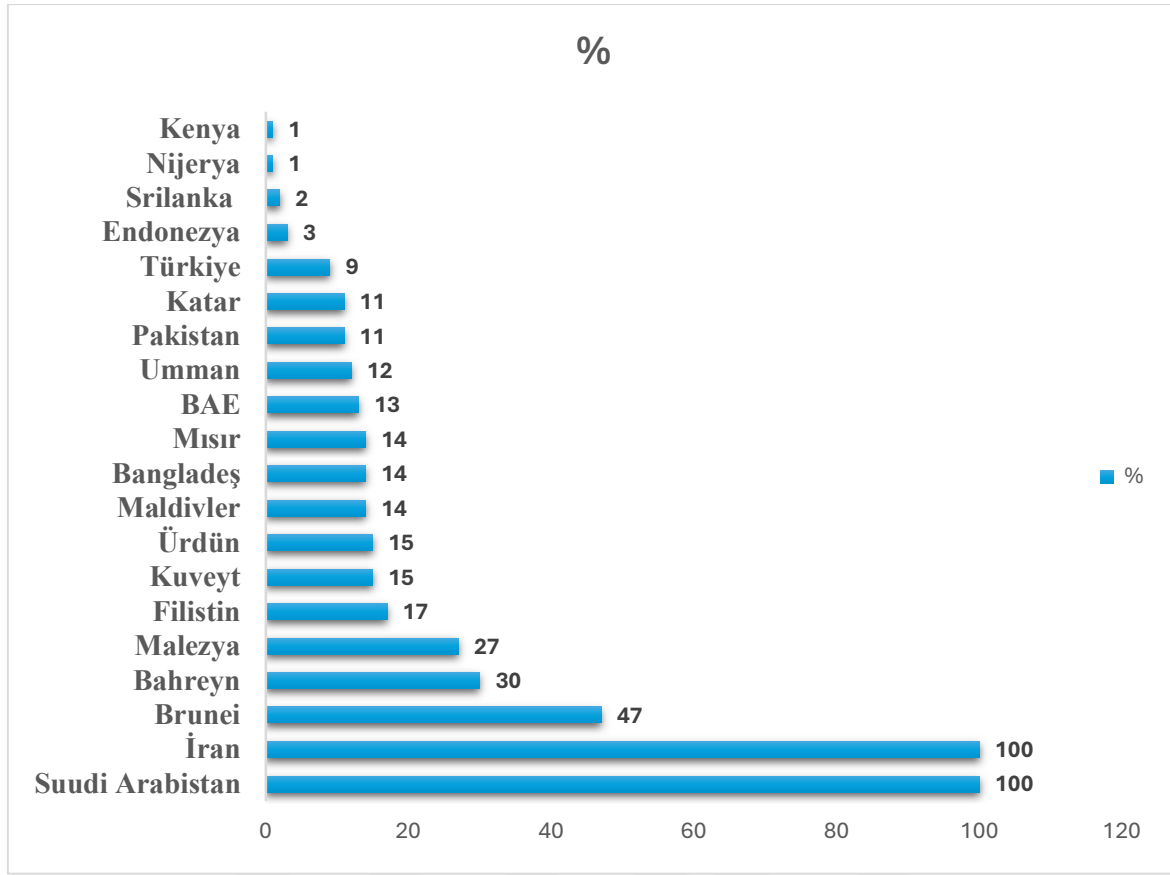
Gayrimüslim devletler de tekâfûl endüstrisinde aktif olarak faaliyet göstermektedir. İngiltere Avrupa'daki en büyük finansal güç olarak tekâfûl pencereleri ile tekâfûl alanında şer'î uyumlu ürünler sunmaktadır. İngiltere'de 2012 yılında Londra sermaye piyasasında Cobalt Underwriting Services tarafından şer'î uyumlu farklı bir sigorta modeli tanıtılmıştır (COMCEC Coordination Office, 2019). Cobalt Underwriting, Cobalt platformu üzerinden, retekâfûl hizmetinin sağlanmasına aracılık eden dünyanın ilk sigorta ve reasürans acentesidir (“Cobalt Underwriting”, 2024). Diğer bir örnek olan Singapur'da ise tekâfûl ürünlerine 1995'ten beri ulaşılabilir; 2004 yılında da retekâfûl faaliyetleri başlamıştır (Archer vd., 2009).

Türkiye uygulamasında İslam hukukuna uyumlu sigortacılık faaliyetleri “Katılım Sigortacılığı” adı ve “Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik (Yönetmelik)” çerçevesi altında yürütülmektedir. Katılım sigortacılığı, 2009 yılında kurulan Neova Katılım A.Ş. ile başlamış, pencere usulü ise bir süre devam etmiştir. 2023 yılından itibaren ise pencere usulünün son bulması ile sadece tam teşekküllü şirketler ile yürütülmeye devam etmektedir. Türkiye’de 2023 yılı itibari ile 7 adet katılım sigorta şirketi faaliyet göstermektedir. Katılım sigortacılığı prim üretimi 2023 yılı sonu itibari ile bir önceki yıla göre yaklaşık %103 büyüyerek 12 milyar TL’den, 25 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu miktarın yaklaşık %94,6’sı hayat dışı ; kalan %5,4’ü ise hayat branşında üretilmiştir (Türkiye Sigorta Birliği, 2023).

Tekâfûl, gerek ürün çeşitliliği gerekse kurumsal gelişimini sürdürürken ülkeler milli sektör büyümesini desteklemek amacıyla önemli adımlar atmaktadır. Türkiye’de T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından, tekâfûl dahil olmak üzere katılım finansın gelişiminin desteklenmesi amacıyla 2022 yılında Katılım Finans Strateji Belgesi yayınlanarak, katılım sigortacılığının sektörel payını arttırmaya yönelik program ve stratejiler sunulmuştur (*Katılım Finans Strateji Belgesi 2022-2025*, 2022).

Küresel tekâfûl prim üretiminin 2023 yılının üçüncü çeyreğinde yıllık % 6,5 oranında artarak yaklaşık 24,05 milyar ABD dolara ulaştığı hesaplanmıştır. Bu dönemde hayat dışı segmentteki %21 oranındaki büyüme bu gelişmeyi desteklemiştir (IFSB, 2024). Suudi Arabistan, konvansiyonel sisteme yer vermediği için tekâfûl oranındaki 2022 yılına ait % 11,84 büyüme kayda değerdir (IFSB, 2023). Türkiye’de ise ikili bir sistem işletilirken, tekâfûl/ katılım sigortacılığının payı artmaya devam etmektedir. Katılım sigortacılığının toplam sigorta sektörü içindeki payı 2022 yılı itibariyle yalnızca %4 civarında iken bu oran 2023 yılı 3.çeyreğinde %9’a yükselmiştir (IFSB, 2024).

Tablo 2. Ülkeler Bazında Sigorta Sektörü İçinde Tekâfûl Payı (%) (2023/3.Çeyrek)

Kaynak: (IFSB, 2024)

Tekâfûl Sisteminde işletme modelleri arasında en temel olarak Mudârebe, vekâlet ve mudârebe-vekâlet (Karma Model) uygulanmaktadır. Mudârebe modeli, ilk icra edilen tekâfûl modelidir; daha çok Malezya ve Endonezya gibi ülkelerde gerçekleştirilmektedir. Malezya’da ilk kez 1984 yılında tatbik edilen modelde; katılımcıların rolü sermaye sağlayıcı, operatörün rolü mudârib (girişimci) gibidir. Tekâfûl fonu katılımcılara aittir ve kârın katılımcılar ile mudârib arasında önceden belirlenen oranda paylaşılması esastır (Archer vd., 2009).

Vekâlet modelinde operatör şirket polîçe sahiplerinin vekili olarak hareket ederek fonu işletmeden önce vekâlet ücreti almaktadır. Bu model yaygın olarak Arap ülkelerinde yürütülmektedir. Mudârebe ve vekâlet karma modelde ise sigorta şirketinin vekâlet sözleşmesi ile sigortacılık faaliyetlerini yürüttüğü, aynı zamanda mudârib olarak kâr-zarar ortaklığından pay aldığı bütünleşik bir işletme yapısı söz konusudur. Karma veya hibrit olarak ifade edilen bu model özellikle Ortadoğu ülkelerinde gerçekleştirilmektedir (Aslan, 2015).

Bu modellerin dışında vakıf, kooperatif ve Türkiye modeli olarak tanımlanan Teysir modeli gündeme gelmiştir. Vakıf tekâfûl, Vekâlet modelinin yeniden uyarlanmış şeklidir ve katılımcıların ve operatörün ilişkisi doğrudan vakıf fonu ile gerçekleşmektedir. Vakıf fonlu

Vekâlet Modeli, Pakistan’ın kredibilitesi yüksek bir kurumu olan “Jamia Darululoom Karachi” fıkıh âlimleri tarafından onaylanmıştır. Vakıf olgusu ile tekâfûl hedefleri olan yardımlaşma ve dayanışma örtüştüğünden giderek artan bir şekilde sistemde yer bulmuştur (Akhter, 2010). Pakistan’da ve Güney Afrika’da hayat bulan vakıf tekâfûl modelinde; vakıf kurucusu vakfa bir miktar meblağ bağışlayarak tekâfûl işlemini başlatır, katılımcılar daha sonra belirli olaylardan veya risklerden etkilenen katılımcılara ödeme yapmak ve onlara yardım etmek amacıyla vakfa katkıda bulunurlar. Bu modelde, tüm yatırım getirileri ve hasar ödemelerinden arta kalan kısım vakıf kapsamında kalır ve katkıda bulunanlarla paylaşılmaz. Katılımcılar, herhangi bir fazlalığın hayır vakfı tarafından saklanması ve kullanılması konusunda hemfikirdir. Yatırım yönetimi için dışarıdan hizmet alınması da mümkündür (Karbani, 2015).

Kooperatif modelinde şirketler kooperatif olarak yapılanmakta, katkı payları doğrudan kooperatife ait fona aktarılmaktadır. Kooperatif tekâfûl modelinde şirketler hukuki kuruluş biçimleri ne olursa olsun, tekâfûl katılımcıları tarafından ve onlar adına tamamen karşılıklı sigorta esası ile yönetilmektedir. Şirket katılımcılara aittir ve fonlar tamamen şirket tarafından yönetilmekte ve kontrol edilmektedir. En büyük tekâfûl sigorta pazarı haline gelen Suudi Arabistan’da izin verilen tek modeldir (Mohd Ma’Sum Billah vd., 2019).

Türkiye modeli olarak tanımlanan teysir modeli, konvansiyonel sistemin faizden arındırılmış dönüşümü olarak değerlendirilebilir. Türkiye’de yapılan en son düzenleme SEDDK (Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu) tarafından Teyisir Modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu (2022/4) ile Türkiye modeli İslami sigortacılık teorisi oluşturulmuştur. Bununla birlikte, teysir modeli olarak tanıtılan bu model AAOIFI ve IFSB fıkıh kurullarınca henüz tanınmamaktadır (SEDDK, 2022).

Türkiye modelinde işlem maliyetlerinin ve operasyonel yükümlülüklerin tekâfûle oranla azaltılması hedeflenmiştir. Teyisir yani kolaylık modeli olarak ifade edilen modelde asgari şartlar belirlenmiştir; şirket bünyesinde danışma kurulunun oluşturulması, dinen meşru olmayan alanlara sigorta teminatı verilmemesi ve toplanan fonların faizsiz enstrümanlarda değerlendirilmesi yeter şartlar olarak sıralanmıştır. Tekâfûl standartlarında AAOIFI ve IFSB tarafından şer’î gereklilik olarak belirtilen tüzel kişiliğe haiz fon kurulması bu modelde şart koşulmamıştır (SEDDK, 2021).

2. BÖLÜM

REASÜRANS VE RETEKÂFÜL

Retekâfûl, reasüransa İslami bir alternatif olarak kurgulandığından amaç, işlev ve modelleri açısından ortak özellikler barındırmaktadır. Bu nedenle reasüransı ve ortaya çıkış nedenlerini çözümlemek, tekâfûl sektörünün retekâfûl mekanizmasına neden ihtiyacı olduğunu anlamlandırmaktadır. Bu bölümde öncelikle reasürans kavramının ortaya çıkışına tarihsel ve nedensel olarak yaklaşmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede, reasürans ve retekâfûl ortak ve farklı yönleri bakımından analiz edilerek bu husustaki fikhî yaklaşımlar değerlendirilmiştir.

2.1. Reasürans Kavramı ve Temel Özellikleri

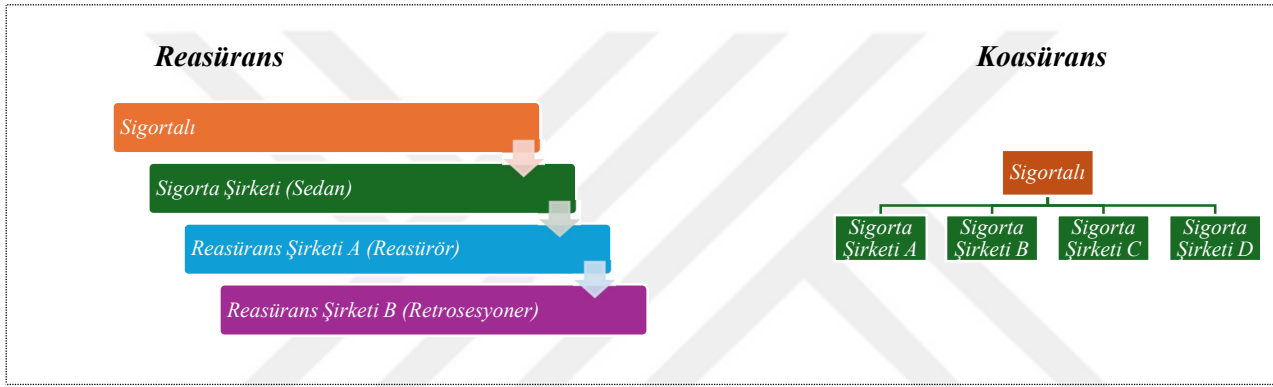
Reasürans, ilk poliçeyi tanzim eden sigortacının (sedan şirket) belirli risklere karşı koruma sağlamak amacıyla satın aldığı sigortayı ifade eder. Reasürör, prim mukabilinde bir sedan sigortacıdan risk üstlenen sigorta kuruluşudur. Uygulanan bu işlemin adı ise reasürans veya sesyon olarak adlandırılmaktadır ve bir veya birden fazla reasürör reasürans sözleşmesine taraf olabilmektedir. Retrosesyon ise reasürörler tarafından bir prim karşılığında risk üstlenici başka reasürörlerle gerçekleştirilen üst reasürans sözleşmeleridir (IAIS, 2019).

Fransızca kökenli bir sözcük olan reasürans, yeniden sigorta manasına gelmektedir ve kısaca sigortacılar için sigorta güvencesi olarak nitelendirilmektedir (Özbolet, 2020). Reasürans ile ilgili tanımlarda “sigortacı tarafından riskin devredilmesi” veya “sigortacının sigortalanması” söylemleri ile karşılaşilmektedir. Türk mevzuatında ise “mükerrer sigorta” ve “tekrar sigorta” ilgili kanun maddelerinde yer alırken, Türk Dil Kurumu (TDK), reasürans yerine “ikili sigorta” karşılığını kullanmıştır. Ancak reasüransa tam manasıyla karşılık gelen Türkçe bir ifade yer almamaktadır ve uygulamada genellikle uluslararası kullanım olan reasürans tercih edilmektedir (Koçak, 2023).

Sigorta sisteminin temelinde yatan riskin gerçekleşmesi halinde doğacak finansal kaybın hiçbir kesimi önemli ölçüde sarsmaması ideali için sigorta şirketlerinin kendi üzerindeki riskin bir kısmını dağıtması gerekmektedir. Sigorta şirketleri, reasürans sayesinde üzerlerindeki risklerin doğurabileceği olumsuz finansal sonuçlardan kendilerini güvence altına almaktadır. Reasürans sözleşmesi, riski devreden sigorta şirketi (Sedan) ile riski üzerine devralmayı kabullenene (Reasürör) arasında düzenlenmekte; devir ve kabul ile ilgili tüm koşullar da reasürans sözleşmesinde belirtilmektedir (Uralcan, 2004).

Reasürans, katılım sigortacılığının da altyapısını oluşturan esasında riskin devredilmediği ancak birkaç sigorta şirketi arasında paylaşıldığı ve her bir şirketin riskin o şirket tarafından kabul edilen kısmı için sigortalı ile doğrudan sözleşmeye konu olan koasüranstan farklıdır. Sigortalı ile reasürör arasında direk bir ilişki söz konusu değildir. Reasüransta, sözleşmeye dayalı ilişki sedan ve reasürör arasındadır. Sadece sigortacının iflas etmesi durumu gibi özel durumlarda sigortalının reasürörden doğrudan yasal talepte bulunmasına olanak tanıyan ve “cut through clause” olarak adlandırılan bir hüküm sayesinde hak sahibi sigortalı reasüröre talepte bulunabilmektedir (Wehrhahn, 2009).

Şekil 1. Reasürans ve Koasürans Karşılaştırması

Kaynak: (Wehrhahn, 2009)

Reasürans, hayatın neredeyse her alanına temas etmekte ve hemen hemen her bilimsel disiplinin öngörülerinden yararlanmaktadır. Ayrıca, doğası gereği küresel olan ve daima öyle kalmış olan az sayıdaki sektörlerden biridir. Reasürans, sigortacıların zararlarının bir kısmını üstlenerek risk yönetimlerine katkıda bulunmakta, performanslarını istikrara kavuştururken, büyüme süreçlerinin devam etmesini sağlamaktadır. Öte yandan, reasürörler finansal piyasalara yatırdıkları büyük ölçekli fonlar nedeniyle reel ekonomiye de önemli katkılarda bulunmaktadır. Dolayısıyla reasürans, sigortacıların, hükümetlerin ve bir bütün olarak toplumların mevcut risk ortamıyla baş edebilmesine yardım etmede üstlendikleri rol nedeniyle giderek daha fazla dikkate alınmaktadır (The Essential Guide to Reinsurance, 2012).

Reasürans sözleşmeleri, sigortacının düzenlediği birincil sigorta sözleşmelerinden bazı açılardan farklılaşmaktadır. i) Sigorta sözleşmesinde taraflar; sigortacı ile bir gerçek kişi, ticari işletme, kamu otoritesi veya hayır kurumu gibi bir tüzel kişiliktir. Reasürans sözleşmesinde ise, biri reasürör, diğeri reasüre edilen sedan şirket olmak üzere iki sigortacı arasında düzenlenmektedir. Reasürans şirketinin devraldığı işleri tekrar reasüre etmesi durumunda ise

sözleşme retrosesyon olarak adlandırılmakta; sedan şirket retrosedan, reasürör ise retrosesyoner sıfatıyla taraf olmaktadır (Carter, 1983). ii) Reasürans sözleşmeleri sigorta (veya reasürans) şirketleri arasında düzenlendiğinden, bir reasürans sözleşmesi kapsamında reasürör yalnızca sedan şirkete karşı sorumludur. Reasürans düzenlemelerinin ana lehtarı poliçe sahipleri olsa da poliçe sahiplerinin reasürans şirketine karşı herhangi bir dava hakkı bulunmamaktadır (Outreville, 2002). iii) Reasürans, farklı coğrafi bölgelerdeki sigortacıların risklerini teminat altına alan küresel bir faaliyettir. Her ne kadar birincil sigorta şirketleri arasında uluslararası düzeyde faaliyet gösterenler olsa da çoğu farklı bölgelerdeki yerel şubelerle hizmet vermektedir. Öte yandan reasürans şirketleri, genellikle portföylerinin coğrafi çeşitliliğini maksimize etmek amacıyla tüm büyük piyasalarda risk kabul etmektedir (Holzheu & Lechner, 2007).

Reasürans anlaşmalarının prensip olarak 1 Ocak itibariyle geçerlilik kazanması ancak sözleşme şartlarının sonradan belirlenmesi hatta tam anlamıyla netleşmesinin Nisan, Mayıs aylarını bulması olağan bir durumdur ve bu yüzden reasürans sözleşmeleri tarafların karşılıklı güvenine, iyi niyetine ve iş birliğine dayalı olarak akdedilmektedir. Bu anlamda reasürans sözleşmeleri centilmenlik anlaşmaları olarak da nitelendirilmektedir (Heiss, 2018).

Reasürans sözleşmelerinin uluslararası bir niteliğe sahip olmasından ötürü hukuki açıdan yorumlanması ve uyuşmazlıkların çözümü konusunda özel olarak kurgulanmış düzenlemeler oldukça sınırlıdır. Ancak, reasürans faaliyetlerinin en yoğun olduğu ve reasüransla ilgili içtihadın en fazla olduğu ülkeler olan ABD ve İngiltere mevzuatları uyuşmazlıklar söz konusu olduğunda dikkate alınmaktadır. Örneğin, reasürans faaliyetlerinde ileri durumda olan İsviçre ve Almanya ‘da “Common Law” içerisinde yer alan reasüransa ilişkin içtihatlar bağlayıcı kabul edilmektedir (Koçak, 2023).

Reasürans sözleşmelerinin uluslar üstü düzeyde tutarlı bir şekilde uygulanmasına yardımcı olmak üzere reasürans sözleşmesi hukukuna ilişkin genel kurallar ve standartlaştırılmış bir terminoloji oluşturmak amacıyla 2016 yılında “Reasürans Sözleşme Hukukunun Prensipleri (Principles of Reinsurance Contract Law [PRICL]) adlı bir proje başlatılmıştır. Bu proje, çeşitli ülkelerin üniversitelerinden profesörler, sektör paydaşları ve Roma’daki Uluslararası Özel Hukukun Birleştirilmesi Enstitüsü (International Institute for the Unification of Private Law [UNIDROIT]) ile ortaklaşa yürütülmektedir (Heiss, Schauer, & Wandt, 2019).

PRICL ise Madde 1.2.1.’de Reasürans sözleşmesini; *“taraflardan birinin, yani reasürörün, bir prim karşılığında, diğer bir tarafa, yani reasüre edilene, sigorta veya reasürans hasarlarına karşı koruma sağlamayı taahhüt ettiği bir sözleşme”* olarak tanımlamaktadır. PRICL projesi, tanımlara ve reasüransın yorumlanmasına ilişkin bir rehber sunarken, taraflar için mevzuatın

uygulanmasını zorunlu kılan bir hukuk modeli oluşturmaktan ziyade esnek bir mevzuat olarak hazırlanmıştır (Heiss vd., 2019).

2.2. Reasüransın Amaç ve İşlevleri

Reasürans faaliyetlerinin en önemli işlevi sigorta şirketlerinin sürdürülebilirliğini güvence altına almaktır. Sigorta şirketleri, tahmini hasar miktarını ve dolaylı olarak primi saptarken istatistik biliminden yararlanmaktadır. Geçmişe ait olan istatistiki veriler tahmini hasarlara ait hesaplamalar için kullanılmaktadır; ancak her zaman günümüz ile benzer sonuçlarla karşılaşılmayabilmektedir. Dolayısıyla, sigorta şirketleri beklenmedik finansal krizlere karşı şirket varlığını güvence altına almak için reasürans teminatı satın almak durumundadır (Çipil, 2019).

Doğal afetlerden, sınai facialardan veya benzer felaketlerden kaynaklanan katastrofik bir hasarın sigorta şirketinin prim/hasar performansı üzerindeki potansiyel etkisi, reasürans satın alınmasının en önemli nedenlerindendir. Katastrofik bir hasar, şirketin varlığını tehlikeye atabilir. Bu tür bir durum ile karşılaşılması halinde, reasürans sözleşmesi sigortacıyı güvence altına almaktadır (Outreville, 2002). Reasürans güvencesi, çeşitli dalgalanmaların oluşturabileceği yıkımlardan sigorta şirketlerini muhafaza etmektedir. Sigorta şirketleri devrettikleri işler vasıtasıyla reasürörlerden komisyon, tazminat ödemelerinde ise reasürans şirketi veya şirketlerinin hasarda yükümlü oldukları payı tahsil etmektedir. Bu işleyiş sigorta şirketinin finansal dengesinin korunmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle yeni ve küçük ölçekli sigorta şirketlerinin büyüyebilmeleri için reasürans desteğine ihtiyaçları daha fazladır (Uralcan, 2004).

Sigorta şirketleri, herhangi bir iş kolunda sınırsız miktarda sigorta teminatı sunabilecek finansal kapasiteye sahip değildir. Aynı zamanda, bir sigorta şirketinin güvenle kabul edebileceği risklerin boyutu da her zaman sınırlıdır. Risk tek bir sigorta şirketi için aşırı büyükse, birkaç sigorta şirketi arasında paylaşılmaktadır. İş kabul seviyesini arttırmak amacı ile sigorta şirketleri koasürans olarak bilinen bu süreci sıklıkla kullanmaktadır. Reasürans uygulamalarında benzer şekilde sigorta şirketlerinin teminat kabul olanaklarını arttıran işlevler söz konusudur ve aynı zamanda koasüransa oranla daha etkili ve daha az maliyetlidir (Outreville, 2002).

Reasürans, sigortacılıkta her branş için teknik açıdan ideal hedefler olan i) riskin atomize edilmesi, ii) riskin dağıtılması ve iii) riskin türdeşliğini azami ölçüde gerçekleştirmektedir. Reasürans, ilgili sigorta branşlarında her geçen gün vazgeçilmez bir unsur haline gelerek

riskleri öyle geniş ve etkili bir şekilde dağıtmaktadır ki en büyük riskler bile herhangi bir kişi üzerinde ekstra külfet oluşturmada karşılanabilmektedir (Kopf, 1929).

Bir sigorta şirketinin reasürans ihtiyacını belirleyen; şirketin mali gücü, iş kapasitesi, reasürans piyasasının durumu gibi farklı faktörler vardır. Belirli bir müşteri kitlesine ve belirli ürünler sunan bir sigorta şirketi portföyü daha çeşitli olan bir şirkete oranla daha fazla reasürans ihtiyacı duyabilmektedir. Aynı şekilde portföyü ağırlıklı olarak katastrofik risklere ilişkin teminatlardan oluşan bir sigorta şirketi de reasürans hizmetinden daha fazla yararlanmak durumundadır (Çipil, 2019).

2.3. Reasürans Uygulamalarının Tarihçesi ve Gelişimi

Sigortacılığın erken geçmişine bakıldığında, modern reasürans uygulamalarına yaklaşan uygulamalara rastlanmamaktadır. En eski reasürans sözleşmeleri, deniz nakliyat sigortalarında, nispeten geç bir tarihte ortaya çıkmıştır. Gemi imalat teknolojisinin geçmişteki durumu ve denizlerdeki tehlikelerin büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda deniz nakliye sigortası teminatı veren kişiler için riskleri paylaşma ve reasürans ihtiyacı duymalarının nedeni açıkça anlaşılabilmektedir. Bilinen ilk reasürans işlemi 12 Temmuz 1370 yılında Cenova limanından kalkan bir geminin nakliyat sigortası üzerinden gerçekleştirilmiştir. Guilano Grillo adlı bir sigortacı, Goffredo Benaira ve Martino Sacco ile Brüksel limanına kadar olan yolculuğun bir kısmında gemiye ait sigorta teminatını devretmek üzere anlaşmıştır (Kopf, 1929). Başka bir kaynakta ise ilgili reasürans işleminde ilk sigortacının yolculuğun en tehlikeli bölümü olan Cadiz-Sluys arasındaki sigortalanan bölümü reasüröre ettiği ve reasürör bilgisinin Gustav Cruciger olduğu açıklanmıştır (Carter, 1983).

Reasüransın gelişimi başlangıçta oldukça yavaş seyretmiş, genellikle tek tek risklerin devri şeklinde ve sigorta şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Sigorta şirketlerinin reasürans sözleşmesinde taraf olmaları ise, rakipleri hakkında finansal bilgilere sahip olmalarına, dolayısıyla haksız rekabete yol açmıştır. Bu durumun olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek için sigorta şirketleri yabancı ülkelerin sigorta şirketlerinden reasürans hizmeti alma yoluna gitmişlerdir (Çipil, 2019).

Reasüransın modern anlamda gelişimi ve profesyonel reasürans şirketlerinin kurulmasının arka planında esas olarak yangın sigortası branşı etkili olmuştur. Avrupa’da yaşanan büyük çaplı yangınlar reasürans için bir dönüm noktası olmuş ve sigorta şirketlerine rakip olmayacak, haksız rekabet oluşturmayacak bağımsız reasürans şirketlerinin kurulmasına karar verilmiştir. 1842’de binden fazla binayı yok eden Büyük Hamburg Yangını felaketi, reasürans ihtiyacının fark edilmesine yol açmış ve Alman sigortacılar için bir uyanış çağrısı olmuştur. Ardından,

Mevissen tarafından ortaya atılan bir fikirle 1846 yılında (Kopf, 1929), bazı kaynaklarda ise 1842 yılında (Borscheid, Gugerli, & Straumann, 2013); (Outreville, 1998) “Kölnische Rückversicherungsgesellschaft” (Cologne Reasürans) Almanya’da ilk bağımsız reasürans şirketi olarak kurulmuştur. 1852 yılında faaliyete geçen Cologne Re doğrudan poliçe tanzim etmeyen müstakil bir reasürans şirketi olarak operasyonlarını yürütmüştür (Kopf, 1929). Bu dönemlerde kurulan Swiss Re (1863) ve Munich Re (1880) ise günümüzde hala faaliyet gösteren dünyanın en büyük reasürans şirketleri arasındadır (Çipil, 2019).

Reasürans, sigorta şirketlerinden bağımsız bir hizmet yürütmektedir ve haksız rekabeti önleyerek profesyonel reasürans şirketleri aracılığıyla sigorta sektörünün risk yönetimini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla, zaman içinde reasürans faaliyetlerinin profesyonel reasürans şirketlerinin kurulmasıyla yaygınlaştığı, sigorta şirketleri arasında koasüransın ise nispeten azaldığı görülmektedir. Reasüransın kurumsallaşmasının ve yaygınlaşmasının ve birçok sigorta branşında da ilk reasürans sözleşmelerinin düzenlenmesi 19.yy’da başlamıştır. Sonrasında devletleşme politikaları ile kamu reasürans şirketleri kurularak yerel sigorta şirketlerinin belli oranlarda bu şirketlere sesyon devri yapmaları zorunlu tutulmuştur (Kopf, 1929).

Türkiye’de ilk reasürans uygulamalarının tam anlamıyla tespit edilemediği ancak reasüransa ilişkin ilk yasal düzenlemenin 1926 tarihli “865 sayılı Kanun” ile gerçekleştirildiği ve birincil sigortacı açısından dilediği şartlarda reasürans sözleşmesi düzenlemesine izin verildiği görülmektedir. Reasürans sözleşmelerinin uluslararası niteliği dolayısıyla taraflar birden fazla dilde sözleşme hazırlamakta, buna rağmen Türkçe nüshasının 805 sayılı Kanun uyarınca esas kabul edilmektedir. Ancak kullanılan teknik kavramların Türkçe karşılıklarının sınırlı olması dolayısıyla genellikle İngilizce karşılıkları kullanılmaktadır. (Koçak, 2023).

Türkiye sigortacılık sisteminde de Avrupa ülkelerindeki zorunlu reasürans inhisarı uygulamalarına benzer şekilde zorunlu reasürans devri, 01.03.1929 tarihinden 31.12.2006 tarihine kadar İş Bankası tarafından kurulan Milli Reasürans T.A.Ş. lehine gerçekleştirilmiştir. (Koçak, 2023). 1929 yılından itibaren Türkiye piyasasında aktif faaliyet gösteren Milli Reasürans T.A.Ş. ve küresel büyük reasürörler gibi uluslararası açılım ile 2007 yılı Kasım ayında Monetary Authority of Singapore (MAS)’dan lisans alarak Singapur şubesini açmış ve Nisan 2008 yılından itibaren Singapur şubesi ile iş kabulü yapmaya başlamıştır (Milli Reasürans, 2023).

Milli Reasürans T.A.Ş., Türk Reasürans AŞ , VHV Reasürans AŞ ve bir retekâfül şirketi olan Türk Katılım Reasürans A.Ş. reasürans alanında Türkiye’de günümüz itibarı ile faaliyet

gösteren şirketlerdir (“Reasürans Şirketleri”, 2024). Türkiye’de faaliyet gösteren tüm reasürörler, kuruluş yılları ile aşağıda listelenmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Reasürans Şirketleri

Reasürör Ünvanı	Kuruluş Yılı	Kredi Notu	Kredi Derecelendirme Kuruluşu
Milli Reasürans T.A.Ş.	1929	trBBB (02.09.2024)	(S&P)
VHV Reasürans A.Ş.	2012	A+	(S&P)
Türk Reasürans A.Ş.	2019	Faaliyet raporlarında yer almamaktadır.	
Türk Katılım Reasürans A.Ş.	2021	Faaliyet raporlarında yer almamaktadır.	

Kaynak: Şirket faaliyet raporlarından faydalanılarak oluşturulmuştur.

Dünyada reasürans piyasasında iş alabilmek için kredi derecelendirme notu önem arz etmektedir. Şirket yetkilileri ile görüşmelerimiz neticesinde, reasürans şirketlerinin kredi derecelendirmesine dahil olabilmesi için 5 yıllık bir bilançooya sahip olması gerektiği ve fakat bu durumun sadece kurumla ilgili bir konu olmadığı; şirketlerin 5.yılı doldurması halinde bile kredi derece notunun kurumun merkezinin bulunduğu ülkenin kredi notu ile bağlantılı olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Öte yandan Türk Katılım Reasürans A.Ş. henüz 3.yılı; Türk Reasürans A.Ş. ise 5.yılı tamamlamaktadır.

Standard & Poor’s (S&P), 29 ülkeden 135 reasürans kuruluşuna ilişkin verileri içeren bir rapor hazırlamıştır. Buna göre; Global Top 40 Reinsurers sıralamasına göre dünyanın en büyük 40 reasürans şirketi prim üretimleri ve ülke merkezleri aşağıdaki tabloda listelenmiştir. Listede ilk reasürans şirketlerinin kurulduğu ülke olan Almanya merkezli 6 adet reasürör bulunmasına karşılık 10 adet şirket Bermuda merkezli olarak faaliyet göstermektedir. Öte yandan, listede Türkiye merkezli bir reasürör bulunmamaktadır (“Top 40 Global Reinsurers”, 2024).

Tablo 4. En Büyük 40 Reasürans Şirketi (2024)

Sıra	Reasürör	Merkez	2023 Prim Üretimi (Milyon ABD doları)	2022 Prim Üretimi (Milyon ABD doları)
1	Munich Reinsurance Co.	Almanya	49,820.4	48,747.9
2	Swiss Re AG	İsviçre	45,095.0	43,917.0
3	Hannover Rueck SE	Almanya	32,545.3	31,969.8
4	Berkshire Hathaway Insurance Group	ABD	27,453.0	22,147.0
5	Lloyd's	İngiltere	17,261.4	14,302.8
6	SCOR SE	Fransa	16,740.1	17,046.9
7	China Reinsurance (Group) Corp.	Çin	15,145.2	15,452.7
8	Reinsurance Group of America Inc.	ABD	15,085.0	13,078.0
9	Everest Group Ltd.	Bermuda	10,802.0	8,919.0
10	PartnerRe Ltd.	Bermuda	7,928.9	7,544.2
11	RenaissanceRe Holdings Ltd.	Bermuda	7,467.8	7,196.2
12	Fairfax Financial Holdings Ltd.	Kanada	6,661.3	6,079.1
13	Arch Capital Group Ltd.	Bermuda	6,553.8	4,924.0
14	MS&AD Insurance Group Holdings Inc.	Japonya	6,480.2	5,721.0
15	Korean Reinsurance Co.	K.Kore	5,108.8	5,832.3
16	Mapfre Re Compania de Reaseguros S.A.	İspanya	4,973.1	4,386.3
17	Sompo Holdings Inc.	Japonya	4,629.1	1,147.5
18	General Insurance Corp. of India	Hindistan	4,102.8	4,077.7
19	R+V Versicherung AG	Almanya	3,951.0	3,582.5
20	Ascot Group Ltd.	Bermuda	2,879.0	2,599.5
21	Tokio Marine & Nichido Fire Insurance Co. Ltd.	Japonya	2,371.9	2,586.1
22	Allianz SE	Almanya	2,365.8	1,890.5
23	Toa Reinsurance Group	Japonya	1,991.6	2,431.7
24	Taiping Reinsurance Co. Ltd.	Hong Kong	1,860.8	2,349.3
25	QBE Insurance Group Ltd.	Avustralya	1,733.3	1,580.0
26	Convex Group Ltd.	Bermuda	1,514.5	1,339.8
27	Peak Reinsurance Co. Ltd.	Hong Kong	1,506.0	1,758.3
28	Deutsche Rueckversicherung AG	Almanya	1,358.7	1,107.7
29	AXIS Capital Holdings Ltd.	Bermuda	1,343.6	1,885.2
30	Caisse Centrale de Reassurance	Fransa	1,210.6	1,030.3
31	CCR Re SA	Fransa	1,204.8	976.4
32	Aspen Insurance Holdings Ltd.	Bermuda	1,098.0	1,426.3
33	SiriusPoint Ltd.	Bermuda	1,061.0	1,199.6
34	W. R. Berkley Corp.	ABD	1,049.2	1,007.4
35	Chubb Ltd.	İsviçre	1,018.3	1,022.0
36	DEVK Rueckversicherungs- und Beteiligungs-AG - DEVK RE	Almanya	1,010.8	702.8
37	Markel Group Inc.	ABD	967.8	1,167.3
38	African Reinsurance Corp.	Nijerya	880.2	772.7
39	Lancashire Holdings Ltd.	Bermuda	722.4	628.8
40	PICC Reinsurance Co. Ltd.	Çin	703.6	537.0
Toplam			317,656.1	296,070.4

Kaynak: S&P Global

2.4. Reasürans Anlaşma Yöntemleri

Sedan şirket ile reasürör arasındaki sözleşme farklı türde düzenlemeler etrafında şekillenmektedir ve bu aynı zamanda retekâfûl ile reasürans arasındaki benzer noktalardan birini oluşturmaktadır. Reasürans sözleşmelerini genel olarak iki kısımda incelemek mümkündür. Bunlar zorunlu veya otomatik olarak nitelendirilen treteler ve isteğe bağlı olan ihtiyari reasürans anlaşmalarıdır (A. Alshammari & Altwijry, 2023). İhtiyari-zorunlu reasürans olarak adlandırılan ve nispeten az kullanılan üçüncü bir reasürans şekli de bulunmaktadır. Bu yöntemde, risklerin reasüröre teklif edilmesi ihtiyari bir esasa dayanırken, risklerin kabul edilmesi reasürör için zorunluluk arz etmektedir (Wehrhahn, 2009).

2.4.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Reasürans

Reasüransa ihtiyaç duyulmaya başlandığında ilk anlaşmalar poliçe bazında (facultative) ihtiyari reasürans şeklinde gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise daha çok zorunlu reasürans uygulamalarının tamamlayıcısı olarak işlev görmektedir. Orantılı ve Orantısız İhtiyari reasürans olmak üzere iki şekilde uygulanmaktadır (Çipil, 2019).

İhtiyari anlaşmalarda reasürör, sedan şirket tarafından devredilecek riski kabul etmeyi veya reddetmeyi tercih edebilmektedir. İhtiyari reasürans anlaşmaları tek bir sigorta sözleşmesi için tasarlanmıştır ve her bir risk ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Reasürör, riski üstlenip üstlenmeme konusunda serbest olduğu gibi belli bir kısmını üstlenmek için de talepte bulunabilmektedir. İhtiyari reasüransın reasürör açısından avantajı, reasürörün herhangi riziko güvencesini üstlenme konusunda serbest olmasında yatmaktadır. Sedan şirket açısından ise olağan dışı bir rizikonun sigortalanmasında prim üretimini ve kârlılığını arttırırken riski paylaşmak istemesidir. İhtiyari reasürans sözleşmesinin şartları belirli bir riske ilişkin olarak müzakere edilmekte ve dolayısıyla bu riske göre şekillendirilmektedir. Teklifi kabul serbestliği olan reasürans şirketi karar vermeden önce temel sigorta sözleşmesi kapsamında sigortalanan rizikoyu dikkatlice inceleyip değerlendirmektedir (William, 2021).

İhtiyari reasürans müzakerelerinde reasürörün rizikoyu değerlendirmesi açısından rizikoya ait tüm unsurların reasüröre bildirilmesini gerekmektedir. Sigorta şirketi açısından ayrıntılı rapor sunulması ekstra operasyonel maliyetlere neden olmaktadır. İhtiyari reasüransın bir diğer dezavantajı da esas sigorta sözleşmesi müzakere edilirken, sigortacının kendisi için uygun bir reasürans teminatı elde edip edemeyeceği konusunda hiçbir garantiye sahip olmamasıdır. Dezavantajlarına rağmen sigorta şirketi, trete kapasitesini aşan veya trete kapsamında yer almayan durumlarda ihtiyari reasüransa başvurabilmektedir. Genel olarak, olağandışı veya

özellikle büyük riskler için ihtiyari reasürans anlaşmalarının düzenlendiği görülmektedir. (William, 2021).

Orantılı İhtiyari Reasürans işleminde reasürör devraldığı kısım için zorunlu reasüranstaki kadar yüksek olmamakla birlikte bir komisyon ödemektedir. Orantısız ihtiyari reasürans anlaşmalarında ise prim paylaşılmaz ancak hasar sorumluluğu sedan ve reasürör arasında paylaşılmaktadır. Bu tür anlaşmalarda ise sedan şirket, reasüröre ücret ödemektedir. (Uralcan, 2004)

2.4.2. Trete (Zorunlu/Otomatik) Reasürans

Sigortacılıkta kısaca Fransızca kökenli bir kelime olan tretre (anlaşma) reasürans olarak bilinen bu yöntemler her bir işlem için ayrı reasürans anlaşması düzenlenmesi zorluğunu ortadan kaldırmaktadır. Trete reasüransı bölüşmeli ve bölüşmesiz olarak iki farklı şekilde düzenlenmektedir (Gürman, 1993).

Reasürans treteleri esasında reasürans sözleşmesinden ziyade reasürans için bir sözleşme olarak nitelendirilebilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, treteler tek başına sigortalının riskinin bir kısmını reasüröre devretmek için kullanılmaz. Tretenin tarafları, belirli sigorta risklerinin reasürör tarafından üstlenildiği ölçüde, reasüre edilenin bu riskleri devrettiği ve reasürörün de bu riskleri kabul ettiği konusunda anlaşma sağlamaktadır. (William, 2021).

Zorunlu ve otomatik reasürans olarak da bilinen treteler, ilgili sözleşme çerçevesinde tüm poliçelerin tamamını veya bir kısmını kapsamaktadır. Zorunlu adlandırması, reasürörün devredilen portföydeki herhangi bir riski reddetme hakkına sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Sonuç olarak, bir tretre reasürans anlaşması zorunlu ve otomatik olarak kabul edilmektedir.

Trete reasüransı oldukça ekonomik ve verimlidir. Çünkü, sigorta şirketi kabul etmek istediği temel riskler için gereken reasürans teminatını önceden sağlamış olmaktadır ve sigortaladığı her sigorta poliçesi için reasürans teminatı almak üzere başvuruda bulunmak zorunda değildir. Ayrıca sigorta şirketi reasüröre devredilen her bir riskle ilgili ayrıntılı bilgi vermek zorunda değildir ve reasürör de devredilen her bir riski tek tek takip etmemektedir. Dolayısıyla tarafların işlem maliyetleri azalmaktadır (William, 2021).

Reasürans treteleri, bir yıl içinde düzenlenecek poliçelerle ilgili olarak önceden düzenlenmekte, sözleşme koşulları otomatik olarak devreye girmekte ve her iki taraf da bu koşullara uymak zorundadır. Uygulamada en fazla bölüşmeli olarak uygulanan Kot-par ve Eksedan daha sonra bölüşmesiz olarak uygulanan Hasar fazlası ve Hasar Oranı Fazlası anlaşmaları yöntemi ile reasürans tretre işlemleri yürütülmektedir. Ayrıca, “Kot-par &

Eksedan”, “İhtiyari & Zorunlu” ve “Açık Kuvertür” olarak adlandırılan farklı reasürans uygulamaları da mevcuttur (Uralcan, 2004).

2.4.2.1. Kot-par Reasürans (Quota-Share)

Kot-par reasürans anlaşmaları oransal olarak sedanın ve reasürörün risk paylaşımını ifade eden ve teknik olarak uygulanması en basit reasürans işlemidir. Prim, sigorta bedeli ve hasar ödemeleri de her bir sigorta poliçesi için aynı oran nispetinde paylaşılmakta ve her iki taraf da anlaşma süresince kendi sorumluluğunu zorunlu olarak kabul etmektedir (Gürman, 1993).

Bir kot-par sözleşmesi ile asli sigortacı, sözleşme kapsamındaki sigorta branşında sigortaladığı her bir teminatın sabit bir oranını devretmektedir. Reasürör ise her bir poliçe için primlerden sedanın alacağı reasürans komisyonu düşüldükten sonra belli bir oranda pay almaktadır ve gerçekleşecek her bir hasar için aynı yüzdeyi ödeme yükümlülüğü altına girmektedir (Outreville, 1998).

Diğer bölüsmeli reasürans sözleşmelerinde paylaşılan oran riskten riske değişebilmektedir; ancak kot-par anlaşmalarında bu oran sabittir. Dolayısıyla, risklerin birbirine oldukça benzer olduğu motor ve ev sigortaları gibi portföyler için uygundur. Mal ve sorumluluk sigortalarında çokça tercih edilen kot-par reasürans, yeni ve küçük sigorta şirketleri ve farklı bir iş koluna teminat sağlayacak köklü sigorta şirketleri açısından avantajlar sağlamaktadır. Bunun yanında tüm risklerde oransal devir söz konusu olduğundan sigortacıya portföyünü dengeleme imkanı sunmadığından dezavantajları söz konusudur (*The Essential Guide to Reinsurance*, 2012).

Kota payı %70 olan bir reasürörle yapılan bir kot-par anlaşmasında sedan şirketin konservasyon payı % 30’dur. Sedan ve reasürörün prim ve hasar ödemelerinde payları aşağıda örnekte tablolştırılmıştır.

Tablo 5. Örnek Kot-par Anlaşması “Prim &Tazminat Ödemesi Dağılımı”

Oto Dışı Kot-Par Tretesi	Kota Payı	Sigorta Bedeli	Prim (%01)	Ödenen Hasar (Milyon TL)
SEDAN	%30	₺3.000.000	₺3.000	₺1.800.000
REASÜRÖR	%70	₺7.000.000	₺7.000	₺4.200.000
TOPLAM	%100	₺10.000.000	₺10.000	₺6.000.000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.4.2.2. Eksedan Reasürans (Surplus-Share)

Eksedan reasürans yöntemi, orantılı reasürans kapsamında en yaygın uygulamadır. Eksedan reasürans anlaşmasında, reasürör tüm risklere iştirak etmemekte, belirli bir tutara kadar tüm riskler ana sigortacı tarafından üstlenilmektedir. Sedan şirketin konservasyon tutarını aşan durumda reasürör isminden de anlaşılacağı üzere ek bir sedan şirket gibi devreye girerek kendi üstlendiği tazminat ödemelerinden sorumludur. Reasürör ek yükümlülüğü, yani sigortacının saklama payını aşan kısmını kabul etmektedir. Eksedan anlaşmasının limiti, reasürörün üstlenmeye hazır olduğu azami sorumluluk miktarıdır ve genellikle dilim, plen, pay (line) olarak ifade edilen sigortacının saklama payının katı olarak ifade edilmektedir (*The Essential Guide to Reinsurance*, 2012).

Eksedan treteleri, kotpar gibi, orantılı reasürans sözleşmesi olarak tanımlanmaktadır, ancak aralarındaki fark saklama payının ne şekilde ifade edildiğidir. Bir eksedan sözleşmesinde saklama payı sabit bir yüzde yerine parasal bir meblağ ile tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, hasar ödemelerinde katılan yüzde, maruz kalınan hasarın büyüklüğüne ve konservasyon miktarı olarak getirilen limite göre değişmektedir. Reasürans limiti “n dilimli eksedan anlaşması” olarak tanımlanmaktadır ve reasürörün saklama payının n katına kadar reasürans teminatı kabul edeceği anlamına gelmektedir (Outreville, 2002).

Tablo 6. Örnek Eksedan Anlaşması Hasar ve Sorumluluk Dağılımı

Hasar Miktarı	Sedan'ın Saklama Payı	Eksedan Sorumluluğu	Eksedan (%)
≤ ₺50.000.000	₺50.000.000	0	0
₺80.000.000	₺50.000.000	₺30.000.000	37.5
₺160.000.000	₺50.000.000	₺110.000.000	68.7
₺400.000.000	₺50.000.000	₺350.000.000	87.5

Kaynak: (Outreville, 2002)

Eksedan anlaşmaları, hesaplamaları daha karmaşık olmasına rağmen sedan şirkete portföyünü dengeleme imkanı sunduğundan avantajlıdır. Konservasyon riskin türüne, riskin büyüklüğüne ve şirketin genel risk kapasitesine bağlı olarak çeşitli düzeylerde belirlenebilmektedir (Çipil, 2019).

2.4.2.3. Hasar Fazlası Reasürans (Excess of Loss)

Hasar fazlası reasürans anlaşmaları sigorta şirketlerine ilave güvence sağlayan bölüşmesiz reasürans türüdür. Bu tür anlaşmalarda hasar tazminatı sedan şirketin konservasyon payını geçmediği sürece reasürörün sorumluluğu ortaya çıkmamaktadır; ancak konservasyon payını aşan miktarda reasürör tek başına sorumludur (Çipil, 2019).

Reasürör, sedan şirkete yalnızca orijinal hasar üzerinde mutabık kalınan bazı konservasyon limitlerini aştığında ödeme yapmaktadır. Sedan şirket reasüröre, reasürör tarafından üstlenilen teminatın niteliği ve kapsamı ile ilgili bir prim öder; bunun yanında sedan şirkete herhangi bir komisyon ödenmez (Outreville, 2002).

Hasar fazlası reasüransta, reasürör, belirlenen muafiyeti aşan bir hasar tutarını azami bir limite kadar teminat altına almaktadır. Sigortacı, uhdesinde tuttuğu bu tutarı aşmayan hasarların tümünde tek başına sorumludur. Hasar fazlası reasüransta reasürörün sorumluluğu yalnızca kararlaştırılan muafiyetin aşılması halinde devreye girmektedir. Farklı türleri olan bölüşmesiz reasürans sözleşmelerinde, risk ve poliçe başına hasar fazlası belirlenebileceği gibi ihtiyari olarak da düzenlenebilmektedir (William, 2021).

Risk başına düzenlenen bir hasar fazlası reasürans anlaşmasında saklama payı maddi bir tutar olarak belirlenmektedir ve reasürör, sözleşmede öngörülen saklama payından daha büyük herhangi bir hasar tutarından sorumludur. Reasürörün sorumluluğu bir limite tabidir, aşağıdaki örnekte 500.000 ‘i aşan hasarlarda 200.000 limit belirlenen bir anlaşma kapsamında, reasürör muafiyet tutarının üzerindeki tüm hasarları karşılamaktadır. Büyük ölçekli sigorta bedeli olan işlerde çalışmadıkları sürece, birden fazla reasürör hasar fazlası anlaşması ile aynı işe teminat verebilmektedir. Bu anlaşma kapsamında 500.000 aşan hasarlarda 2.000.000; 2.000.000’i aşan hasarlarda 5.000.000; 5.000.000’i aşan hasarlarda 10.000.000 limit ile farklı katmanlar belirlenebilmiştir (Outreville, 2002).

Tablo 7. Örnek Risk Başına Hasar Fazlası Reasürans

TOPLAM HASAR	SEDAN	REASÜRÖRLER		
	SAKLAMA PAYI	1. KATMAN	2. KATMAN	3.KATMAN
₺500.000	₺500.000	0	0	0
₺1.000.000	₺500.000	₺500.000	0	0
₺3.000.000	₺500.000	₺2.000.000	₺500.000	0
₺9.000.000	₺500.000	₺2.000.000	₺5.000.000	₺1.500.000

Kaynak: (Outreville, 2002)

2.4.2.4. Hasar Oranı Reasürans (Stop Loss)

Sigorta şirketlerinin yıllık hasar dalgalanmalarına karşı koruma sağlayan bölüşmesiz reasürans anlaşmalarından hasar oranı reasürans, sözleşme kapsamında, tek bir poliçedeki hasarın belli bir limitin üzerinde olması durumunda değil, sedan şirketin belli bir branştaki aldığı primler ile hasar ödemelerinin oranının önceden belirlenmiş bir miktarı aşması durumunda reasürör devreye girmektedir. Hasar oranı fazlası genellikle diğer yöntemlerin kullanılmadığı durumlarda uygulanmaktadır (Gürman, 1993).

Hasar oranı reasürans sözleşmeleri, birincil sigortacıyı portföyündeki cari hasar dalgalanmalarına karşı koruyarak kazancını dengelemesini sağlamaktadır. Kural olarak, bu reasürans şekli yalnızca ana sigortacı teknik bir zarara uğradığında, genellikle hasar ve yönetim masrafları primleri aştığında devreye girmektedir. Hasar oranı sözleşmesi, sigorta şirketlerine tüm faaliyet alanı veya portföyleri için diğer reasürans sözleşmelerine oranla daha kapsamlı koruma sağlamaktadır, ancak sigortacıya kâr garantisi sağlamak için uygun değildir. Bununla birlikte, sigortacının aynı yıl içinde olumsuz etkilerin kümelenmesi sonucunda şirket varlığına yönelik gerçek bir tehdide karşı koruma sağlamak için çözüm sunmaktadır (Outreville, 2002).

2.5. Retekâfûl ve Reasürans Mukayesesi

Reasürans ve retakâfûl kavramsal olarak incelendiğinde temel fark, riskle başa çıkma mekanizmalarıdır. Reasürans, riski sigortacıdan reasüröre aktarırken, retakâfûl risklerin paylaşılması esası üzerine kuruludur (A. Alshammari & Altwijry, 2023). Retakâfûl, bir tarafın diğerinin riskinin veya kaybının bir kısmını tazminini kabul etmesi bağlamında konvansiyonel reasüransa benzemektedir. Tekâfûl şirketlerinin çoğu, herhangi bir poliçedeki riskin yalnızca bir kısmını sigortalarken, riskin geri kalanı retakâfûl kuruluşu tarafından güvence altına alınmaktadır. Öz itibarıyla retakâfûl sözleşmesi de bir tekâfûl işlemidir; sadece taraflar değişmektedir. Dolayısıyla tekâfûldeki karşılıklı garanti verme ve riskleri paylaşma ilkesi retakâfûl için de aynı derecede söz konusudur (Mohd Ma'Sum Billah, 2019). Ancak retakâfûl işlemi tekâfûl şirketlerinin koasürans uygulaması ile karıştırılmamalıdır. Bu tarz bir düzenleme kapsamında, iki veya daha fazla tekâfûl operatörü bir riskin ayrı ayrı yüzdelik paylarını kabul etmek üzere anlaşarak her biri yalnızca teminatın üzerinde anlaşmaya varılan kendi payına dayalı talepleri karşılamaktan sorumludur (*IFSB-18: Guiding Principles for Retakâfûl (Islamic Reinsurance)*, 2016).

Tekâfûl fonlarının teminatını arttırmak amacıyla söz konusu risklerden kaynaklanan zararların bir kısmının paylaşılması amacıyla bir üst tekâfûl şirketi ile anlaşma yapılması işlemi

olan retekâfûl, bağış yükümlülüğü esasına dayalı olarak katılımcılardan alınan sigorta katkı paylarının bir kısmının retekâfûl fonuna aktarılması yoluyla gerçekleştirilmektedir. Retekâfûl fonu, AAOIFI ilgili standardına göre bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip olmalıdır. Dolayısıyla, retekâfûl sistemi bağış taahhüdüne dayanmaktadır, geleneksel reasürans ise sigorta primi karşılığında hasar tazminatının yüklenilmesi esasıyla çalışan bir risk transferi işlemidir. Retekâfûl bu açıdan geleneksel reasüransa fikhî uyum ekseninde bir alternatif olarak tasarlanmıştır. (Standard No: 41, 2009)

Retekâfûl, iş birliği konseptine dayanır ve fikhî uyumun gözetilmesi esastır. Retekâfûl, tekâfûl şirketlerinin kaybının tamamının veya bir kısmının retekâfûl operatörleri tarafından üstlenildiği süreçtir. Retekâfûl sözleşmesinde şirket, reasürans hesabının bir bileşeni iken, konvansiyonel reasüransta reasürör sözleşmeyi kendi adına imzalayan asil taraftır. Dolayısıyla, sigorta ve reasürör risk fonları hesabına değil kendi hesabına hareket etmektedir. Sigortacı, reasürans anlaşması üzerinden komisyona hak kazanmaktadır (Burhan Arbouna, 2000).

Retekâfûl, operasyon ve risk yönetimi açısından konvansiyonel reasüransa oldukça benzemektedir. Ancak retekâfûl işletme modelleri ve fon hesapları açısından uygulamalar farklılaşmaktadır. Retekâfûl uygulamalarında, İslam hukuku ilkeleri ile riskin ve kârın paylaşımı dikkatle gözetilmelidir (Mohd Ma'Sum Billah, 2019).

Retekâfûl şirketleri, şer'î uyumu sağlamak için alınan katkı paylarını sadece İslam hukukuna uygun enstrümanlarda değerlendirebilmektedir. Retekâfûl şirketlerinin yatırımlarında faiz unsuru bulunmaması gerekmektedir. Öte yandan, geleneksel sigortacılık ve reasürans yatırımlarında bu durum tamamen göz ardı edilmektedir. Modele bağlı olarak yatırımdan elde edilen kâr veya zarar tekâfûl işletmecileri ile Mudârebe (kâr paylaşımı) esasına göre paylaşılmaktadır; retekâfûl fonundaki fazlalıklar ise rezervler dikkate alındıktan sonra katılımcı tekâfûl şirketlerine iade edilmektedir. Ayrıca tüm operasyonlar sorumlu bir şer'î danışma kurulu tarafından yönetilmektedir (Grand-Dufay & Papp, 2019).

Teberru ilkesinin uygulanması, retekâfûl devreye girmeden tekâfûl operatörü tarafından yönetilen tek bir tekâfûl havuzunun sınırları içinde kalmaktadır. Ancak, retekâfûl yoluyla, bir tekâfûl havuzundaki bir katılımcı diğer tekâfûl havuzlarındaki diğer katılımcılara dolaylı olarak yardım eder veya onlardan yardım alır. Bu durum, geleneksel reasüransta olmayıp retekâfûle özgüdür. (Archer vd., 2009)

İslam hukukunda tüm sözleşmelerde olduğu gibi retekâfûl işlemlerinde de garar, meysir ve riba gibi unsurlardan kaçınılması zorunluluktur. Retekâfûl, bir tekâfûl sözleşmesi olarak değerlendirildiğinden tekâfûl ile benzer fikhî değerlendirmelere maruz kalmıştır. Öte yandan sözleşmede bulunduğu iddia edilen garar unsurunun bertaraf edilmesi amacıyla teberru üzerine

inşa edilen retekâfûl uygulanan işletme modellerinin teberru akdi ile uyumsuzluğu nedeniyle eleştirilere konu olmaktadır. Akitlerde yasaklanan garar ve cehalet esasında niza (tartışmaya) götürecek bilinmezliği ifade etmektedir. Nitekim herhangi bir akdin konusunun tüm özellikleri ve tam manasıyla bilinmesi mümkün değildir. Sigorta ve reasürans işlemlerinde risk primi nizaaya götürmeyecek bir biçimde aktüeryal hesaplamalar yapılarak belirlenmektedir. Dolayısıyla, retekâfûl uygulamalarında ve genel anlamda sigorta akitlerindeki bilinmezlik akdi ifsad eden garar olmaktan uzaklaşmaktadır (Beşer, 2016).

AAOIFI, retekâfûl ile reasürans arasındaki farkları maddeler halinde 41 numaralı şer'i standartta sıralayarak retekâfûlün meşruiyyetini teberru üzerinden temellendirmiştir. AAOIFI retekâfûl standardında yer alan tespitler ve konvansiyonel reasürans ile retekâfûl arasındaki farklar özetlenerek aşağıda tablolastırılmıştır (*Standard No: 41*, 2009).

Tablo 8. AAOIFI Retekâfûl ve Reasürans Mukayesesi

Retekâfûl	Konvansiyonel Reasürans
Retekâfûl sözleşmesi bağlayıcılığı olan bağış akdi statüsündedir ve belirsizlik teberru akitlerinde akdin sıhhatine etki etmemektedir.	Reasürans sözleşmesi bedelli akit niteliğindedir; belirsizlik hali akdin sıhhatini etkilemektedir.
Öncelikli amaç yardımlaşma ve dayanışmadır.	Öncelikli gaye kâr elde etmektir.
Retekâfûl şirketi katılım bedellerinin sahibi değildir; katılım ödemeleri sigorta hesabına aittir.	Reasürör devraldığı primlerin malikidir.
Retekâfûl şirketi, yaptığı işlemlerde sigorta fonunun vekili olarak hareket etmektedir	Reasürör şirket kendi nam ve hesabına faaliyet göstermektedir.
Masraflar ve tazminat ödemeleri sonrası kalan sigortalama kârı katılımcılar arasında paylaşılmaktadır.	Sigortalama kârı şirkete aittir.
Katılım paylarının yatırıma sevk edilmesi durumunda katılımcıların payı poliçe sahiplerinin hesabına aktarılmaktadır.	Şirket kendi hesabına yatırım ve kar elde etmektedir, poliçe sahipleri bu işlemlerden tamamen bağımsızdır.
Fıkî hükümlere ve danışma kurullarının verdiği fetvalara uyma taahhüdü söz konusudur.	Fıkî hükümlere uyma taahhüdü bulunmamaktadır.

Kaynak: (AAOIFI, 2009)

Retekâfûl sözleşmelerinin fikhî açıdan teberru olarak değerlendirilmesi AAOIFI retekâfûl standardındaki maddelere de etki etmiştir. Günümüz şartlarında uygulamaların sadece yardımlaşma amaçlı olarak uygulandığını söylemek mümkün değildir. Ekonomide sigortanın risk yönetimi ve sosyal dayanışma fonksiyonlarına eklenen finansal kurumlar olarak işlevi yadsınamaz. Tekâfûl ve retekâfûl şirketleri de benzer biçimde toplanan fonları yatırımlara yönelterek şirketlerin dayanıklılığını ve gücünü arttırarak büyümeyi hedeflemektedir. Tekâfûl sigorta sisteminin karşılıklı sigorta fonunun topyekûn yardımlaşma amacıyla kullanılması ana fikri haiz kalmakla birlikte profesyonel bir ticari faaliyet yürütüldüğü gerçeği unutulmamalıdır. Dolayısıyla İslami finans açısından önemli referans kaynağı olan 2009 tarihli AAOIFI tekâfûl ve retekâfûl standardının realiteyi tam anlamıyla yansıtamadığı söylenebilir. AAOIFI standardındaki fikhî temellendirmelerin de bu çerçevede güncellenmesi anlamlı olacaktır.

Konvansiyonel reasürans ile retekâfûl anlaşma yöntemleri itibari ile oldukça benzer şekilde yürütülmektedir. Konvansiyonel reasürans ve retekâfûlde ortak biçimde trete ve ihtiyari uygulamalarının bütünleşik bir biçimde yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Ancak belirgin fark işletme modellerinin uygulanışında ortaya çıkmaktadır. Retekâfûl işletme modelleri, geleneksel sözleşmeler olan vekâlet, mudârebe, vediâ gibi yapılar üzerinden tasarlanmaya çalışılmaktadır. Bu durum ise retekâfûlün konvansiyonel reasüransa oranla daha karmaşık bir görünüm sergilemesine ve teknik maliyetlerin görece yüksek seyretmesine neden olmaktadır.

3. BÖLÜM

RETEKÂFÜL UYGULAMALARI

Retekâfûl, tekâfûl güvencesini sağlayan bir kuruluşun, tekâfûl sözleşmesi kapsamındaki katılımcıların temsilcisi olarak risklerin bir kısmını trete veya ihtiyari retekâfûl esasına göre devrettiği ve bu sayede belirli bir kayıp veya hasara karşı ortak bir fona teberru olarak katkıda bulunduğu bir düzenlemedir (IFSB, 2024). Retekâfûl'ün temel hedefi, tekâfûl operatörlerine tekâfûl fonunu ilgilendiren risklerin ortaya çıkması neticesinde ortaya çıkacak finansal etkiyi azaltmak veya hafifletmek için teminat sağlamaktır (A. U. F. Ahmad vd., 2016). Bu bölümde; retekâfûl uygulamaları bütünsel bir açıdan incelenerek detaylı bir şekilde gözden geçirilmiştir. Değerlendirme ve önerilerin de sunulduğu bu son bölümde, retekâfûlün teorik ve pratik boyutları ele alınarak fikhî perspektiften bir çerçeve çizilmesi amaçlanmıştır.

3.1. Retekâfûl'ün Ortaya Çıkışı ve İlk Uygulamalar

Retekâfûl, tekâfûl şirketinin sınırlı mali kaynaklarla, aynı zamanlarda beklenenin üzerinde hasarın meydana gelmesi halinde tüm tazminat sorumluluğunu karşılayamama riskinden kaçınma mekanizmasıdır (Mohd Ma'Sum Billah, 2019). Tekâfûl şirketleri, tekâfûl dayanışmasına yapılan katkıların bir kısmını retekâfûl havuzuna aktararak riskin bir kısmını yeniden dağıtmaktadır. Retekâfûl, tekâfûl ile aynı prensipler dairesinde çalışmaktadır ve retekâfûl fonunun üyeleri birbirlerini karşılıklı olarak garanti altına almak için fona katkıda bulunmaktadır. Bir retekâfûl sözleşmesinin katılımcıları, temsil ettikleri ilgili tekâfûl fonları adına hareket eden tekâfûl operatörleridir (Karbani, 2015).

Retekâfûl şirketleri ve profesyonel retekâfûl hizmetleri tekâfûl şirketleri ile eş zamanlı ortaya çıkmamıştır. Retekâfûl şirketlerinin gelişmesi, tekâfûl şirketlerinin risklerinin belirli bir bölümünü bir reasürans şirketine transfer etme zorunlu ihtiyacından doğmuştur (Mohd Ma'Sum Billah, 2019). Tekâfûl şirketleri, ilk kurulduğu yıllarda kapasite sağlamak için ağırlıklı olarak konvansiyonel reasüransa bağımlı olarak reasürans hizmeti almışlardır. Ancak Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi 1985 tarihli kararına göre geleneksel reasüransın operasyonel açıdan şer'î uyumlu ve helal olmadığı açıklanmıştır. Dolayısıyla, bu karar ve tekâfûl sisteminin sürdürülebilirliği için elzem olan reasürans gereksinimi, şer'î uyumlu retekâfûl mekanizmasının işletilmesi lüzumunu beraberinde getirmiştir (Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi, 2021).

Retekâfûl uygulamaları başlangıç olarak, pazardaki yetersiz retekâfûl kapasitesini karşılamak için tekâfûl şirketlerine retekâfûl sözleşmesi düzenlemeleri için izin ve lisans verilmesi ile gerçekleştirilmiştir (NuHtay, Hamat, Ismail, & Salman, 2014). Reasüransın ilk uygulandığı yıllarda benzer biçimde işlemler sigorta şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak sigorta şirketlerinin reasürans sözleşmelerine taraf olmaları, rakipleri hakkında finansal bilgilere sahip olmasına sebep olarak bağımsız profesyonel reasürans şirketlerinin kurulması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır (Çipil, 2019). Sonuç olarak, tekâfûl endüstrisinin gelişmesiyle birlikte tekâfûl şirketleri için bir reasürans ihtiyacı ortaya çıkmış ve retekâfûl reasüransa benzer bir şekilde şekillenmiştir. Retekâfûl, risk devri olan reasüranstan farklı olarak tekâfûl ve retekâfûl operatörlerinin kendi aralarında riskleri yeniden paylaştığı düzenlemeyi ifade etmektedir. (Karbani, 2015).

Retekâfûl uygulamaları geleneksel sigortacılıkla karşılaştırıldığında oldukça yeni bir olgudur. Zira tekâfûl 1970'lerin sonunda ortaya çıkmıştır. Sektörde teşekkül eden ilk retekâfûl operatörü hakkında farklı kaynaklar başka şirketleri işaret etmekle birlikte yaygın görüş 1985 yılında Tunus'da kurulan Best Re şirketinin retekâfûl endüstrisinin oluşmasında öncü olduğudur (A. Alshammari & Altwijry, 2023). Profesyonel retekâfûl hizmetleri Best Re şirketinin hem geleneksel hem de retekâfûl hizmeti sağlamasıyla yön bulmuştur. Akabinde, 1997 yılında Asean Retekâfûl International şirketinin kurulmasıyla yeni gelişen tekâfûl sisteminde retekâfûl kapasitesindeki eksiklik sınırlı düzeyde de olsa karşılanmıştır (NuHtay vd., 2014).

Tekâfûl sisteminin görece yeni bir alan olduğu ve gelişiminin ancak retekâfûl ile sürdürülebilir olduğu tartışma götürmemektedir. Dolayısıyla, risk yönetiminde önemli bir mekanizma olan sigorta sisteminin devamlılığı adına konvansiyonel reasürörlerle iş birliği geçici olarak mazur görülmüş ve bu uygulamaya izin verilmiştir. Ancak, uygulamada bu durum genel itibarıyla esnekliğe yol açmış ve tekâfûl şirketlerinin inisiyatifi dahilinde retekâfûl programlarını konvansiyonel reasürans ile kaynaştırılmış şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir. AAOIFI, İslami Reasürans şer'î standardında retekâfûl şirketlerinin öncelikli olarak tercih edilmesi gerekliliği ancak zaruret gereği konvansiyonel reasürörlerle iş birliği yapılabileceği ilgili maddede yer almaktadır. AAOIFI, profesyonel retekâfûl operatörlerinin yetersizliği nedeniyle konvansiyonel reasürans hizmeti alınması uygulamasına İslami sigortacılık sisteminin çökmemesi adına zaruret prensibi dahilinde izin vermiştir (*Standard No: 41*, 2009). Bu minvalde uygulamalar ülkemizde ve dünyada çoğunlukla bütünleşik bir şekilde devam etmektedir.

3.2. Retekâfûl Uygulamalarında Temel İlkeler, Amaç ve İşlevleri

Retekâfûl, retekâfûl şirketinin birincil tekâfûl şirketlerinin kaybının tamamını veya bir kısmını üstlenmeyi kabul ettiği ve uluslararası iş birliği gerektiren bir süreçtir. Müslüman toplumların risk yönetimine kendi bakış açısını yüklediği tekâfûl uygulamaları, birlik, beraberlik ve risk paylaşımını odağa aldığı ve bu vizyonu bir adım öteye taşıyarak retekâfûl uygulamaları ile küresel ölçekte ümmetin yaralarını birlikte sararak güvence sağlamayı hedeflemektedir. Tekâfûl sistemini tercih eden katılımcıların motivasyonları arasında bireysel risk yönetimlerini gerçekleştirirken helal çizgiyi korumak yer almaktadır; bu sayede sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik desteklenmektedir. Retekâfûl bu çerçevede tekâfûle oranla riski daha geniş bir bölgeye yayarak daha fazla katılımcı ile kişiler üzerindeki riski daha da minimize ederken, işleyişi sayesinde Müslüman toplumların refahını destekleyen bir misyon gerçekleştirmektedir.

Retekâfûl, teknik açıdan tekâfûl şirketlerinin finansal dayanıklılığını güçlendirirken etik açıdan da tekâfûl sektörünün şer'î uyum zincirinin devamlılığı rolünü üstlenmektedir (A. U. F. Ahmad vd., 2016). Retekâfûl şirketlerin sigortalayamadığı yüksek mali değere sahip önemli risklerin yanı sıra öngörülemeyen veya olağanüstü kayıpların güvence altına alınmasına yardımcı olmaktadır. Öte yandan tekâfûl operatörlerinin finansal risklerden korunma kabiliyetlerini ve dolayısıyla kazançlarını artırmalarını sağlamaktadır. Böylece, retekâfûlün dikkat çeken bir özelliği olan yatırım gelirlerine katılım da gerçekleşmektedir (Mohd Ma'Sum Billah vd., 2019).

Retekâfûl, riski dağıtarak tekâfûl faaliyetlerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Risk fonu polişe kapsamında sigortalanan riskleri aşabilecek kayıplara karşı koruma sağlamayı amaçlamaktadır; fonun yöneticisi olan retekâfûl operatörü ise kendi uhdesindeki zararı tazmin etme yükümlülüğünü üstlenmektedir. Tekâfûl mekanizmasında yer alan sigorta ve reasürans risk fonlarının tazminat yükümlülüğünü karşılayacak şekilde yönetilmesini sağlamak ve tekâfûl faaliyetlerinin sürekliliğini güvence altına almak için büyük risklerin ve oluşabilecek kümülatif zararların yeniden teminat altına alınması önem arz etmektedir (Burhan Arbouna, 2000). Tekâfûl operatörleri, diğer tüm işletmeler gibi bazı finansal risklerle karşı karşıyadır. Tekâfûl operatörlerinin risk yönetimi stratejileri, tekâfûl fonunu koruyabilmeli ve talepleri ödemek için yeterli fona kapasitesine sahip olmalıdır. Aksi takdirde sistemin güven kaybetmesi kaçınılmaz bir durumdur. Dolayısıyla, tekâfûl sistemini operasyonel açıdan yeterli ve müreffeh tutmak için risk yönetimi önem taşımaktadır (Mohd Ma'Sum Billah vd., 2019).

Geleneksel sigortacılıkta olduğu gibi, tekâfûl sisteminin uygulanabilir ve istikrarlı şekilde devam edebilmesi için riskin bir kısmının havuz dışında yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, özellikle sel ve deprem gibi katastrofik olaylardan kaynaklanabilecek çok büyük tazminatlar tekâfûl fonunun iflas etmesine neden olabilecektir. Tekâfûl şirketleri retekâfûl sayesinde katastrofik kayıplarla ilgili hasarların paylaşılacağını veya aktarılacağını göz önünde bulundurarak mali durumları üzerindeki potansiyel sarsıcı etki korkusunu bertaraf etmektedir. Öte yandan retekâfûl mekanizması, tekâfûl şirketlerinin ürün geliştirme ve pazarlama girişimlerinde daha cesur ve aktif davranmasına destek olmaktadır. Tekâfûl şirketlerinin üzerindeki riskin paylaşılması ile yeni bölgelere, yeni segmentlere, yeni ürün gruplarına ve hatta ortak girişimler gibi yeni bir iş stratejisi olabilecek yeni pazarlara girilmesi kolaylaşmaktadır (A. U. F. Ahmad vd., 2016).

Özetle retekâfûl uygulamasının en temel amaçları; tekâfûl şirketlerini iflas tehdidinden korumak, katılımcıların menfaatlerini güvence altına almak, katılımcılar arasında iş birliği oluşturmak, biriken fonlarla İslami prensipler doğrultusunda yatırım yapmak ve risk kabulünde geleneksel sigorta şirketleri ile rekabet edebilmek için iş kabulü esnekliği sağlayarak tekâfûl fonunun finansal istikrarını pekiştirmek olarak sıralanabilir (Ab.Rahman, Wan Ahmad, & Buang, 2011).

Retekâfûl, işin doğası ve tekâfûl operatörleri ile bağlantısı nedeniyle bazı ayırt edici özelliklere sahiptir. Retekâfûl, tekâfûl operatörleri olmadan mevcut olamaz. Dolayısıyla, retekâfûl işleminin profesyoneller arasında gerçekleşmesi onu daha az suistimale elverişli ve daha az çekişmeli bir işlem haline getirmektedir (Burhan Arbouna, 2000).

Tekâfûl şirketinin büyüklüğü ve kapasitesi retekâfûl ihtiyacını ters orantılı olarak yansıtmaktadır. Küçük şirketler sigorta poliçesinin sadece küçük bir kısmını yüklenebilmekte ve bu nedenle teminat oranlarına göre prim ödeyerek daha büyük bir retekâfûl veya reasürans şirketinin fon havuzuna katılmaktadır. Ancak büyük şirketler, poliçenin daha büyük kısmını güvenli bir şekilde üstlenemediğinden retekâfûl operatörüne veya reasüröre devrettiği prim geliri de otomatik olarak azalmaktadır. Bir tekâfûl şirketi ne kadar az risk üstlenirse, kalan riski karşılamak için retekâfûl kuruluşuna o kadar fazla prim ödemesi gerekmektedir. Retekâfûl programında kullanılan anlaşma yöntemleri de yine tekâfûl şirketinin finansal gücüne göre değişim göstermektedir (Mohd Ma'Sum Billah, 2019).

3.3. Retekâfûl Anlaşma Yöntemleri

Retekâfûl anlaşmaları açısından bir tekâfûl şirketi, konvansiyonel reasüransta kullanılan hemen hemen tüm yöntemleri kullanarak retekâfûl şirketlerinden bu hizmeti alabilmektedir

(Mohd Ma'Sum Billah, 2019). Retekâfûl anlaşmaları genel olarak ihtiyari ve zorunlu olmak üzere iki şekilde düzenlenmektedir. Burada ihtiyari ve zorunlu olan taraf riski üstlenip üstlenmeme açısından geleneksel reasüransa benzer şekilde retekâfûl operatörleridir.

3.3.1. İhtiyari (İsteğe Bağlı) Retekâfûl

İhtiyari retekâfûl anlaşmaları tek bir poliçe veya iş için tasarlanmıştır ve her bir risk ayrı ayrı yazılarak düzenlenmektedir. Bu nedenle, retekâfûl operatörü kendi finansal değerlendirmesini yürüterek tekâfûl şirketi tarafından devredilecek riski kabul edip etmemeyi tercih edebilmektedir (A. Alshammari & Altwijry, 2023).

İhtiyari retekâfûlde, tekâfûl şirketi herhangi bir risk ile ilgili tüm bilgileri retekâfûl şirketi ile paylaşmaktadır ve retekâfûl şirketi bu riski isterse kabul etmekte isterse geri çevirebilmektedir. Zorunlu retekâfûl ise anlaşma dahilinde düzenlenen tüm işlemler için geçerlidir ve retekâfûl şirketi sorumluluğundan geri dönememektedir (*Standard No: 41*, 2009). Aşağıdaki tabloda konservasyon oranının %70 olarak belirlendiği örnek bir ihtiyari retekâfûl dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 9. Örnek İhtiyari Retekâfûl Dağılımı

	Risk Sorumluluğu	Katkı Ödemelerinde Payı	Ödenen Hasarda Payı
Tekâfûl Operatörü	%70	%70	%70
İhtiyari Retekâfûl Operatörü	%30	%30	%30

Kaynak:(Yazıcı, 2023)

3.3.2. Trete (Zorunlu/Otomatik) Retekâfûl Yöntemleri

Zorunlu anlaşma yöntemleri olarak da adlandırılan trete retekâfûlde belirli bir portföydeki tüm sözleşmelerin tamamı veya bir kısmı kapsam dahilindedir. Trete retekâfûl, retekâfûl operatörünün tekâfûl şirketi tarafından devredilen tüm riskleri kabul etmek zorunda olduğu ve devredilen portföydeki önceden belirlenmiş riskleri reddetme hakkına sahip olmadığı anlaşma yöntemleridir (A. Alshammari & Altwijry, 2023).

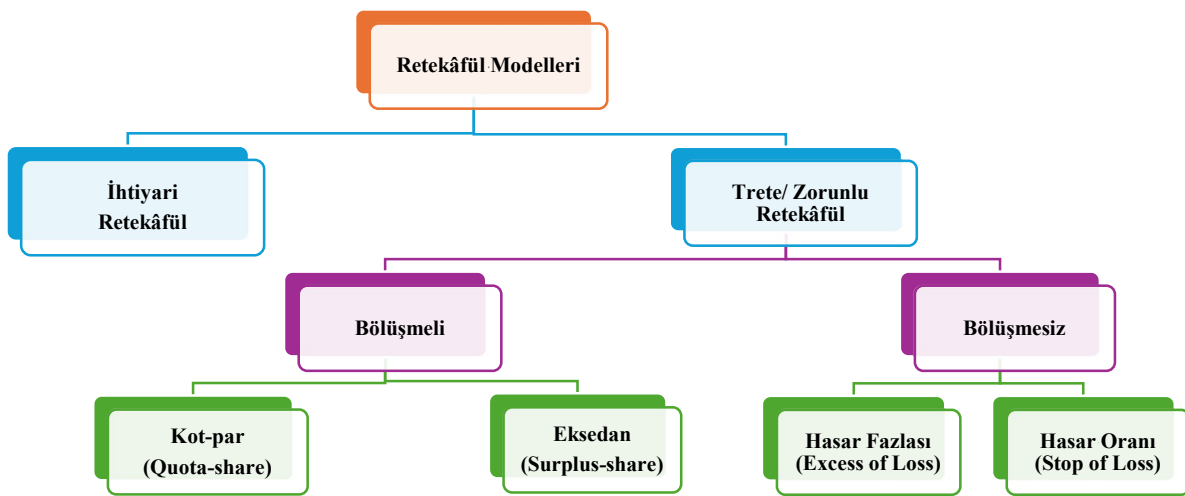
Trete ve ihtiyari retekâfûl ayrıca bölüşmeli ve bölüşmesiz anlaşma yöntemleri ile alt yöntemler olarak geleneksel reasüransa benzer şekilde sınıflandırılabilir. Bölüşmeli bir düzenlemede, tekâfûl ve retekâfûl operatörleri, katkı paylarını ve hasarları sözleşmeyle

belirlenmiş bir oranda aralarında paylaşmaktadır. Bölüşmesiz bir düzenlemede ise retekâfûl operatörü oluşabilecek hasar ödemelerinde aşılın limitin üstündeki miktarı üstlenmektedir (A. Alshammari & Altwijry, 2023).

AAOIFI retekâfûl standardında en çok kullanılan trete retekâfûl anlaşma yöntemleri olan kot-par (risk paylaşımli reasürans), eksedan (aşırı risk üzerine reasürans) ve hasar fazlası (zarar reasüransı) anlaşmaları açıklanmıştır (*Standard No: 41*, 2009). Risk paylaşımli reasürans anlaşmalarında tekâfûl ve retekâfûl operatörleri genellikle branş bazında belirledikleri yüzdelik oran üzerinden katkı paylarını ve gerçekleşebilecek hasarlar üzerindeki sorumluluklarını paylaşmaktadırlar. Öte yandan, tekâfûl operatörü kendi finansal gücünü değerlendirerek üstlenebileceği bir üst limit belirleyerek, bu miktarı aşan hasarlar için retekâfûl güvencesi sağlayabilmektedir (*Standard No: 41*, 2009). Bununla birlikte, retekâfûl operatörü konvansiyonel bir reasürans veya sigorta şirketinden herhangi bir reasürans komisyonu alamazken, katılım sigorta veya reasürans şirketlerine ücret ödeyebilmekte veya alabilmektedir (*Standard No: 41*, 2009)

Geleneksel reasürans yöntemleri, ilke olarak İslam hukuku ilkeleriyle uyumlu olduğu için, retekâfûl faaliyetinde geleneksel reasürans yöntemleri benimsenmektedir. Öte yandan, Kot-par (quota share) anlaşma yönteminin, bir retekâfûl operatörüyle reasürans yapmak isteyen tekâfûl sedan şirket için en uygun reasürans yöntemi olduğu ileri sürülmektedir (Burhan Arbouna, 2000).

Şekil 2. Retekâfûl Anlaşma Yöntemleri

Kaynak: (Mohd Ma'Sum Billah, 2019)

3.4. Dünyada ve Türkiye’de Retekâfûl

1980’lerin başından bu yana, İslami kurallara göre işleyen ve riba, garar ve meysir gibi yasak unsurlar içerdiği iddia edilen geleneksel reasürans uygulamalarından ayrışan retakâfûl operasyonları ve modelleri geliştirmek için pek çok çaba ve girişimde bulunulmuştur. Özellikle 2000’li yıllardan itibaren İİT ülkelerinde başta olmak üzere bağımsız retakâfûl operatörlerinin sayısı ve pencere uygulamaları artmıştır. (COMCEC Coordination Office, 2019). Aşağıdaki tabloda dünyada önde gelen bazı retakâfûl operatörlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 10. Retekâfûl Şirketleri

Retekâfûl Şirketi	Şirket Tipi	Kuruluş Yılı	Merkezi
Best Re	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	1985	Tunus
Arig (Takaful Re Limited)	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2005	BAE
Hannover Re Takaful	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2006	Bahreyn
Kuwait Re	Retekâfûl Penceresi	2007	Malezya
Munich Re	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2007	Malezya
Saudi Re	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2008	Suudi Arabistan
General Insurance Corporation of India (GIC Re)	Retekâfûl Penceresi	2008	Hindistan
ACR Retekâfûl Holdings Limited (“ACRR”)	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2008	Malezya & Bahreyn
Swiss Re	Retekâfûl Penceresi	2009	Malezya
Reinsurance Group of America (RGA)	Retekâfûl Penceresi	2009	Malezya
Africa Re	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2010	Mısır
Tunis Re	Retekâfûl Penceresi	2011	Tunus
Kenya Re	Retekâfûl Penceresi	2013	Kenya
AIG Retekâfûl	Tam Teşekküllü İslami Reasürans Şirketi	2014	Malezya
Malaysian Re	Retekâfûl Penceresi	2016	Malezya

Kaynak: (A. Alshammari & Altwijry, 2023)

Dünya uygulamasında retakâfûl hizmeti bağımsız retakâfûl operatörleri veya konvansiyonel reasürörlerin retakâfûl pencereleri vasıtasıyla sağlanmaktadır. Günümüzde dev

konvansiyonel reasürörler, şer'î uyumlu retekâfûl şubeleri ile retekâfûl sistemine profesyonel destek sağlamaktadırlar. S&P Global 2023 sıralamasına göre dünyanın ilk 3 dev reasürörü retekâfûl piyasasına dahil olarak Swiss Re Retekâfûl (Malezya), Munich Re Retekâfûl (Malezya) ve Hannover Retekâfûl (Bahreyn) iştirakleri vasıtasıyla retekâfûl kapasitesini arttırmışlardır (“Top 40 Global Reinsurers”, 2024). Oldukça iyi kredi notları olan bu şirketler, konvansiyonel reasüransa alternatif olarak tekâfûl şirketlerine İslami reasürans hizmeti vermektedirler.

Bağımsız retekâfûl operatörlerinin yanı sıra tüzel kişiliğe haiz risk fonlarının oluşturulduğu ve danışma kurulları tarafından şer'î yönetişimin yürütüldüğü retekâfûl pencereleri, tekâfûl operatörleri için alternatif oluşturması bakımından önemlidir. Pakistan uygulamasında tek milli reasürans şirketi olan Pakistan Reinsurance Company Limited (PRCL), retekâfûl penceresi vasıtasıyla vakıf temelli bir retekâfûl risk fonu üzerinden teminat sağlamaktadır. Operatör şirket olan PRCL retekâfûl penceresi, vekil sıfatıyla fonu ve yatırımları İslami esaslar çerçevesinde yönetmektedir (“PakRe Window Retakaful Operations”, 2024). 1972 yılında körfez ülkelerinde kurulan ilk reasürör olan Kuwait Reinsurance şirketi de 2007'den bu yana benzer biçimde uluslararası retekâfûl operatörü olarak hizmet sağlamaktadır. S&P ve AM BEST (A-) kredi derecelendirme notuna sahip olan şirket, tekâfûl operatörleri için şer'î uyumlu retekâfûl model ve hizmetleri sunarak ihtiyari ve trete anlaşmalarına taraf olmaktadır (“Retakaful – Kuwait Re”, 2024).

Dünya uygulamasında ulusal retekâfûl operatörleri vasıtasıyla özellikle yurtiçi retekâfûl ihtiyacı giderilmeye çalışılmaktadır. Suudi Arabistanda, Saudi Reinsurance Company (Saudi Re) ülkedeki ilk ve tek retekâfûl şirkettir. 2008 yılında kurulan ve ödenmiş sermayesi 237,6 Milyon ABD dolar olan Saudi Re, mühendislik, konut, nakliyat, kaza ve sağlık branşlarında hem bölüşmeli hem de bölüşmesiz olarak ihtiyari ve trete hizmeti sağlamaktadır. Öte yandan, S&P tarafından A; Moody's tarafından ise A3 kredi derecelendirme notuna sahiptir (“Saudi Reinsurance”, 2024).

Suudi Arabistan hükümeti tarafından primlerin daha fazla ülke içinde kalması için yurt dışı reasürans işlemlerine bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre bir tekâfûl operatörünün toplam primlerinin en az %30'unu elinde tutması ve satın alınan herhangi bir reasürans veya retekâfûl korumasının en az %30'unun yurt içinde temin edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, lisanslı bir Suudi tekâfûl operatörünün priminin %49'undan fazlası ülke dışında reasüre edilememektedir. Uygulamada, SAMA'nın bir tekâfûl operatörünün işini risk bazında veya portföy bazında değil, bir bütün olarak değerlendirdiği görülmektedir. Öte yandan bu kurala istisna getirilmesi için tekâfûl operatörleri, bazı yeterlilikleri karşılaması halinde SAMA'ya

başvurabilmektedir (Khan & Hasan, 2012). Ayrıca Suudi Arabistan merkezi şer'î danışma kuruluna göre bir retekâfûl şirketinin risk paylaşımı ilkelerine ve kooperatif esaslı işletme modeline uyum göstermesi gerekmektedir (Khorshid, 2004).

Malezya'da ise BNM denetiminde 3 retekâfûl operatörü lisanslı olarak faaliyet göstermektedir. Malaysian Reinsurance Berhad (Malaysian Re) hayat dışı ve hayat branşlarında hem konvansiyonel hem de retekâfûl hizmeti veren Malezya'nın ulusal reasürörüdür. Ayrıca Munich Re Retekâfûl ve Swiss Re Retekâfûl lisanslı retekâfûl sağlayıcısı olarak operasyonlarını yürütmektedir ("Financial Sector Participants Directory - Bank Negara Malaysia", 2024). Malezya'da Labuan Re BNM listesinde yer almamasına rağmen, 2006 yılında retekâfûl penceresi aracılığıyla genel retekâfûl kapsamında faaliyet yürütmeye başlamıştır ("Labuan Re Corporate Profile", 2024).

Dünyadaki retekâfûl şirketleri saygın kredi derecelendirme kurumlarından oldukça iyi kredi notları almalarına rağmen tekâfûl şirketlerinin öncelikli tercihlerinin konvansiyonel reasürörler olması esasen zaruret fetvasının temellendirildiği düşük kredi notuna sahip olan şirketlerle çalışmak istenmemesi sebebini çürütmektedir (A. Alshammari & Altwijry, 2023). Bazı retekâfûl operatörlerine ait kredi notları aşağıda tablolştırılmıştır.

Tablo 11. Retekâfûl Operatörlerine Ait Kredi Notları

Retekâfûl Şirketi	Kredi Derecelendirme Kuruluşu	Kredi Notu
Malasian Reinsurance Berhad	Fitch Ratings	A (Durağan)
	AM Best	A-(Durağan)
Saudi Re	S&P	A-
	Moody's	A3
Hannover Retekâfûl	S&P	A+
Kuwait Re (Retekâfûl Penceresi)	S&P	A-
	AM Best	A-
	AM Best	A-
Labuan Re (Retekâfûl Penceresi)		

Kaynak: Şirketlere ait resmi web sitelerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye uygulamasında; İslami finans için kullanılan katılım ön adı sigortacılık ve reasürans sektörüne de etki etmiş, Türkiye’nin ilk retekâfûl şirketi, Türk Katılım Reasürans Anonim Şirketi adı altında Türk Reasürans A.Ş. iştiraki olarak 8 Eylül 2021 kurulmuştur. Türk Katılım Reasürans şirketi gerek yurt içi sigorta şirketlerinin katılım esaslı reasürans ihtiyaçlarına destek vermeyi gerekse yurt dışı piyasalardaki katılım esaslı reasürans ihtiyacına katkı sağlamayı hedeflerken 2023 faaliyet raporuna göre Türkiye reasürans piyasasının yaklaşık %5’lik payına sahip olmuştur (*Türk Katılım Reasürans 2023 Faaliyet Raporu*, 2023).

Retekâfûl uygulamalarının ülkemizde ve dünya uygulamasında yeterince gelişmemesinin nedenleri arasında, retekâfûl operatörlerine ait kredi derecelendirme notlarının düşük olduğu vurgulanmaktadır. Dünya uygulamasında farklı retekâfûl şirketlerinin web sitelerinde bu bilgiye kolayca ulaşılabilirken ülkemizdeki tek katılım reasürans operatörü olan Türk Katılım Reasürans A.Ş.’e ait kredi notuna web sitelerinde veya şirket faaliyet raporunda rastlanmamıştır. Sektör temsilcileri ile görüşmelerimiz neticesinde; reasürörlerin iş alabilmesi açısından kredibilite problemi oluşturan bu durumun sebebinin kurumlar için kredi derecelendirme notunun oluşabilmesi için en az 5 yıllık bir bilançoya sahip olunması gerektiği ancak buna rağmen şirketin bağımsız bir rating kuruluşu ile çalışmalara başladığı bilgisine ulaşılmıştır.

Türkiye’deki tek katılım reasürans şirketi olan Türk Katılım Reasürans, uhdesinde bulunan riski retrosesyon faaliyetleri ile konvansiyonel şirketlerle de paylaşmaktadır. Reasürans işinin doğası gereği bir şirketin gelen taleplerin tamamını karşılayamaması durumunda riski mümkün olduğunca dağıtmak gerekmektedir. Şirket yetkilileri ile görüşmelerimizde; depremde sonra kendi retrosesyon faaliyetleri için yurtdışındaki retekâfûl şirketlerinden sağlanan kapasitede oransal olarak düşüş olduğu belirtilmiştir. Şirketin resmi web sitesinde açıklanan reasürans / retrosesyon yaptığı şirketler aşağıdaki tabloda yer almaktadır (“Reasürans/ Retrosesyon Programı”, 2024).

Tablo 12. Türk Katılım Reasürans A.Ş. Reasürans/ Retrosesyon Programı

Munich Re (Almanya)	New Re (İsviçre)	Swiss Re (İsviçre)	Axa XL Re (Fransa)
Scor (Fransa)	VIG Re (Çek Cumhuriyeti)	Everest Re (Amerika)	Odyssey Re (Amerika)
Mapfre Re (İspanya)	Partner Re (İsviçre)	Triglay Re (Slovenya)	CCR (Fransa)
Devk (Almanya)	GIC (Hindistan)	Labuan Re (Malezya)	

Kaynak: (“Reasürans/ Retrosesyon Programı”, 2024)

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım sigorta şirketlerinin ilgili yönetmelik çerçevesinde reasürans uygulamalarında öncelikli tercihi retekâfûl şirketleri olmak zorundadır. “Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik”, Madde 6’da bu husus şu şekilde açıklanmıştır: *“Katılım esasları çerçevesinde faaliyet gösteren şirketler ile reasürans, koasürans ve retrosesyon faaliyetleri yürütülmesi esastır. Söz konusu faaliyetlere ilişkin ihtiyaç duyulan iş birliği, ürün ve hizmetin bulunamaması durumunda, danışma komitesinin onayı alınmak şartıyla ve belirli süre ve alanlar ile sınırlı olmak üzere diğer şirketlerle bu faaliyetler yürütülebilir”* (“Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik”, 2020).

1929-2006 tarihleri arasında Türkiye piyasasında Milli Reasürans lehine gerçekleştirilen zorunlu reasürans devrinin benzer bir yasal çerçeve oluşturularak Türk Katılım Reasürans lehine katılım sigorta şirketleri açısından oluşturulmasının katılım reasüransın payını arttırabileceği öngörülmektedir (Koçak, 2023). Sektör yetkilileri ve fıkıh kurulları ile yapılan görüşmelerimiz doğrultusunda, zorunlu katılım reasürans şirketine risk devrinin kanun nispetinde zorunlu hale getirilmesinin fikhî açıdan sorun teşkil etmeyeceği, aksine kamu otoritesinin fikhin istediği bir durumu teşvik etmesinin olumlu olduğu belirtilmiş, özellikle katılım reasüransın faizsiz işlem yapması ile öne çıkartılmasının önemi vurgulanmıştır.

Türkiye’de katılım sigorta şirketlerinde genel eğilim, retekâfûl operatörleri ile birlikte konvansiyonel reasürörlerden hizmet sağlanması şeklindedir. Katılım sigortacılığı şirketlerinin resmi web sitelerinde retekâfûl iş birliği yaptıkları şirketlerin listeleri değerlendirildiğinde bu durum anlaşılmaktadır. Nitekim şirketlere ait bilançolar incelendiğinde reasürans ve retekâfûl işlemlerine ait finansal kalemlerin de birlikte yer aldığı gözlemlenmektedir. Aynı şekilde ulaşılan reasürans plasmanlarında da konvansiyonel ve retekâfûl operatörlerinin anlaşmalarla birlikte müdahil olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Öte yandan bazı katılım sigorta şirketleri yönetmelikteki kısıta rağmen sadece reasürans için değil koasürans için dahi konvansiyonel sigorta şirketleri ile iş birliği yaptıklarını beyan etmektedirler. Bu durumun katılım sigortacılığını tercih eden katılımcılara ne kadar yansıtıldığı da belirsizdir. Aşağıda Türkiye’de faaliyet gösteren bir katılım sigorta şirketine ait 2023 yılına ait örnek reasürans plasmanında anlaşmaya konu olan şirketlere ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 13. Örnek: Türkiye’de Katılım Reasürans Plasmanında Yer Alan Şirketler

Brans	Reasürörler	Retekâfûl / Konvansiyonel	Merkez
Oto Dışı	Türk Katılım Re	Retekâfûl	Türkiye
	CCR Algeria	Konvansiyonel	Cezayir
	Tunis Re	Tekâfûl	Tunus
	African Re Corp.	Tekâfûl	Nijerya
Oto	Arch Re	Konvansiyonel	ABD
CAT XL (Katastrofik)	Milli Reasürans	Konvansiyonel	Türkiye
	Türk Katılım Re	Retekâfûl	Türkiye
	Oman Reinsurance	Konvansiyonel	Umman
	Compagnie Centrale de Reassurance	Konvansiyonel	Cezayir
	Societe Tunisienne de Reassurance (Tunis Re)	Retekâfûl	Tunus
	Saudi Re For Cooperative Reinsurance Co.	Retekâfûl	Suudi Arabistan
	Ms Amlin AG (Trading as MS Reinsurance)	Konvansiyonel	İsviçre
	Swiss Reinsurance Company Limited	Konvansiyonel	İsviçre
	Gross Insurance Company	Konvansiyonel	Özbekistan
	AzRe Reinsurance OJSC	Konvansiyonel	Azerbeycan
Hayat	Gen Re Labuan Branch	Retekâfûl	Malezya

Kaynak: Türkiye’de faaliyet gösteren bir katılım sigorta şirketi reasürans plasmanı dosyasından yararlanılarak oluşturulmuştur.

3.5. Retekâfûl İşletme Modelleri

Retekâfûl sisteminin konvansiyonel sistemden asıl ayırt edici boyutunu işletme modelleri oluşturmaktadır. Retekâfûl işletme modelleri, tekâfûl ile aynı esaslar dahilinde çalıştığından aynı temel sözleşmelerin uygulanması bağlamında tekâfûl işletme modelleri ile özde paralellik göstermektedir. Tekâfûl şirketleri için uygun görülen işletme modelleri temel iki model olan mudârebe ve vekâlet sözleşmeleri üzerinden işletilmektedir. Ancak vekâlet temelli bir tekâfûl operatörünün mudârebe temelli işletme modeline sahip bir retekâfûl operatörü ile risk paylaşımı da söz konusu olabilmektedir ve bu da retekâfûl işlemlerinin farklı işletme modellerine sahip iki taraf arasında da yapılabileceği anlamına gelmektedir. Öte yandan retekâfûl operatörleri açısından mudârebe ve vekâletin dışında karma modeller de uygulanmaktadır; Vekâlet ve vakıf

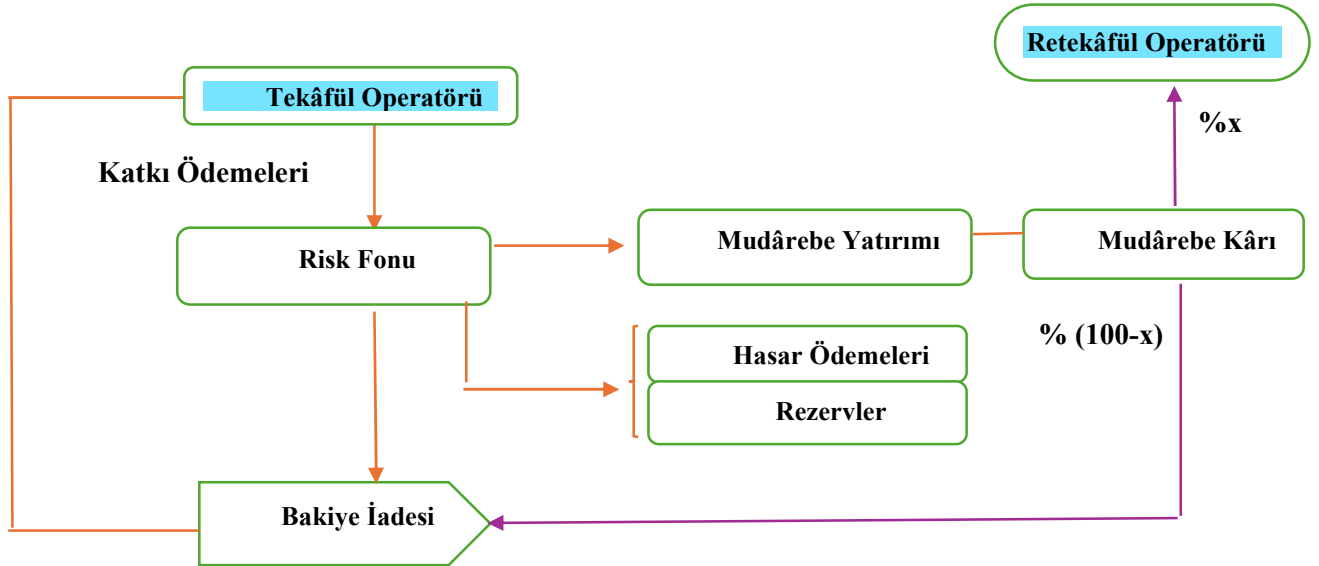
esaslı işletme modelleri ve Uluslararası İslami Finans Şariat Araştırma Akademisi (ISRA) bünyesinde bir grup akademisyen tarafından önerilen vedia retekâfûl işletme modeli ve Türkiye modeli olarak ifade edilen teysir modeli retekâfûl operatörlerince işletilen modellerdir (Yusuf, 2011)

3.5.1. Mudârebe Retekâfûl İşletme Modeli

Mudârebe retekâfûl işletme modeli, bir tekâfûl operatörünün uyguladığı mudârebe işletme modeliyle paralellik arz etmektedir. Mudârebe sözleşmesinin yapısı gereği bir tarafın mudârib olarak hareket ettiği diğer tarafın sermaye sağladığı, ticari bir faaliyet dolayısıyla tarafların kâr elde etmeyi amaçladığı ve kârın daha sonra önceden kararlaştırılan bir orana göre paylaşıldığı bir yapı söz konusudur (Mohd. Ma'sum Billah, Ghlamallah, & Alexakis, 2019).

Retekâfûl işletme modeli olarak mudârebeye, sermayenin veya katkıların tekâfûl sedanları tarafından sağlandığı ve retekâfûl operatörünün uzmanlığıyla hem risk fonunu hem de yatırım fonunu yönettiği bir kâr paylaşım ortaklığı modeli uygulanmaktadır. Mudarebe temelli bir retekâfûl modeli kapsamında, hem yatırım hem de yüklenim kârlarının nasıl paylaşılacağı önceden belirlenmektedir ve retekâfûl operatörü, sedandan ekstra bir ücret almamaktadır (Yusuf, 2011).

Şekil 3. Mudârebe Retekâfûl İşletme Modeli

Kaynak: (Yassine, Abderrahim, & Mostafa, 2023)

Mudârebe sözleşmesi eksenindeki tekâfûl ve retekâfûl işletme modeli bazı fikhî eleştirilere konu olmuştur. Örneğin; yönetilen fonların teberru temelinde toplanması ve bağışların kar

paylaşımına yönlendirilmesinin amaç itibarı ile çatışması eleştirilmektedir. Diğer taraftan fonun operatöre değil katılımcılara ait olması ve tekâfûl operatörünün teknik kârın yatırıma sevk edilmesinde hakkı olmaması gibi sebeplerle modeldeki kâr paylaşım esasları tenkit edilmektedir. Katılımcıların teberru sözleşmesi kapsamında fona katkı payı sağlamaları aynı zamanda yatırdıkları teberru katkısının yatırım amaçlı gelir elde edilmesi amacıyla kullanılması da problemler olarak zikredilmektedir. Modelin tekâfûl sigortacılığının ilk zamanlarında bankacılık uygulamasında mudârebe göz önünde bulundurularak kullanıldığı düşünülmektedir (Mazahir, 2014). Nitekim IFSB-18 numaralı “Guiding Principles for Retakâful (Islamic Reinsurance)” isimli standartta retekâfûl şirketlerinin işletme modelleri arasında mudârebe retekâfûl işletme modeli yer almamaktadır (*IFSB-18: Guiding Principles for Retakâful (Islamic Reinsurance)*, 2016).

Mudârebe temelli işletme modelinin fikhî açıdan eleştirilmesinin altında yatan sebep esasında tekâfûl ve retekâfûl sözleşmelerinin teberru akitleri olarak temellendirilmeye çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Sigortanın sözleşme konusunun fıkıh alimlerince doğru saptanamamasından ötürü genel eğilim sigortanın yüksek belirsizlik içermesi nedeniyle meşru görülmemesi; gararın teberru akitlerinde sözleşmenin düzenlenmesi açısından fikhî açıdan problem oluşturulmaması ve dolayısıyla bir çıkış noktası olarak tekâfûl sözleşmelerinin teberru olarak değerlendirmesine ve temellendirilmesine yol açmıştır. Nitekim AAOIFI 26 numaralı tekâfûl ve 41 numaralı retekâfûl standartlarının fikhî gerekçelerinde bu duruma ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

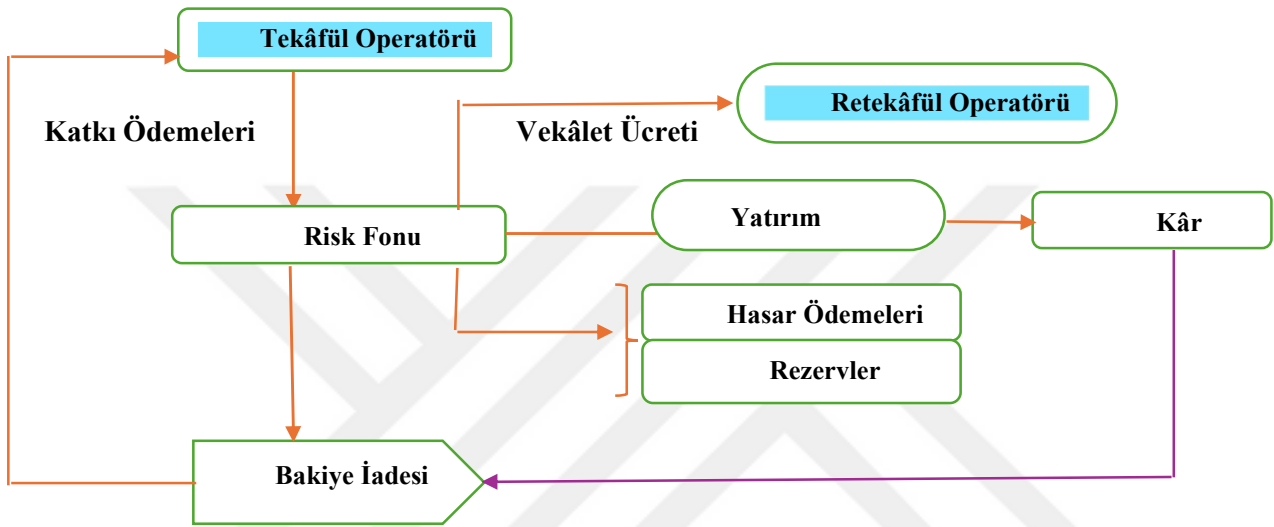
AAOIFI, tekâfûl sözleşmesi ile teknik farklarına rağmen şer‘î açıdan eş değer gördüğü retekâfûl sözleşmelerinin teberru olarak temellendirilmesinin fikhî gerekçesini şu şekilde açıklamaktadır: “Yardımlaşmaya dayalı reasürans meşrudur. Çünkü bu reasürans taraflara karşılıklı mali mükellefiyet yükleyen bedelli sözleşmelere değil yardımlaşma ve bağış esasına dayanmaktadır” (Standard No: 41, 2009). Bu gerekçenin ışığında teberru olarak temellendirilen tekâfûl ve retekâfûl işleyişindeki teknik kârların yatırıma sevk edilmesi ve paylaşılması problemlere ve fikhî eleştirilere yol açmaktadır.

3.5.2. Vekâlet Retekâfûl İşletme Modeli

Vekâlet modeli kapsamında retekâfûl operatörü ile tekâfûl operatörü arasında bir asil- vekil ilişkisi kurulmaktadır. Buna göre retekâfûl operatörü, devredilen riskleri ve katkı paylarını yönetirken bir vekil olarak hareket etmektedir. Retekâfûl operatörü sunduğu bu hizmet karşılığında vekalet ücreti adı verilen ve genellikle ödenen katkı paylarının bir yüzdesi olan bir yönetim ücretine hak kazanmaktadır. Vekalet ücreti önceden kararlaştırılmalı ve retekâfûl

sözleşmesinde açıkça belirtilmelidir. Vekâlet retekâfûl işletme modelinde, retekâfûl katılımcıları retekâfûl fonuna teberru olarak bir miktar katkı payı ödemesi yapmaktadır. Fonla ilgili kâr veya zarar ise tamamen katılımcılara aittir (*IFSB-18: Guiding Principles for Retakâful (Islamic Reinsurance)*, 2016).

Şekil 4. Vekâlet Retekâfûl İşletme Modeli

Kaynak: (Yassine vd., 2023)

Vekâlet retekâfûl işletme modelinin mudârebe modeline göre temel avantajı retekâfûl operatörüne ödenen vekâlet ücretinin retekâfûl operatörü için sabit ve tutarlı bir gelir akışı sağlaması olarak görülmektedir. Öte yandan tekâfûl katılımcıları tarafında yüksek vekâlet ücretlerinin aktarılmasının ve retekâfûl piyasasının sürdürülebilirliği açısından sadece vekâlet ücretinin alınmasının uzun vadeli problemler oluşturabileceği düşünülmektedir (Yusuf, 2011).

Tablo 14. Vekâlet ve Mudârebe Retekâfûl İşletme Modellerinin Mukayesesi

Vekâlet Retekâfûl	Mudârebe Retekâfûl
Vekâlet retekâfûl işletme uygulaması esas itibariyle, katılımcıların asil, operatörün ise katılımcılar adına vekil olarak hareket ettiği bir vekil-asil ilişkisine dayanmaktadır.	Mudârebe uygulamasında ise, katılımcıların sermaye sağlayıcı; operatörün ise girişimci olarak hareket ettiği bir rabbü'l-mâl-mudârib ilişkisi söz konusudur.
Retekâfûl operatörü vekil sıfatıyla, retekâfûl risk fonunun bir kısmını şer'î açıdan uygun yatırım portföylerine aktarmaktadır.	Retekâfûl operatörü mudârib sıfatıyla, retekâfûl risk fonunun bir kısmını şer'î açıdan uygun yatırım portföylerine aktarmaktadır.
Tekâfûl Fonu, katılımcıların gönüllü katkı paylarıyla oluşmaktadır ve katılımcılara aittir.	Tekâfûl Fonu, katılımcıların gönüllü katkı paylarıyla oluşmaktadır ve katılımcılara aittir.
Retekâfûl operatörü, bakiye fazlasından oransal bir pay almamaktadır.	Gelirlerden yatırımla ilgili tüm masraf ve giderler düşüldükten sonra önceden kararlaştırılmış bir orana dayalı olarak tekâfûl katılımcıları ve retekâfûl operatörü arasında paylaşılmaktadır.
Retekâfûl operatörü, retekâfûl fonunun yönetimi için sözleşmenin başlangıcında sunduğu hizmetler karşılığında bir ücret almaktadır; öte yandan bu ücrete teşvik olarak eğer varsa bakiye fazlasından tahakkuk ettirilen bir performans ücreti de dahil edilebilmektedir.	Retekâfûl operatörü hem yatırım getirisinden hem de gerçek yönetim giderlerinin ve işletme maliyetlerinin düşüldüğü bakiye fazlasından pay almaktadır.

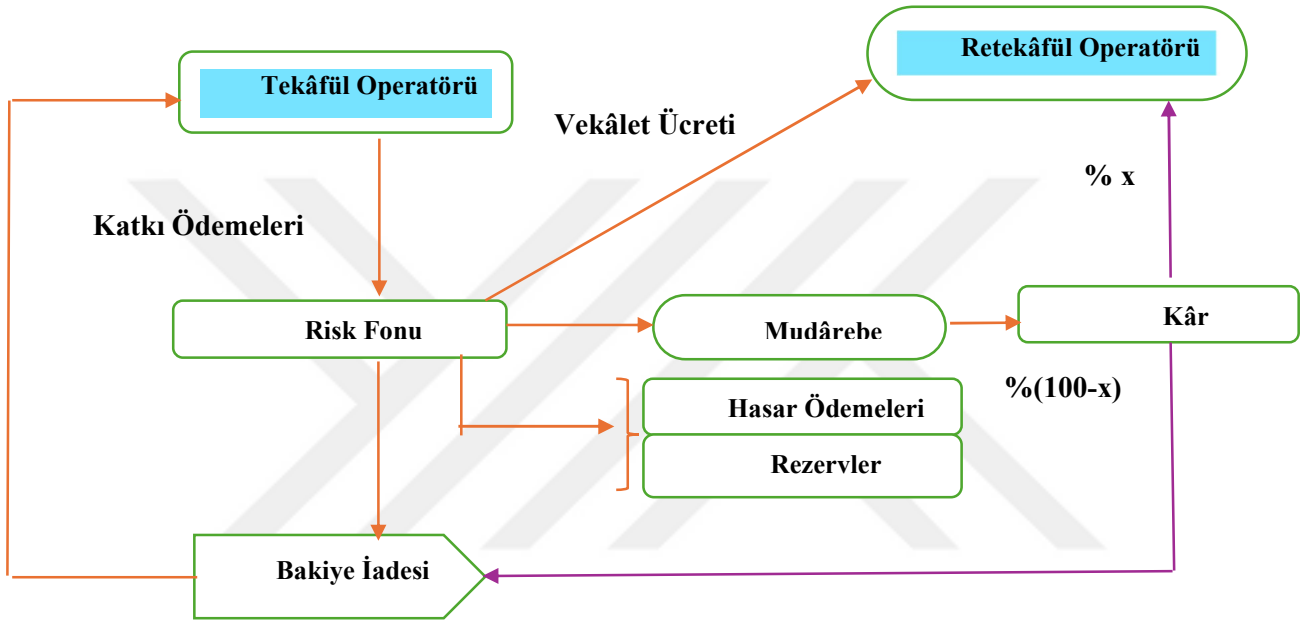
Kaynak: (A. U. Ahmad, Mahbob, & Ayub, 2015)

3.5.3. Vekâlet & Mudârebe Karma Retekâfûl İşletme Modeli

Karma model olan vekâlet & mudârebe retekâfûl işletme modeli hem mudârebe hem de vekâlet işletme modelinin avantajlı taraflarını bir araya getirmektedir. Malezya'da bazı İslam alimleri tarafından en efektif ve fikhî açıdan uyumlu retekâfûl modeli olarak kabul edilmektedir. Buna paralel olarak, Malezya'da faaliyet gösteren üç lisanslı retekâfûl operatörü olan Munich Retakaful, ACR Retakaful ve Malaysian National Retakaful (MNR) tarafından bu model uygulanmaktadır (Yusuf, 2011). Ayrıca, ABD menşeli ve hayat branşında hizmet veren global bir şirket olan RGA Malezya Labuan şubesi de 2009 yılından itibaren retekâfûl penceresi vasıtasıyla hizmet vermektedir ve retekâfûl işletme modeli olarak vekâlet & mudârebe karma retekâfûl işletme modelini uygulamaktadır ("Retakaful", 2024).

2011’den itibaren retekâfûl hizmet sağlayıcısı olarak faaliyet gösteren Mısır menşeli Africa Retakaful Company (Africa Retekâfûl) de işletme modeli olarak vekâlet & mudarebe esaslı karma bir model benimsemiştir. Şirketin retekâfûl operasyonu fiili olarak vekâlet esasına dayanırken yatırımlar için mudarebe modeli esas alınarak yatırım kârı katılımcılarla paylaşılmaktadır (“African Reinsurance Corporation”, 2024).

Şekil 5. Vekâlet- Mudârebe Karma Retekâfûl İşletme Modeli

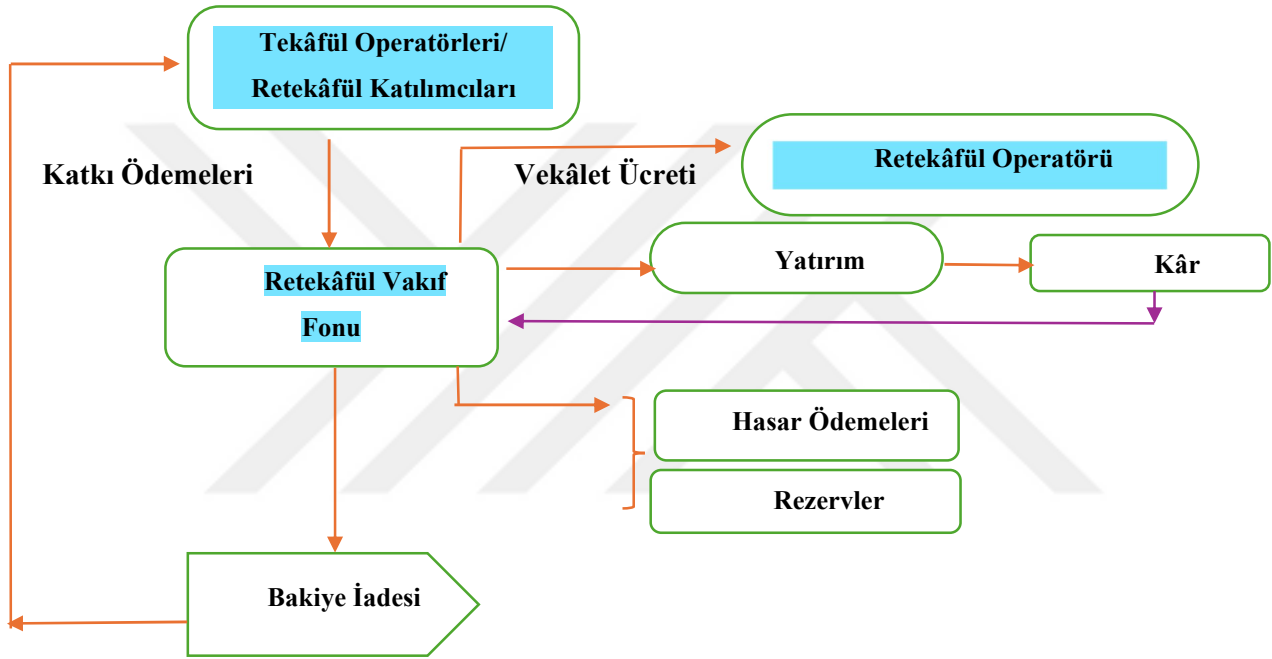
Kaynak: (Yassine vd., 2023)

3.5.4. Vekâlet-Vakıf Karma Retekâfûl İşletme Modeli

Vekâlet modelinin işleyişi takip edilmesine rağmen vekâlet-vakıf retekâfûl işletme modelinde katılımcılarının öncelikle başlangıç sermayesini oluşturacak bir vakıf fonu oluşturmaları gerekmektedir. Retekâfûl operatörleri vakfı belirlenmiş kurallara uygun olarak yönetmek için vekil olarak hareket etmektedir. Vakıf fonu şer‘î açıdan uygun yatırım araçlarına yatırılmaktadır, yatırım geliri ise retekâfûl vakıf fonuna aktarılmaktadır. Retekâfûl operatörleri yatırım gelirinden pay almadıkları gibi kendilerine herhangi bir teşvik ücreti de ödenmemektedir. Bunun yerine, kendilerine vakıf fonundan bir vekâlet ücreti ödenmektedir (A. U. F. Ahmad vd., 2016).

Vekâlet ve vakıf sözleşmelerine bütünleşik olarak bina edilen vekâlet-vakıf retekâfûl işletme modeli ilk olarak Malezya merkezli Swiss Re Retakaful tarafından benimsenmiştir. Bu işletme modeli sonrasında AAOFI ve BNM Şer'î Danışma Kurulu (SAC) tarafından onaylanmıştır. Pakistan, Güney Afrika ve Orta Doğu'daki tekâfûl operatörleri tarafından da kullanılan modelin, şer'î uyum ekseninde bir tekâfûl sistemi geliştirmek için en pratik işletme modeli olduğu düşünülmektedir (Ahmad vd., 2016).

Şekil 6. Vekâlet-Vakıf Karma Retekâfûl İşletme Modeli

Kaynak: (Iranya, 2018)

3.5.5. Vedia Retekâfûl İşletme Modeli

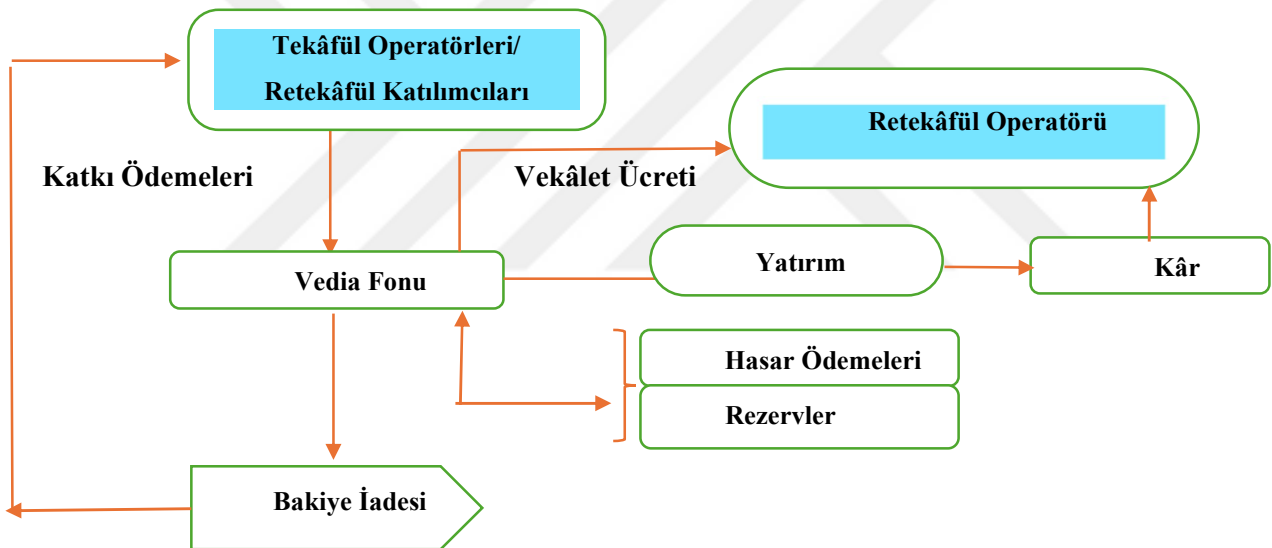
Vedia retekâfûl işletme modelinin temelinde vedia yani emanet sözleşmesi yatmaktadır. Vedia, iki taraf arasında yapılan bir mevduat sözleşmesidir. Taraflardan biri müdi, diğeri ise emanetçidir. Sözleşmede mudi, emanet amacıyla mevduat yatırmaktadır. Vedia retekâfûl işletme modeli, mülkiyeti açıkça ve net bir şekilde tanımlanan vedia fonu uygulamasının dışında diğere retekâfûl modellerine benzemektedir (Mohd. Ma'sum Billah vd., 2019).

Vedia retekâfûl modeli diğere retekâfûl modellerine alternatif olarak geliştirilen ve ISRA tarafından MNRB Retakaful iş birliği ile şer'î uyum ekseninde tasarlanmıştır. Retekâfûl işleyişi çerçevesinde, tekâfûl operatörleri (sedanlar) bir grup olarak retekâfûl operatörünü bir vekalet

ücreti karşılığında vedia fonuna yatırılan parayı yönetmesi ve muhafaza etmesi için görevlendirmektedir. Bu modelin farkı, tekâfül operatörleri tarafından ortak havuzda toplanan paranın bağış değil bir emanet olarak kabul edilmesidir (M. A. J. Ahmad, 2010).

Vedia retakâfûl işletme modelinde tekâfül operatörleri, bakiye fazlası da dahil olmak üzere tüm tekâfül fonunun sahibidir. Tekâfül operatörleri katılımcılar arasında karşılıklı yardımlaşma ilkesi gözetilerek hasar ödemelerini ve diğer masrafları vedia fonundan karşılamaktadır. Öte yandan tekâfül operatörleri retakâfûl operatörüne fonun bir kısmını kullanma ve yatırım yapma yetkisi vermektedir. Bu modelde retakâfûl operatörünün gelir kaynağı yönetim ücreti ve yatırım kârıdır. Bu model çerçevesinde yatırım kârı münhasıran retakâfûl operatörüne aktarılmaktadır (M. A. J. Ahmad, 2010).

Şekil 7. Vedia Retekâfûl İşletme Modeli

Kaynak: (Yusuf, 2011)

3.5.6. Teysir Retekâfûl İşletme Modeli (Türkiye Modeli)

Katılım sigortacılığı için geliştirilen teysir (kolaylık modeli), Türkiye'nin ilk retakâfûl operatörü olan Türk Katılım Reasürans A.Ş. işleyişinde tercih edilen retakâfûl işletme modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. (*Türk Katılım Reasürans 2023 Faaliyet Raporu*, 2023). Türk Katılım Reasürans şirketi, dünyadaki retakâfûl şirketlerinin uyguladığı mudârebe, vekâlet ve karma modelleri esas almamakta, Türkiye Modeli olarak belirtilen teysir modeli çerçevesinde faaliyetlerini yürüteceğini açıklamaktadır. Buna göre, Danışma Komitesi nezaretinde dinen meşru olan konu ve risklerin teminat altına alındığı, finansal varlıkların katılım esasları

çerçevesinde yönetildiği faaliyetlerde bulunmaktadır (*Türk Katılım Reasürans 2021 Faaliyet Raporu*, 2022).

Teysir modeli teberru akitleri ekseninde uygulanan ve risk fonlarının ayrıştırılmasına dayanan diğer retekâfûl modellerinden farklı olarak: i) Hibe esaslı değildir; ii) Vekâlet ücreti veya mudârebe kâr paylaşım yöntemleri söz konusu değildir; iii) Sermayedar fonları ayrıştırılmamaktadır, iv) Tüzel kişiliği haiz risk fonu kurulmamaktadır; ve v) Bakiye iadesi veya katılımcıların risk fonuna gönüllü bağışı uygulamaları yer almamaktadır (SEDDK, 2022). Teysir modeli IFSB tarafından retekâfûl şirketleri için düzenlenen standartlarda kabul gören işletme modelleri arasında henüz yer almamaktadır (*IFSB-18: Guiding Principles for Retakâful (Islamic Reinsurance)*, 2016).

Teysir modeli, konvansiyonel şirketlerinin işleyişi açısından benzerlikler göstermekle birlikte, retekâfûl şirketlerinin öncelikli prensipleri gözetilmektedir. Risk fonunun yönetimi, yatırım kârı ve bakiye fazlası retekâfûl operatörüne aittir ancak sigorta katılımcılarına teknik kâr dağıtılması da SEDDK ilgili sektör duyurusu uyarınca mümkündür (SEDDK, 2022). Bu işletme modelinde diğer retekâfûl modellerinin aksine retekâfûl operatörünün şirket varlığından bağımsız bir risk fonu oluşturulmamaktadır. Retekâfûl katılımcıları olan tekâfûl operatörleri kendi tekâfûl risk fonlarını güvence altına almak amacıyla retekâfûl risk fonuna katkıda bulunarak operatör şirketin yönetimindeki risk fonunu oluşturmaktadır. Hasar ödemeleri ve diğer masraflar retekâfûl operatörü ile düzenlenen sözleşme çerçevesinde risk fonundan karşılanırken sigortalama kârı tekâfûl katılımcılarına dağıtılmamaktadır. Ayrıca, retekâfûl operatörleri uygulanan operasyon çerçevesinde retekâfûl komisyonuna hak kazanmaktadırlar (SEDDK, 2022).

Teysir modelinin fikhî gerekçesinin arka planında 07/04/2005 tarihli Din İşleri Yüksek Kurulu'nun sigortaya yönelik fetvası yer almaktadır. Buna göre sigorta sözleşmesi modern bir sözleşme olup özü itibarı ile garar, meysir ve riba içermediğinden caiz olarak değerlendirilmiştir ("Sigortanın Dini Hükümü", 2005). Diğer tekâfûl ve retekâfûl modelleri sözleşmenin teberru olarak temellendirilmesinden kaynaklı olarak hesapların ve fonların ayrıştırılmasını gerektirmektedir, öte yandan fonun bir kısmının yatırıma sevk edilmesi, kârın paylaşılması gibi hususlarda ihtilaflara ve eleştirilere konu olmaktadır. Teysir modelinde ise sigorta ve reasürans fikhîen teberru olarak değerlendirilmediğinden işletme modeli olarak uygulanması kolay ve pratiktir.

Teysir modeli henüz AAOIFI ve IFSB fıkıh kurullarınca ilgili standartlarda yer almamaktadır. Ancak, SEDDK Türkiye katılım sigortacılığı uygulamasında kullanılması öngörülen modeli İslam ülkelerinde önemli sektör temsilcilerine ve kurumlara tanıtım

faaliyetleri yürütmektedir. Yapılan çalışmalarla ilgili duyurular SEDDK resmi web sitesi üzerinden yapılırken, Türkiye modelinin olumlu karşılandığı belirtilmektedir (“Teysir Modeli İslam Aleminde Olumlu Karşılık Buldu - Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK)”, 2024).

3.6. Retekâfûl Uygulamalarında Fıkîhî Temellendirmeler

Günümüz İslâm hukukçuları, İslâmi esaslarla yürütülen karşılıklı iş birliğine dayanan reasüransın yasallığı konusunda görüş birliği içindedir. Tüm İslami fıkîh akademileri, şer‘î danışma kurulları, İslami finans kuruluşları ve bankalar, tekâfûl operatörleri arasındaki iş birliği temelinde yürütülen reasüransın meşruiyetini onaylamışlardır. Retekâfûl sözleşmesinin, tekâfûl operatörlerinden sağlanan karşılıksız teberru (bağış) ödemeleri esasına dayanması dolayısıyla garar unsuru bertaraf edilmektedir (Burhan Arbouna, 2000).

Toplumsal hayatın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, iktisadi olarak bireylerin ve kurumların risk yönetimlerini sağlamasına ve bu da modern anlamda sigorta güvencesinin önemine işaret etmektedir. Özü ve amaçları itibari ile İslam dininin tavsiye ettiği değerlerle ve amaçlarla oldukça örtüşen sigortayla ilgili tartışmaların sebebi büyük ölçüde sigorta konusunu doğru zemine oturtamamaktan kaynaklanmaktadır. Modern hukukta ivazlı akit olarak nitelendirilen sigortanın fıkîhî açıdan meşruiyyeti büyük ölçüde garar üzerinden tartışılmış ve alternatif olarak geliştirilen tekâfûl ve retekâfûl garar unsurunun etki etmediği teberru sözleşmesine bina edilerek temellendirilmiştir (Hacak, 2022).

İlk tekâfûl şirketleri 1979 yılında kurulmuş olsa da sektörün meşruiyeti ve gelişmesinin arka planında büyük ölçüde 1985 yılında Uluslararası İslam Fıkîh Akademisi’nin risk paylaşımı ve karşılıklı yardımlaşmaya dayalı tekâfûl sistemi için verdiği fetva yer almaktadır (A. Alshammari & Altwijry, 2023). IIFA kararında da belirtildiği üzere, tekâfûl yapısı ve işleyişine ilişkin şer‘î ilkeler, retekâfûl yapısı ve işleyişi için de aynı şekilde geçerlidir. Retekâfûl operasyonları riba, meysir ve garar gibi unsurlardan kaçınmak üzere yapılandırılmıştır (A. U. F. Ahmad vd., 2016).

IIFA, tekâfûl sigortacılığının İslam hukukuna uygunluğunu onayladığı 9 numaralı kararı ile aynı zamanda ticari sigortaların garar unsuru sebebiyle haram olduğunu fakat teberru ve karşılıklı yardımlaşmaya dayalı tekâfûl ve buna bağlı geliştirilen retekâfûl uygulamalarının caiz olduğunu açıklamıştır. Tekâfûl sisteminin retekâfûl uygulamaları ile birlikte İslam ülkelerinde yaygınlaşması açısından bu kararın referans etkisi büyüktür (Uluslararası İslam Fıkîh Akademisi, 2021).

Tekâfûl ve retekâfûl modern hayatın ihtiyaçlarına binaen geliştirilmiş İslami eksende planlanan bir risk yönetimi anlayışı olması sebebiyle değerlidir ve Müslüman toplumlar açısından önem taşımaktadır. Ancak fikhî temellendirilmesinin teberra üstüne inşa edilmesi mantıksal açıdan çıkmazlara, teknik açıdan zorluklara ve fikhî tartışmalara neden olmaktadır. Sigorta akdinin konusu değerlendirildiğinde sigortanın: i) İki tarafa borç yükleyen bir akit olduğu; ii) Sigortacının borcunun sigorta himayesini sağlamak iken sigortalının borcunun prim ödemesi olduğu; iii) Tarafların yüklendiği edimlerin akit düzenlendiği anda karşılandığı; ancak önce pasif, riziko gerçekleştikten sonra aktif olduğu; iv) Sigorta sözleşmesinin iki tarafı ilgilendiren klasik bir ivazlı sözleşmeden çok farklı olduğu; v) Sosyal nitelikli bir sözleşme olarak nitelendirilmesi gerektiği, vi) Dolayısıyla sigorta himayesinin hizmet yükümlülüğünü de barındırdığı hususları sigortanın meşruiyyeri açısından önem arz etmektedir (Hacak, 2022).

AAOIFI tarafından yayınlanan 2009 yılında kabul edilen 41 numaralı “İslami Reasürans (Retekâfûl) Standardı”, retekâfûl uygulamalarının şer‘î gerekliliklerini açıklamakta ve konvansiyonel reasürans uygulamalarından farklarını ortaya koyarak İslami finans kuruluşlarına yol göstermektedir (*Standard No: 41*, 2009).

AAOIFI tarafından retekâfûl standardında yer alan genel ihtiyaç dolayısıyla zaruret sayılabilecek durumlarda konvansiyonel reasürörlerle üst risk devrine verilen izin bu uygulamaları meşru hale getirmiştir. Ancak, bu izin geçici süreyle ve genel ihtiyaç nedeniyle zaruret sayılabilecek şartlarda fıkhen uygun görülmüştür. Retekâfûl standarda göre bir tekâfûl şirketinin retekâfûl/katılım reasürans programını oluştururken maksimum düzeyde katılım esaslı retekâfûl şirketlerini tercih etmesi gerekmektedir. Konvansiyonel reasürans hizmetinin alınması ise zarureten bazı şartlar dairesinde caiz olarak nitelendirilmektedir. Buna göre uygulamalar sınırlı ve geçici meşruiyyet taşımaktadır; dolayısıyla her defasında tekâfûl şirketleri bünyesindeki danışma kurulu anlaşma yapılmadan önce bu durumu takip etmesi ve anlaşmaların kurulun onay ve kabulüne tabi olması gerekmektedir. İlaveten reasürans şirketi için ayrılan ihtiyatlar faizli enstrümanlarda değerlendirilememekte ancak risk paylaşımı esasına göre işletilebilmektedir (*Standard No: 41*, 2009).

Klasik fıkıh kaynaklarında zaruret; kişinin yasaklanmış bir şeyi tüketmediği takdirde helâk olma veya helâke yaklaşma durumuna ulaşması olarak değerlendirilmiş, dolayısıyla zaruret çerçevesinde haram olan şeyin tüketilmesi mübah kılınmıştır. Özülden dolayı caiz hale gelen şey ise özrün ortadan kalkmasıyla hükmünü kaybetmektedir. Bu duruma örnek olarak teyemmümün, su bulunması durumunda namaza girmeden önce geçersiz hale gelmesi verilmiştir (es-Süyûtî, 1983).

Zaruret genel kurallara uymanın aşırı zorluğa, hatta ölüme veya yaralanmaya neden olabileceği şartlarda uygulanan istisnai durum olarak kabul edilmektedir. Bu istisnai uygulamanın kaynağı ise, aşırı açlık veya susuzluk karşısında haram yiyecek veya içecek tüketmeye izin veren ayet ve hadislerle dayanmaktadır (Çalış, 2013). Zaruret, can tehdidi neticesinde haram bir unsurun mübah kılındığı kısa süreli istisnai izinlerdir. Bu açıdan bakıldığında zaruret olarak değerlendirilen bu uygulamanın tartışmaya açık olduğu söylenebilmektedir. İlaveten, AAOIFI standartları, sektör paydaşları açısından rehber niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla, zaruret olarak temellendirilen herhangi bir konu için standartların piyasa şartlarına göre sürekli revize edilmesi gerekmektedir. 2009 tarihli retekâfûl standardının da retekâfûl operatör sayı ve kapasitesinin arttığı düşünülürse yeniden gözden geçirilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Geleneksel sigortanın ve reasürans işlemlerinin garar, meysir ve riba gibi yasaklanmış unsurları içerdiği yönündeki fetva kararları tekâfüle ve dolayısıyla retekâfüle yönelimi arttırmıştır. Malezya Ulusal Dini Konseyi 1974 yılında, belirtilen nedenlerden dolayı geleneksel sigortanın ve reasüransın caiz olmadığına dair bir fetva yayınlamıştır. Bu fetvada; geleneksel sigortacılıkta işletmelerin fonlarının çoğunu devlet tahvilleri ve özel borç senetleri gibi faize dayalı menkul kıymetlere yatırması nedeniyle kararın ana gerekçesi riba ile ilgili olmuştur (Mohd Ma'Sum Billah, 2019). Malezya'da son olarak Merkez Bankası Bank Negara Malaysia'nın (BNM), 15 Aralık 2022 tarihinde kamuoyuna sunup 03.01.2024 tarihinde kabul etmiş olduğu "Hacet ve Zaruret" isimli belge, İslami finans kuruluşlarına yönelik şirketlerin mali gücü ve likidite yeterliliği gibi rasyoları da dikkate alarak bazı parametreler belirleyerek fikhî olarak temellendirilen genel ihtiyaçların zaruret olarak değerlendirilmesi ve konvansiyonel finansla iş birliği yapılmasına yönelik farklı bir bakış açısı getirmiştir. Hacet ve Zaruret, İslami finans kuruluşunun karşılaştığı olumsuz koşullar altında, sektörü ilgilendiren genel zararı önlemek ve nihayetinde genel fayda elde etmek için ortaya konulan istisnai uygulamalardır. BNM Merkezi Şer'î Danışma Kurulu denetimine sunulan ve vaka bazlı uygulamaları hedefleyen bu belge konuya ilişkin parametreleri içermektedir (*Hajah and Darurah Policy Document*, 2024).

"Hacet ve Zaruret" isimli belgede ihtiyaçlar kategorilere ayrılarak aşamalı olarak incelenmiştir. Şer'î kurul ilgili işlemlerin parametre yeterliliklerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirerek İslami finans kuruluşuna objektif karar ve tavsiyeler vermekle sorumlu tutulmuştur. Bu belgeye göre Hacet 1, Hacet 2 ve Zaruret durumları için açıklanan ön koşullar

arasında ciddi bir zorunluluk hissedilmesi ve şer'î uyumlu alternatiflerin yokluğu veya bulunamaması maddeleri yer almaktadır (*Hajah and Darurah Policy Document*, 2024).

Hacet 1 kategorisi, umûmü'l-belvâ yani güçlüğünden dolayı kaçınılması güç olan ve ticari örf haline gelen durumlarda merkezi şer'i danışma kurulu tarafından istisnai şekilde izin verilen uygulamalar için kullanılmaktadır. Bu izinler merkezi şer'i danışma kurulunun yeni bir beyanına kadar geçerlidir. Belgede Hacet 1 kategorisine örnek olarak döviz sarf işlemlerindeki sözleşme taraflarının işlemlerini hemen peşin ve vadesiz olarak gerçekleştirmesi gerekliliği kuralına istinai olarak; SAC mevcut finansal sistem bağlamında bu işlemlerin operasyonel kısıtlamalar nedeniyle hemen gerçekleştirilememesinden dolayı bir karar vermiştir. Buna göre işlem sözleşme tarihinden iki (2) gün sonra gerçekleştirebilir, zira bu ticari bir teamül olarak kabul edilmiştir (*Hajah and Darurah Policy Document*, 2024).

Tekâfûl şirketlerinin konvansiyonel reasürörlere risk devretmesi Hacet Tip 2 olarak değerlendirilmiştir. Hacet 2 kategorisindeki işlemler için şu parametreler söz konusudur: i) Zorluk, genel kabul gören ticari teamülden kaynaklanmamaktadır. ii) Zorluk belli kişiler veya kurumlar için geçerli olup zaruret derecesinde olmamalıdır. iii) Bu işlemler, belirli koşul ve limitler dahilinde geçerlidir. iv) Bu işlemler, zorluğun derecesine ve büyüklüğüne göre orantılı ve geçici süreyle geçerlidir (*Hajah and Darurah Policy Document*, 2024). Merkezi danışma kurulu SAC bu izin ve kararlarda tek yetkili kurumdur.

Malezya özellikle merkezi şer'î yönetim konusunda gerçekleştirdiği regülasyonlarla İslami finans sektörüne öncülük etmektedir. “Hacet ve Zaruret” isimli belge, uygulamaların gelişigüzel gerçekleştirilmesinin önüne geçerek İslami finans işlemlerinde standartlaşmayı pekiştirmektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de katılım finans uygulamalarına yönelik planlanan düzenlemelerde, Malezya’da yürütülen standart ve programların incelenmesi ve ülkemize özgü mevzuatlar oluşturulurken bu düzenlemelerden faydalanılmasının olumlu etki edeceği öngörülmektedir.

Standardizasyon eksikliği İslami finans kuruluşlarında işlem maliyetlerinin artmasına ve dolayısıyla rekabet gücünün azalmasına yol açmaktadır. Piyasa analistleri ve uzmanlar, özellikle şer'î yönetim uygulamaları açısından belirlenecek parametrelerin ve standartların İslami finansın geleceği açısından kilit rol oynayacağını savunmaktadır. Geleneksel reasürörlerle iş birliği konusu genel kabul gören AAOIFI şer'î standartları doğrultusunda yürütülmelidir. Öte yandan, her şirketin reasürans politikası kendi finansal kabiliyeti ve gücü ile ilişkilidir. Bu çerçevede tekâfûl operatörleri konvansiyonel reasürans şirketlerine olan bağımlılığını aşamalı olarak azaltmalı ve reasürans ihtiyacını yıllık olarak gözden geçirmelidir (Burhan Arbouna, 2000).

Tekâfûl operatörleri retekâfûl plan ve programlarını yürütürken: i) Konvansiyonel reasürans şirketleri ile çalışma hacmini minimize ederken retekâfûl operatörleriyle çalışma hacmini olabildiğince arttırmaya çalışmalıdır. Zira, retekâfûl imkanı mevcut iken konvansiyonel reasüransın tercih edilmesi caiz değildir. Retekâfûl operatörleri ile çalışma konusunda bir kısıt olduğu durumlarda ise konvansiyonel reasürörlere başvurabilirler. Çünkü zaruretlar kendi miktarınca takdir olunur. (Mecelle Md.22) ; ii) “Hacetin zaruret menzilesinde olması” (Mecelle, Md. 32) ve “zaruret kendi miktarıyla takdir olunur” (Mecelle Md.22) kaidelerinin gereği konvansiyonel reasürörlerle olan sözleşmeler minimum süreyle geçerlidir. Konvansiyonel reasürörlerden teminat sağlanması konusunun her yıl tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, tekâfûl şirketinin finansal gücü ve reasürans ihtiyacı değerlendirilerek danışma kurulunun onayı dahilinde konvansiyonel reasürans iş birliği geçici süreyle izne tabidir. iii) Konvansiyonel reasüröre ödenecek prim tutarının asgari tutulması gerekmektedir. Bu amaçla, konvansiyonel reasürans şirketlerinden teminat sağlanırken bölüşmeli prim devri öngören anlaşma yöntemlerinin mecbur kalınmadıkça tercih edilmemelidir. iv) İlâveten, tekâfûl şirketi, mülkiyeti konvansiyonel reasüröre ait olan ihtiyati rezervler için faiz ödeme taahhüdünde bulunamazken, aralarında kâr paylaşımı esaslı bir anlaşma dahilinde reasüröre ait rezervlerin bir kısmı tekâfûl şirketi tarafından mudârebe veya yatırım vekâleti vasıtasıyla işletilebilir (Celûlî, 2015).

Retekâfûlün fikhî açıdan temellendirilmesi tekâfûlde olduğu gibi konvansiyonel sigorta ve reasürans sözleşmelerinde tereddüt oluşturan riba, garar, cehâlet vb. unsurların bertaraf edilmesi fikrine dayanmaktadır. Bu çerçevede retekâfûlün de yardımlaşma esasına dayanan bir akit olarak görülmesi öne çıkmaktadır. Toplanan fonların yönetilmesi ve işletilmesi de mudârebe, müşâreke ve vekalet gibi meşru akitlere dayandırılmaktadır. Bu temellendirme, teorik olarak sağlıklı görülebilmektedir. Ancak, pratikteki uyuşmazlığı objektif bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Nitekim ne tekâfûlde ne de retekâfûlde tarafların maksadı yardımlaşma, teberru ve/veya ortaklık değildir. Bu nedenle akdin teberru temeline dayandırılması şekli kalmaktadır. Mecelle’de “Akitlerde itibar makasid ve meaniyedir, elfaz ve mebaniye değildir.” külli kaidesinde ifadesini bulduğu gibi akitlerin hükmünü tespit etmede asıl olan tarafların maksadı ve akdin doğurduğu sonuçlardır (Ali Haydar Efendi, 2020). Bu açıdan bakıldığında sigorta akitlerinde asıl amaç risk yönetimi ve riske karşı güvence satın almaktır. Şu halde tekâfûlde ve retekâfûlde akdin konusunu güven satın almak şeklinde tespit etmek daha isabetli olmaktadır (Al-Khalîlah, 2014).

Günümüz şartları ve gereksinimleri dikkate alındığında sigortanın finansal işlevlerinin olduğu ve akitlere konu alabileceği aşîkardır. Sigorta akitlerini güvence alımı şeklinde tasavvur

ettiğimizde fikhî uygunluk açısından akitle ilgili bir problem kalmamaktadır. Bununla birlikte toplanan fonların nerede ve nasıl nemalandırıldığı fikhî uygunluk bakımından önemlidir. Akdin sıhhati bakımından değilse de toplanan fonların gayri meşru yatırım araçlarında değerlendirilmesi konvansiyonel sigorta uygulamalarını mahzurlu hale getirmektedir. Akdin asli bir unsuru olmamakla birlikte geleneksel sigorta akitlerinde faizli bir sistemin/yapının dolaylı olarak desteklenmesi bile bu duruma tek başına yeter sebeptir. Dolayısıyla, tam anlamıyla fıkha uygunluğun sağlanması için fonların meşru yatırım araçlarında değerlendirilmesi zorunluluk arz etmektedir. Tekâfûlde olduğu gibi retekâfûlün en önemli farkı da burada ortaya çıkmaktadır. Netice itibariyle retekâfûlün meşruiyeti açısından 3 temel kriter söz konusudur: i) Gerek tekâfûl şirketinin gerekse de retekâfûl şirketinin topladığı fonlar faizsiz piyasa araçlarında değerlendirilmelidir; ii) Gayri meşru iktisadi kıymetleri (içki, kumar, faizli vb. yerler) sigortalayan şirketler retekâfûl teminatı kapsamı dışında tutulmalıdır; ve iii) Tüm operasyonel işlemler gerçekleştirilirken şirket bünyesinde oluşturulması zorunlu Şer'î Danışma Kurulu'ndan önceden görüş ve onay alınmalıdır.

3.7. Değerlendirme ve Öneriler

Günümüzde İslam ülkelerinin çoğunda münhasır kapsamlı retekâfûl mevzuatlarının eksikliği hissedilmektedir. Zira bahse konu ülkelerin retekâfûl faaliyetleri konvansiyonel sistemle birlikte yürütüldüğünden yapısı gereği uluslararası nitelik taşıyan retekâfûl ve reasürans uygulamalarında fonların işletilmesinden uyuşmazlıkların çözümüne birçok konuda karmaşıklık ortaya çıkmaktadır. Retekâfûl faaliyetlerini İslami esaslar dairesinde yönetebilmek ve düzenlemelerin bağlayıcılığı için özel olarak tasarlanmış mevzuatların geliştirilmesi önemlidir; öte yandan bu durum potansiyelini henüz gerçekleştirememiş tekâfûl sistemi açısından da tetikleyici bir adım olabilir (Burhan Arbouna, 2000).

Türkiye katılım sigortacılığının toplam sigortacılık içerisindeki payı yaklaşık %5 seviyesinde seyretmektedir (Türkiye Sigorta Birliği, 2022). Nitekim tek retekâfûl operatörü olarak faaliyet gösteren Türkiye Katılım Reasürans A.Ş., Türkiye reasürans piyasasında yaklaşık 872 milyon TL net prim üretimi ile %5'lik paya sahip olmuştur (*Türk Katılım Reasürans 2023 Faaliyet Raporu*, 2023). Dolayısıyla bu oranın arttırılması için, katılım sigortacılığı okur yazarlığının arttırılmasına yönelik çabalar ve katılım finansın en büyük farkı olan şer'î yapılanmanın güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Katılım sigorta şirketlerinin bünyelerinde bir danışma kurulu bulundurma zorunluluğu söz konusudur. Buna rağmen finansal dış denetimi BDDK sağlarken, şer'î dış denetim gerçekleştirilmemektedir. Katılım finans kanun tasarısı ile gündeme alınan bu hususun değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi

katılım sigortacılığı açısından kritiktir (Katılım Finans Kanunu Teklifi, 2023). Katılım finans kanunu teklifinde şer'î yönetim konusunda bazı adımlar atılması hedeflenirken, katılım sigortacılığı açısından retakâfûl uygulamalarına yönelik ilkeler eksik bırakılmıştır (Katılım Finans Kanunu Teklifi, 2023).

Türkiye'de kanun nispetinde belirlenecek ilkeler elbette katılım sigortacılığının gelişimini destekleyecektir. Malezya'da da Türkiye gibi ikili bir yapı söz konusudur. Ancak Müslüman nüfus oranı Türkiye'ye oranla çok daha düşük kalmasına rağmen tekâfûl sigortacılığı ve retakâfûl uygulaması adına atılan adımlar ve yasal çerçeve oldukça ileridir. Retakâfûl operatörlerinin finansal raporlamalarının yanında şer'î kurulun da şer'î uyumu ve hedefleri değerlendirdiği raporun kamuya sunulması kayda değer bir uygulamadır (Malasian Re, 2024). Öte yandan retakâfûl işlemlerinde şer'î yapılanmayı güçlendirecek standartların belirlenmesi sektöre güveni arttırmaktadır. Benzer bir yapılanma söz konusu olduğu için Malezya uygulaması değerlendirilerek Türkiye'ye özgü retakâfûl standartları oluşturulabilir ve kanun teklifine eklenebilir.

Tekâfûl sigortacılığının gelişiminin önündeki en önemli engellerden biri konvansiyonel sigortacılıktan farkı yok imajının yaygın olmasıdır. Dolayısıyla, katılım sigortacılığı açısından itibar kaybı ve dolayısıyla varlık tehdidi oluşturan şer'î uyumsuzluk riskinin önlenmesi için dış denetimin de dahil olduğu profesyonel bir şer'î yönetim yapısı gerekmektedir. Ayrıca retakâfûl uygulamaları ile konvansiyonel sistemle bağ oluşturan konvansiyonel risk devri uygulamalarında belli başlı kıstaslar ölçüsünde fikhî kurulların daha aktif rol oynaması gerekmektedir. Bu sayede caiz olmadığı vurgulanan konvansiyonel finans iş birliğinin sınırlandırılması sağlanarak katılım sigortacılığı uygulamalarının toplum nezdinde kredibilitesi arttırılacak ve potansiyel büyüme desteklenecektir (Aydın, 2024).

Retakâfûl operasyonlarında ve şer'î yönetim konusunda her alanda olduğu gibi uzmanlığa büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Uygulayıcıların bu manada fıkıh kurulu ile her açıdan iş birliği yapması gerekmektedir. Öte yandan danışma kurulunun teknik açıdan karmaşık operasyonlar söz konusu olduğunda ayrıntılı olarak bilgilendirilmesi ve teknik bilgi konusunda rehber olabilecek personelin daimi katılımcı olarak fikhî kararların verildiği toplantılarda yer alması operasyonlarda ideale yaklaşılmaya katkı sağlayacaktır (Burhan Arbouna, 2000).

2009 tarihli AAOIFI 41 numaralı retakâfûl standardı tekâfûl operatörleri için rehber niteliği taşımaktadır. Bu çerçevede retakâfûl uygulamalarında öncelikli olarak retakâfûl şirketlerinin tercih edilmesi, konvansiyonel reasürörlerle iş birliği yapılacak ise bu oranın sınırlı tutulması, her yıl gözden geçirilerek tekrar değerlendirilmesi ve tüm bu uygulamalarda tekâfûl şirketlerinin fıkıh kurullarının onayı ve tavsiye kararlarının etkili bir şekilde yürütülmesi önem

arz etmektedir. Öte yandan aradan geçen 15 yıla rağmen konvansiyonel reasürans şirketlerinden hizmet alınması pratiği sektörün gelişmesine ve retekâfûl şirketlerinin sayıca ve kapasite bakımından artmasına rağmen devam etmektedir. Dolayısıyla, ilgili standardın da güncellenmesi ve bu işlemlerde en azından oransal bir sınırlandırılmaya gidilmesi retekâfûl sektörünün desteklenmesi açısından önemli bir adım olacaktır. Ülkelerin kendi mevzuatlarında bazı düzenlemeler yer almasına rağmen, konvansiyonel reasürörlerle çalışmayı düzenleyen genel parametreler veya retekâfûl şirketlerini önceleyen oransal bir sınırlandırma söz konusu değildir (*Standard No: 41*, 2009).

Ekolojik dengenin bozulması ile her geçen gün dünyada görülen doğal afetler ve bunlardan etkilenen kişi sayısı artmaktadır. 2050 itibari ile yaklaşık 2,8 milyar insanın doğal afetlerden olumsuz etkileneceği öngörülmektedir (IEP, 2023). Retekâfûl işi doğası gereği uluslararası nitelik taşımaktadır, bu durum özellikle bölgesel katastrofik risklerin minimize edilmesi açısından da önem arz etmektedir. İklim değişikliği neticesinde artan doğal afet risklerinin tekâfûl şirketleri tarafından mümkün olduğunca uluslararası retekâfûl operatörleri aracılığıyla dağıtılması gerekmektedir. Dolayısıyla, toplumsal risk yönetimi açısından da sigorta ve tekâfûl önemini arttırmaktadır. Tekâfûl şirketleri için retekâfûl bu çerçevede olmazsa olmaz bir mekanizma işletmektedir. Türkiye’de özellikle deprem riskleri konusunda retekâfûl şirketlerinin Türkiye kotasını sınırlı tutması, Türkiye katılım sigortacılığı açısından zorlayıcı bir durum oluşturabilmektedir. Bazı riziko alanlarında güvenlik gereği bu hizmetin alınmasını ve konvansiyonel reasürörlerle çalışılmasının zarurete binaen devam ettirilmesi makul görülebilir (Gürbüz, 2017). Öte yandan kota sınırı gibi zorlayıcı bir durum olmadığı halde ticari bir alışkanlığa binaen konvansiyonel reasürörlerle çalışılması fikhî uyum sorununa ve sektörün itibar kaybına neden olmaktadır. Tüm bu nedenlerle objektif parametrelerin geliştirilmesi sektöre olan güveni ve büyümeyi birlikte destekleyecektir.

Retekâfûl operatör sayısının az olması, retekâfûl şirketlerinin düşük finansal profili, risk yönetiminde deneyimsiz görülmeleri gibi nedenlerle zaruret kapsamında konvansiyonel reasürörlerin tercih edildiği ifade edilmektedir. Retekâfûl anlaşmaları tanzim edilirken bir tekâfûl operatörü, geleneksel reasürans kullanımının gerekçesini ve devredilen reasürans oranını azaltmaya yönelik planlarını fıkıh kurulunun değerlendirmesine sunarak zaruret onayını fikhî kurulun bağımsız kararına bırakmalıdır. Aksi takdirde tekâfûl sisteminin varlık sebebi olan şer‘î uyum ile çatışma yaşanması söz konusudur (A. Alshammari & Altwijry, 2023).

Hannover Re ve Munich Re gibi dev reasürörlerin retekâfûl sektöründe yer almasına ve farklı birçok retekâfûl şirketi kurulmasına rağmen zaruret fetvasının referans gösterilerek konvansiyonel reasürans şirketleri ile risk devri yapılmasının tercih edilmesi tekâfûlün çıkış

noktası olan Uluslararası Fıkıh Akademisi kararı ile bağdaşmamaktadır. Nitekim konvansiyonel sistemden kopamayan tekâfûl sisteminin, konvansiyonel sigortacılığın meşru olmadığını savunarak büyüemeyeceği de gelişemeyeceği de açıktır (A. Alshammari & Altwijry, 2023).

Tekâfûl şirketleri genel olarak çalıştıkları retekâfûl operatörleri ve geleneksel reasürans şirketlerinin listelerini internet sitelerinde açıklamaktadırlar. Ancak burada önemli olan husus, tekâfûl şirketinin kendi üzerindeki riskin ne kadarını retekâfûl operatörleriyle ne kadarını konvansiyonel reasürörlerle paylaştığıdır. Örneğin, Türkiye’de faaliyet gösteren Neova Katılım Sigorta A.Ş. ([Neova Sigorta], 2024) ve Bereket Sigorta A.Ş. ([Bereket Sigorta], 2024) resmi internet sitelerinde birlikte çalıştıkları geleneksel ve katılım esaslı reasürans şirketleri merkezlerinin bulunduğu ülkeler belirtilerek listelenmiştir ancak finansal dağılım ile ilgili veriler paylaşılmamıştır. Tekâfûl şirketlerinin risk yönetim politikalarını ve senelik retekâfûl ve reasürans yüzdelerini kamuya sunmasının sistemin güvenilirliği ve gelişimi açısından pozitif katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Kot-par reasürans anlaşmaları karşılıklı sigortalar için uygun bir yöntemdir. Retekâfûl sistemini desteklemek amacıyla benzer iş hacimlerine ve kârlılığa sahip iki tekâfûl şirketinden her birinin diğerinin iş hacminin %50’lik kısmını yeniden sigortalaması ile konvansiyonel reasürörlerle çalışılmasından ziyade farklı bölgelerdeki tekâfûl şirketlerinin birbirlerine retekâfûl hizmeti sağlaması desteklenebilir. Bu sayede farklı coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren şirketler üzerinde önemli bir risk çeşitlendirme etkisi sağlanabilir (Outreville, 1998).

Retekâfûl plasmanları düzenlenirken kot-par anlaşmalarında zorunlu olarak prim de her poliçe için belli oranda devredilmektedir. Bu anlaşma yönteminin kullanıldığı retekâfûl sözleşmeleri için retekâfûl lehine bir parametre geliştirilmesi tekâfûl sektörü açısından anlamlı olabilecektir. Reasürörün ancak büyük hasarlarda devreye girdiği excess of loss veya stop loss anlaşmalarında prim paylaşımı olmadığından konvansiyonel reasürörlerle zaruret dolayısıyla çalışılması daha makul karşılanabilecektir.

Türkiye’de reasürans uygulamalarında 1929 yılında kurulan Milli Reasürans lehine reasürans inhisarı 1160 sayılı Kanun Md. 4 ile tanınmıştır. Reasürans inhisarı zaman içinde konu ve süre açısından değişikliğe uğrasa da 31.12.2006 yılına kadar sürdürülmüştür. Bu uygulama ile reasürans piyasasında Milli Reasürans şirketine zorunlu devir sağlanmıştır (Koçak, 2023). Türkiye açısından katılım reasüransa dair böyle bir girişim henüz söz konusu değildir. Ancak, SEDDK tarafından katılım esaslı faaliyet gösteren sigorta şirketleri için yayınlanan “Katılım Uygulama Rehberi” içerisinde yer alan: “*i) Reasürans hizmeti, yurt içinde faaliyet gösteren öncelikli olmak üzere tam katılım esaslı reasürans şirketinden temin edilir.*”

Daha düşük maliyeti veya daha yüksek avantajı sebebiyle katılım dışı reasürans şirketlerine gidilemez. ii) İhtiyaç duyulan ürün veya hizmetin yurtiçi veya yurtdışı tam katılım reasürans şirketinden temin edilememesi durumunda sadece o ürün veya hizmet ve belirli uygulama süresi ile sınırlı olacak şekilde Danışma komitesinin onayı alınarak diğer reasürans şirketlerinden temin yoluna gidilebilir.” maddelerinde yasal bir katılım esaslı reasürans inhisarı mevcut olmasa dahi uygulamada istenen bir durum olduğu anlaşılmaktadır (Katılım Uygulama Rehberi, 2022). Dolayısıyla, retekâfûl şirketlerinin kapasite ve sayıca gelişmesinin desteklenmesi açısından zorunlu devir uygulamasına benzer bir sistem milli retekâfûl şirketleri lehine gerçekleştirilebilir. Ancak, tekelleşme iktisadi açıdan istenen bir durum olmayıp, buradaki öneride fikhî uyum öne çıkmalıdır. Retekâfûl operatörleri lehine gerçekleştirilecek yasal zorunluluk fikhî uyumu sağlamakla ilgili olmak zorundadır. Öte yandan küresel tekâfûl piyasasında yetkili kuruluşlar ve sektör temsilcilerinin bir araya gelmesi suretiyle retekâfûl sistemini destekleyecek buna benzer ortak politikalar ve mevzuatlar geliştirilebilir.

Tekâfûl şirketlerinin retekâfûl uygulamalarında konvansiyonel reasürörlere devrettiği riskin yüzdesel olarak sınırlandırılması ve bunun yasal çerçevesinin oluşturulması retekâfûl piyasasının gelişimi açısından önemli bir adım olacaktır. Dünyada ve ülkemizde henüz buna yönelik bir uygulamaya rastlanmamıştır. Milli Reasürans lehine uzun dönem uygulanan reasürans inhisarının, Türkiye’deki tek katılım reasürans şirketi olan Katılım Reasürans A.Ş. için tekrar gündeme getirilerek yasal çerçevenin oluşturulmasının katılım sigortacılığının konvansiyonel sistemle olan bağını zorunlu olarak azaltacağı ve retekâfûl sisteminin finansal dayanıklılığını güçlendireceği öngörülmektedir.

SONUÇ

Tekâfûl endüstrisinin ilk kurulduğu yıllarda profesyonel retekâfûl hizmeti veren şirket olmaması, geleneksel reasürörlerle çalışılmasının zaruret olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Öte yandan, zaman geçmesine rağmen pratikteki güncellemeler sınırlı kalmıştır. Uygulama, helal olmadığı düşünülen bir sistemle iş birliğinin zaruret kapsamında caiz olduğu prensibine dayanmaktadır. Zaruret halinden ziyade ticari bir esnekliğe dönüşen uygulamalarda önemli bir kıstas olan zaruretin miktarının tespit edilmesi ve ona göre bir yol haritasının saptanması gerekliliği önem arz etmektedir.

Retekâfûl şirketlerinin sayı ve nitelik açısından yeterli hale getirilmesi sistemin sağlığı açısından olmazsa olmaz bir durumdur. Aksi halde tekâfûl, konvansiyonel sigortacılığın alt sekmesi olmanın önüne geçemeyecektir. Tekâfûl şirketlerinin bu uygulamada devam etmeleri esasen kuruluş felsefeleri ile de çatışmaktadır. Öyle ki tekâfûl, konvansiyonel sigortacılığı eleştiren bir yaklaşımın ürünüdür. Konvansiyonel reasürörle çalışmak, o çarkın bir parçası olmak anlamına gelir ki tekâfûl aksine o sisteme alternatif olma iddiasındadır.

Tekâfûl, riski paylaşma ve yardımlaşma amacıyla ve en önemlisi de haramlardan temizlenmiş bir sigortacılık iddiasıyla geliştirilmiş bir sistemdir. Sistemin sürdürülebilirliği ve kredibilitesi ise bu iddialarını koruyabildiği müddetçe mümkündür. Bu açıdan, konvansiyonel sigortacılık sisteminin içinde yer almayacak öneriler ve çözümler geliştirilmelidir.

Şirket bilançolarında tek kalemde açıklanan reasürans ve retekâfûl alt kalemlere ayrılarak retekâfûl şirketlerine ve konvansiyonel reasürörlere ilişkin verilerin ayrıntılı bir biçimde yansıtılması, şirketlerin fikhî uyumunun kamu tarafından şeffaf bir şekilde değerlendirilebilmesini kolaylaştıracaktır. Şirket retekâfûl programlarının genel hatlarıyla web sitelerinde açıklanmasının da sektör kredibilitesini arttıracığı öngörülmektedir. Sesyon ve retrosesyon devri yapılan şirket isimlerinin alt alta listelenmesinden ziyade en fazla prim devri gerçekleştirilen şirketten en az sesyon devri yapılan şirkete doğru sıralanan listeler şeklinde güncellenmesinin de daha anlamlı olacağı düşünülmektedir.

Katılım finans, konvansiyonel finanstan farklı olma iddiasındadır ve şer'î uyum bu noktada en belirleyici husustur. Retekâfûl uygulamalarında, konvansiyonel reasürörlerle iş birliği yapılması tamamen engellenemese de trete anlaşmalarında oransal olarak sınırlı hale getirilmesi veya uygulama sürecinde bazı parametreler belirlenerek tekâfûl şirketlerine yol gösterici standartlar oluşturulması sektör kredibilitesi ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Retekâfûl sisteminin yeterince gelişmemesinin arka planında konvansiyonel reasürörlerle iş birliğinin devam etmesinin yanı sıra retekâfûl işletme modellerinin karmaşıklığı ve oluşturulan farklı fon havuzlarının yönetim ve teknik maliyetlerinin görece yüksek olması da yer almaktadır. Dolayısıyla geliştirilen teysir modelinin AAOIFI ve IFSB kurullarınca tanınmasının ve ilgili standartlarda geçerli modellere dahil edilmesinin de sistemin işlevselliği açısından katma değer oluşturabileceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- AAOIFI Shari'ah Standard No. (26): *Islamic Insurance*. (2006).
<https://aaoifi.com/ss-26-islamic-insurance/?lang=en>
- AAOIFI Shari'ah Standard No. (41): *Islamic Reinsurance*. (2009). <https://aaoifi.com/ss-41-islamic-reinsurance/?lang=en>
- Ab.Rahman, A., Wan Ahmad, W. M., & Buang, A. H. (2011). Can a takaful company reinsure with a reinsurance company? *African Journal of Business Management*, 5(30), 11768-11778. doi: 10.5897/AJBM10.043
- African Reinsurance Corporation. (2024). 25 Kasım 2024, <https://retakaful.africa-re.com/>
- Ahmad, A. U. F., Mahbob, I. B., & Ayub, M. (2016). The nature of retakaful: Risk sharing or transferring risks? İçinde *Takaful and Islamic Cooperative Finance -Challenges and Opportunities*.
- Ahmad, A. U., Mahbob, I., & Ayub, M. (2015). Sharing and Transferring Risks in Retakaful and Conventional Reinsurance: A Critical Analysis. *Journal of King Abdulaziz University-Islamic Economics*, 28(2). doi: 10.4197/Islec.28-2.4
- Ahmad, M. A. J. (2010). A New Retakaful Model Based on Wadiah. *ISRA International Journal of Islamic Finance*, 2(1), 153-156.
- Akhter, W. (2010). Takaful Models and Global Practices. *Journal of Islamic banking and finance*, 27(01), 30-44.
- Ali Haydar Efendi, H. (2020). *Dürerül Hükkam Şerhü Mecelletil Ahkam* (C. 1–4). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Al-Khalilah, M. A. (2014). 12. ضوابط عملية إعادة التأمين Ocak 2025, Al itfaa website: <http://aliftaa.jo/research/70>
- Alkış, A. (2019). İslam Hukukunda Katılım Sigortacılığı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-21.
- Alshammari, A. A., Altwijry, O., & Abdul-Wahab, A.-H. (2023). Takaful: Chronology of establishment in 47 countries. *PSU Research Review*. doi: 10.1108/PRR-02-2022-0022
- Alshammari, A., & Altwijry, O. (2023). Reform of Retakaful Industry: A Quest. *Islamic Studies*, 62(2), 255-274. doi: 10.52541/isiri.v62i2.2546
- Archer, S., Karim, R. A. A., & Nienhaus, V. (2009). Takaful Islamic Insurance Concepts and Regulatory Issues. İçinde *Takaful Islamic Insurance: Concepts and Regulatory Issues*. Singapore: Wiley. doi: 10.1002/9781118390528.ch2

Aslan, H. (2015). Türkiye’de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(1).

Ayaaz, A.-’Abbaas N. (2018). *The Islamic view on Insurance: Types, Rulings and Models*. Madeenah.com.

Aydın, N. (2024). Katılım Finans Uygulamalarında Şer’î Uyumsuzluk Riski ve Türkiye’de Şer’î Yönetişim: Aktörler, Problemler ve Çözüm Arayışları. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*. doi: 10.54427/ijisef.1434105

[Bereket Sigorta]. (2024). 19 Aralık 2024, Bereket Sigorta Retekafül & Reasürans Anlaşmalı Şirketler website: <https://www.bereket.com.tr/hakkimizda/katilim-sigortaciligi-nedir>

Beşer, F. (2016). *Sosyal Riskler Sigorta ve İslam* (3. bs). İstanbul: Nûn Yayıncılık.

Billah, Mohd Ma’Sum. (2019). “Islamic Insurance Products, Exploring Takaful Principles, Instruments and Structures”. İçinde *Islamic Insurance Products*. Cham: Palgrave Macmillan. doi: 10.1007/978-3-030-17681-5

Billah, Mohd Ma’Sum, Ghulamallah, E., & Alexakis, C. (2019). *Encyclopedia of Islamic Insurance, Takaful and Retakaful*. Cheltenham, GB: Edward Elgar Publishing.

Billah, Mohd. Ma’sum, Ghulamallah, E., & Alexakis, C. (2019). *Encyclopedia of Islamic insurance, Takaful and Retakaful*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Borscheid, P., Gugerli, D., & Straumann, T. (2013). *The Value of Risk: Swiss Re and the History of Reinsurance* (H. James, Ed.). Oxford University Press. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199689804.001.0001

Burhan Arbouna. (2000). The Operation of Retakaful (Islamic Reinsurance) Protection. *Arab Law Quarterly*, 15(4), 335-362. doi: 10.1163/A:1006784426710

Carter, R. L. (1983). *Reinsurance* (Second edition). Dordrecht s.l: Springer Netherlands. doi: 10.1007/978-94-015-7410-5

Celûlî, S. (2015). إعادة التكافل كآلية لإدارة مخاطر التأمين التكافلي—المملكة العربية السعودية نموذجاً. *khazzartech*, 5(2), 378-405.

Central Bank of the UAE. (2022). *Takaful Insurance Report 2022*. <https://www.centralbank.ae/media/5pfeshog/takaful-insurance-report-2022-1.pdf>

Cobalt Underwriting. (2024). 09 Aralık 2024, <https://cobaltuw.com/about/>

COMCEC Coordination Office. (2019). *Improving the Takaful Sector In Islamic Countries*.

Çalış, H. (2013). Zaruret. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 44, ss. 141-144). İstanbul. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/44/C44014232.pdf>

Çipil, M. (2019). *Sigortacılık & Risk Yönetiminin Temelleri Türk Sigorta Uygulamaları Ve Yeni Sigortacılık Mevzuatı İle Uyumlu* (3. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

es-Süyûtî, C. A. (1983). *El-Eşbâh ve'n-Nezâir fî Kavâ'id ve Furû' Fıkh eş-Şâfi'îyye* (C. 1). Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye.

ez-Zerkâ, A., & en-Neccâr, A. M. (2017). *İslâm Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta* (4. bs). İstanbul: İz Yayıncılık.

Financial Sector Participants Directory—Bank Negara Malaysia. (2024). 04 Kasım 2024, Retakaful Operators website: https://www.bnm.gov.my/regulations/fsp-directory?p_p_id=com_liferay_asset_publisher_web_portlet_AssetPublisherPortlet_INSTANCE_jXC730NRlqU0&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_r_p_tag=retakaful-operator

Grand-Dufay, L., & Papp, M. O. (2019). *Essentials of Takaful*. Kuala Lumpur: Swiss Re Retakaful.

Günay, H. M. (2022). Teâvünden Tekâfüle Alternatif Sigortacılığın Fıkhî Temelleri. İçinde *11-12 Mart 2020 Ankara Sigorta Sistemleri Çalıştayı* (C. 2). Ankara: 11-12 Mart 2020 Ankara Sigorta Sistemleri Çalıştayı.

Gürbüz, Y. E. (2017). Tekafül (Katılım) Sigorta Sistemi ve Teorisi. İçinde *Tekafül (İslami Sigorta) Teori ve Uygulama*. İstanbul.

Gürbüz, Y. E. (2022). Tekâfül ve Konvansiyonel Sigorta Sistemi: Türkiye Deneyimi. İçinde *11-12 Mart 2020 Ankara Sigorta Sistemleri Çalıştayı* (C. 1–2). Ankara: 11-12 Mart 2020 Ankara Sigorta Sistemleri Çalıştayı.

Gürman, C. A. (1993). *Reasürans Uygulamalarında Konservasyon Tespiti* (Yüksek Lisans). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Hacak, H. (2006). İslâm Hukukunda Sigorta ve Fıkıh Bilginlerinin Sigortaya Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (1), 21-50.

Hacak, H. (2022). İslam Hukuku Açısından Sigorta Akdinin Konusu. İçinde *11-12 Mart 2020 Ankara Sigorta Sistemleri Çalıştayı*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı.

Hajah and Darurah Policy Document. (2024). Bank Negara Malaysia.

Heiss, H. (2018). From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL). *Scandinavian Studies in Law*, (64), 91-114.

Heiss, H., Schauer, M., & Wandt, M. (Ed.). (2019). *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*. Universität Zurich. <https://www.google.com/url?client=internal-element->

cse&cx=009347054195260226203:hahgnjx1tks&q=https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:c5e36159-2cbc-4686-83ce-1067bc4704a3/PRICL_1.0_2019.pdf&sa=U&ved=2ahUKEwjXqJLblauJAxWz9LsIHXeqN4gQFnoECAIQAQ&usg=AOvVaw2ZXG3NSih7aZfLqhTYkF4x

Holzheu, T., & Lechner, R. (2007). The Global Reinsurance Market. İçinde J. D. Cummins & B. Venard (Ed.), *Handbook of International Insurance* (ss. 877-902). Boston, MA: Springer US. doi: 10.1007/978-0-387-34163-7_18

IAIS. (2019). IAIS Glossary. 09 Ağustos 2024, International Association of Insurance Supervisors website: <https://www.iaisweb.org/glossary/>

ICD & LSEG. (2023). *ICD-LSEG Islamic Finance Development Report 2023*. <https://api.zawya.atexcloud.io/file-delivery-service/version/c:NWI4OWQ5MjctNWQ3NS00:NWM3MjBmN2ltYjNjMS00/IFDI%202023%20Report%20-%20Nov%202030.pdf>

IEP. (2023). *Institute for Economics & Peace: Ecological Threat Report 2023*. Sidney. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/11/ETR-2023-web-261023.pdf>

IFSB. (2023). *Islamic Financial Services Industry Stability Report 2023*. Kuala Lumpur. https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/Islamic-Financial-Services-Industry-Stability-Report-2023_En.pdf

IFSB. (2024). *IFSB Islamic Financial Services Industry Stability Report 2024*. <https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2024/09/IFSB-Stability-Report-2024-8.pdf>

IFSB-18: Guiding Principles for Retakāful (Islamic Reinsurance). (2016). https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/IFSB-18-April-2016_En.pdf

IFSB-28: Revised Solvency Requirements for Takāful / Retakāful Undertakings. (2022). https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/IFSB-28_En.pdf

Iranya, J. (2018). The Basics of Retakaful (Islamic Reinsurance) | LinkedIn. 03 Aralık 2024, The Basics of Retakaful (Islamic Reinsurance) website: <https://www.linkedin.com/pulse/basics-retakaful-islamic-reinsurance-iranya-joseph/>

İbn Âbidîn, M. E. b. Ö. b. A. el-Hüseynî ed-Dımaşkî. (1966). *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr* (C. 4). Beyrut: Daru'l-Fikr.

IFSB-27: Core Principles for Islamic Finance Regulation (Takāful Segment). (2022). https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/IFSB-27_En.pdf

İbn Manzûr (ö.1311), E.-F. C. M. b. M. b. A. b. A. el-Ensârî er-Rüveyfî. (1119). *Lisânü'l-'Arab*. İçinde *Feharîsu Lisânü'l-'Arab* (s. 3905). Kahire: Dar'ul Mearif.

Karbani, F. (2015). *Mastering Islamic Finance: A Practical Guide to Sharia-Compliant Banking, Investment and Insurance*. Harlow: Pearson.

Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik. (2020, Aralık 19). 14 Aralık 2024, Resmi Gazete website:

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201219-2.htm>

Katılım Esaslı Faaliyet Gösteren Şirket ve Kuruluşlar İçin Katılım Uygulama Rehberi. (2022). SEDDK. <https://seddk.gov.tr/upload/doc/katilim-uygulama-rehberi.pdf>

Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik- Sigorta ve Bireysel Emeklilik Aracıları Eğitim Kitapçığı. (2021). SEDDK.

Katılım Finans Kanunu Teklifi. , Pub. L. No. 264 (2023).

Katılım Finans Strateji Belgesi 2022-2025 [T.C.Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi]. (2022).

Kerîme, A. (2022). إعادة التكافل كبديل إسلامي لإعادة التأمين التقليدي. *The Journal of Research in Contracts and Business Law*, 7(3), 19-33.

Khan, B., & Hasan, B. (2012). *International Takaful Report 2012 – 2013*. Londra: Dome. Dome website: https://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2012/07/ITR-Final_One-file_email.pdf

Kholilul Rahman, I., & Sepina, N. (2023). Reviving ‘takaful’: Reflections on the Islamic New Year - Fri, July 21, 2023. *The Jakarta Post*. <https://www.thejakartapost.com/paper/2023/07/21/reviving-takaful-reflections-on-the-islamic-new-year.html>

Khorshid, A. (2004). Islamic insurance: A modern approach to Islamic banking. İçinde *Islamic Insurance: A Modern Approach To Islamic Banking*. doi: 10.4324/9780203458280

Koçak, H. (2023). *Reasürans Sözleşmeleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kopf, E. W. (1929). Notes on the Origin and Development of Reinsurance. *Proceedings of the Casualty Actuarial Society*, (16), 22-91.

Labuan Re Corporate Profile. (2024). 12 Kasım 2024, Labuanre website: <https://labuanre.com.my/corporate/>

Mazahir, S. M. M. (2014). Arguments Against Mudârabah Model in Takâful Insurance. *Journal of Social Review*, 3(1). https://www.seu.ac.lk/researchandpublications/social_review_fac/V3N1/9%20Article%20pages%20101%20-%20115.pdf

Milli Reasürans. (2023). *Milli Reasürans T.A.Ş. 2023 Yılı Faaliyet Raporu* [Faaliyet Raporu]. https://www.millire.com/FaaliyetRaporu_TR_2023.pdf

[Neova Sigorta]. (2024). 24 Ekim 2024, Neova Katılım Reasürans/Koasürans Uygulamaları website: <https://www.neova.com.tr/hakkimizda/reasurans-koasurans-uygulamalari>

NuHtay, S. N., Hamat, M., Ismail, W. Z. W., & Salman, S. A. (2014). *Retakaful (Islamic Reinsurance): Historical, Shari'ah and Operational Perspectives*.

Outreville, J. F. (1998). Reinsurance. İçinde J. F. Outreville, *Theory and Practice of Insurance* (ss. 263-288). Boston, MA: Springer US. doi: 10.1007/978-1-4615-6187-3_14

Outreville, J. F. (2002). Introduction to Insurance and Reinsurance Coverage. İçinde *Social Reinsurance A New Approach to Sustainable Community Health Financing*. Cenevre.

Özbolat, M. (2020). *Temel Sigortacılık Mevzuat – Organizasyon – Uygulama* (8. bs). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

PakRe Window Retakaful Operations. (2024). Pakistan Reinsurance Company Limited website: <https://pakre.org.pk/ms/images/pdf/retakaful/Participant%20Retakaful%20Fund%20Policies.pdf>

Reasürans/ Retrosesyon Programı. (2024). 12 Kasım 2024, Türk Katılım Reasürans website: <https://www.turkkatilimreasurans.com.tr/katilim-reasurans>

Report of the Group Shariah Committee. (2024). 04 Kasım 2024, <https://www.malaysian-re.com.my/financial/audited>

Retakaful. (2024). 08 Aralık 2024, RGA RE website: <https://www.rgare.com/solutions/enabling/retakaful>

Retakaful – Kuwait Re. (2024). 07 Aralık 2024, Kuwait Re website: <https://kuwaitre.com/reinsurance/retakaful/>

Rispler-Chaim, V. (1991). Insurance and Semi-Insurance Transactions in Islamic History Until the 19th Century. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 34(3), 142-158. doi: 10.2307/3632242

Samar, M. (2021). Türkiye’de Katılım Sigortacılığı (Tekâfûl) Literatürü. *İlahiyat Akademi*, (13), 97-122. doi: 10.52886/ilak.930165

Saudi Reinsurance. (2024). 03 Kasım 2024, Corporate Profile website: <https://saudire.net/about/corporate-profile>

SEDDK. (2022). *Teysir Modeline ve Katılım Esaslı Diğer Faaliyetlere İlişkin Sektör Duyurusu*. 1-4.

Shariah Rulings and Standards for the Foundations of Cooperative Insurance. (2013). 07 Ekim 2024, International Islamic Fiqh Academy website: <https://iifa-aifi.org/en/33068.html>

Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri. (2024). 22 Ekim 2024, SEDDK website: <https://seddk.gov.tr/tr/kuruluslar/sigorta-reasurans-ve-bes-sirketleri>

Sigorta TDK Sözlük Anlamı. (2024). 11 Ocak 2025, TDK website: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=sigorta>

Sigortanın Dini Hükmü. (2005). 20 Temmuz 2024, Din İşleri Yüksek Kurulu website: <https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/Karar/3656/sigortanin-dini-hukmu#:~:text=Sigorta%20akdi%2C%20g%C3%BCvence%20gibi%20objektif,da%20tazminat%20almas%C4%B1%20caiz%20de%C4%9Fildir.>

S&P Global Ratings' Top 40 Global Reinsurers In 2024 and Reinsurers by Country. (2024, Ekim 2). 23 Ekim 2024, <https://www.spglobal.com/ratings/en/research/articles/240902-s-p-global-ratings-top-40-global-reinsurers-in-2024-and-reinsurers-by-country-13235820>

Şimşek, M., & Pekkırbızlı, H. K. (2021). Islamic Insurance and Takaful Insurance Models. *Journal of Islamic and Humanities Studies*.

Takaful Act 1984., 312 § (1984).

Tawuniya. (t.y.). 03 Kasım 2024, <https://tawuniya.com/en/aboutus>

Teysir Modeli İslam Aleminde Olumlu Karşılık Buldu—Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK). (2024). 12 Aralık 2024, SEDDK website: <https://seddk.gov.tr/tr/teysir-modeli-islam-aleminde-olumlu-karsilik-buldu>

The Essential Guide to Reinsurance. (2012). Swiss Re. <https://www.swissre.com/dam/jcr:d06472ab-2625-48cf-8b4e-7c7ac8aa63f0/The-essential-guide-to-reinsurance.pdf>

Türk Katılım Reasürans 2021 Faaliyet Raporu. (t.y.). <https://www.turkkatilimreasurans.com.tr/media/iiyjggs/ek-6-t%C3%BCrk-kat%C4%B1%C4%B1m-reas%C3%BCrans-a-%C5%9F-2021-y%C4%B1%C4%B1-faaliyet-raporu.pdf>

Türk Katılım Reasürans 2023 Faaliyet Raporu. (2023). <https://www.turkkatilimreasurans.com.tr/media/j4mnborc/tkre-2023-y%C4%B1%C4%B1-faaliyet-raporu.pdf>

Türk Ticaret Kanunu. , 6102 Türk Ticaret Kanunu § 6 (2011).

Türkiye Sigorta Birliği. (2022). *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektör Raporu 2022.* https://tsb.org.tr/content/Broadcasts/Kat%C4%B1%C4%B1m_Easl%C4%B1_Sigortac%C4

%B11%C4%B1k_ve_Bireysel_Emeklilik_2022_Y%C4%B11%C4%B1_Sekt%C3%B6r_Raporu.pdf

Türkiye Sigorta Birliği. (2023). *Katılım Esaslı Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Sektör Raporu 2023*. https://www.tsb.org.tr/content/Broadcasts/TSB_KATILIM_TR23_1510.pdf

Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi. (2021). *Resolutions and Recommendations of the International Islamic Fiqh Academy Organization of Islamic Cooperation, English Translation of the Arabic Issue (Sessions 2–24 Resolutions 1–238 1406–1441/1985–2019)* (2. bs). Cidde: Uluslararası İslam Fıkıh Akademisi.

Uralcan, G. Ş. (2004). *Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*. İstanbul: Beta.

Wan Ismail, W. Z., Mohamed Yusof, M. F., & Ahmad, I. (2021). Retakaful – An Integrated Mechanism to Enhance Prudence, Cost Effectiveness and Efficiency. *Journal of Technology Management and Business*, 8(1). doi: 10.30880/jtmb.2021.08.01.005

Wehrhahn, R. (2009). *Introduction to Reinsurance*. The World Bank. https://www.farm-d.org/app/uploads/2019/05/02_IntroductionToReinsurance_Wehrhahn.pdf

William, O. D. (2021). *Reinsurance and The Law of Aggregation: Event, Occurrence, Cause*. Milton Park, Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group.

Yaman, A. (2015). Fetvâ ve Mezhep Fetvâ Usûlü ve Tarihinin Tartışmalı Bir Konusu Olarak Fetvâ-Mezhep İlişkisi. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (48), 5-34. doi: 10.15370/muifd.02338

Yassine, K., Abderrahim, E. A., & Mostafa, E. H. (2023). Retakaful Contributions Model Using Machine Learning Techniques. *Journal of Islamic Monetary Economics and Finance*, 9(3), 511-532. doi: 10.21098/jimf.v9i3.1681

Yazıcı, A. (2023). *Takaful (Yayınlanmamış Ders Notu)*.

Yusuf, R. Y. M. (2011). Revisiting and Redefining the Concept of Retakaful and The Viability of Its Model in Malaysian Takaful Industry. *Business & Management Quarterly Review*, 2(4), 20-32.